ГАЗЕТА ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫІ БЕЛАРУСІ

ЛіМ ЛІТАРАТУРА МАСТАЦТВА

19-25 ЧЭРВЕНЯ 1993г № 25 (3695)

Фрагментамі сваёй адметна-настраёвай, атмасфернай, вытанчана-шляхетнай пазаконкурснай праграмы «Кава на дваіх» **Ларыса МІКУЛІЧ** і **Алег ЖУГЖДА**, магілёўскія ўдзельнікі Беларускага міжнароднага лялечнага фестывалю, кранулі самыя пакрыёмыя стрункі міжнароднай глядацкай уразлівасці. Фрагментамі — таму што прэм'ера праграмы мае адбыцца ў верасні, а драмам, трагедыям і недарэчнасцям з лялечнага жыцця нібы самім лёсам наканавана праілюстраваць, так бы мовіць, праявы ў адпаведных жанрах з жыцця спадароў лялечнікаў. Мадэль сучаснага дзяржаўнага тэатра, на жаль, ніяк не стасуецца з падобным пачуццёва-інтэлектуальным мастацтвам, — у чымсьці эстэцкім, у нечым — традыцыйна-пазнавальным. Ларыса ды Алег — адметна задуманы, цудоўна распрацаваны, распрыгонена ўвасоблены тэатр... на дваіх. Каб жа Бог даў яму спраўдзіцца...

Жана ЛАШКЕВІЧ

Рыскі да творчага партрэта рэжысёра Алега Жугжды пададзены на старонках 10—11. Справаздача пра Міжнародны беларускі лялечны фестываль, які з 20 па 27 мая доўжыўся ў Мінску, «ЛіМ» змесціць у бліжэйшы час.

Фота Ірыны ГУДЗІЕЎСКАЙ

Кола дзён

Тыдзень поўніўся кепскімі прадчуваннямі, найперш звязанымі з тым, застанецца Беларусь у рублёвай зоне ці ўвядзе ўласную валюту. Блізкае 1 ліпеня /дата, да якой Нацыянальны банк Расіі папрасіў вызначыцца па гэтым пытанні/ стараннямі калег-журналістаў набыло значэнне нейкага Рубікону.
Але, калі ўдумацца, чаго мы так усхадзіліся? Большасці насельніцтва будзе вельмі цяжка і так і гэтак. А той, хто ўмее, — «зварыць» свой даляр, як з рубля, так і з чагосьці яшчэ. І нават... з нічога.

ПАДЗЕЯ ТЫДНЯ

Адбыўся першы ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь выпуск курсантаў двух беларускіх вайсковых вучылішч: Мінскага вышэйшага каманднага і Мінскага вышэйшага інжынернага. Урачыстая цырымонія ўручэння нагрудных знакаў і дыпломаў маладым лейтэнантам адбылася на плошчы Незалежнасці ў прысутнасці родных, сяброў і знаёмых выпускнікоў.

Дык мо і праўда Узброеныя Сілы Рэспублікі Беларусь пачаліся тым днём — 22 чэрвеня 1993 года?

ФОНД ТЫДНЯ

Дзеля практычнай рэалізацыі дамоўленасцей, дасягнутых паміж урадамі Беларусі, Расіі, Украіны і Германіі аб выплаце кампенсацыі ахвярам нацыянал-сацыялісцкіх праследаванняў у гады Другой сусветнай вайны ў Мінску ўтвораны фонд «Узаемаразуменне і прымірэнне». У зацверджаным Саветам Міністраў Статуце фонду гаворыцца, што сродкі яго фарміруюцца за кошт фінансавага ўкладу ФРГ, добраахвотных узносаў дзяржаў, фізічных і юрыдычных асоб, банкаўскіх працэнтаў за выкарыстанне часова вольных сродкаў, а таксама іншых фінансавых паступленняў, атрымліваемых за кошт уласнай дзейнасці фонду. Старшынёй фонду прызначаны народны мастак, былы вязень фашысцкага канцлагера М. Савіцкі.

КАНФУЗ ТЫДНЯ

У пасёлку Коласава Стаўбцоўскага раёна ў мясцовай школе прайшоў арганізацыйны сход будучых першакласнікаў і іх бацькоў. І галоўнае пытанне, якое паўстала на сходзе, было пра мову навучання будучых першакласнікаў. Пытанне гэтае выклікала надзвычай гарачыя спрэчкі. І ў выніку было вырашана, што моваю гэтаю будзе... руская. Вось так! Такое рашэнне прынялі бацькі, пераважна вайскоўцы. Тыя самыя, якія не так даўно прымалі прысягу на вернасць суверэннай Беларусі, якія пакляліся служыць нашаму народу, носьбіту дзяржаўнай беларускай мовы.

ПАПЯРЭДЖАННЕ ТЫДНЯ

Савет Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі выказаў «катэгарычны пратэст дзеянням урада, яго сённяшняй сацыяльнай палітыцы». Заява гэтая зроблена ў сувязі з чарговым павышэннем цэн. Як вядома, пад націскам прафсаюзаў урад пайшоў на перагаворы і аб'явіў аб некаторых уступках. Але, як лічыць ФПБ, няма гарантый таго, што гэтыя абяцанні будуць выкананы. Узровень жыцця большасці насельніцтва Беларусі ўпаў тым часам больш чым у тры разы. Выйсце з такой сітуацыі, на думку ФПБ, працоўныя павінны шукаць самі. Яно заключаецца ў «масавых арганізаваных выступленнях» рабочых, інтэлігенцыі, студэнтаў, пенсіянераў у сваю абарону. Гэта прымусіць «маючых уладу заняцца як след справай або пайсці і не мучыць народ».

ЗАЯВА ТЫДНЯ

Паводле заявы выканкама БСДГ, камуністы ў Беларусі зноў вярнуліся да ўлады. «Гэта адбылося, — сцвярджаецца ў дакуменце Грамады, — калі да так званага «Народнага руху Беларусі», куды ўваходзілі ПКБ, КПБ, фракцыя «Саюз» Вярхоўнага Савета, Славянскі сабор, Саюз афіцэраў і іншыя арганізацыі, далучылася праўрадавае дэпутацкае аб'яднанне «Беларусь» Вярхоўнага Савета. Такім чынам, «Народны рух Беларусі» стаў кантраляваць урад, большасць у Вярхоўным Савеце, чым і засведчыў сябе кіруючай сілай на Беларусі».

Лагічна, ці не так?

КРЫМІНАЛ ТЫДНЯ

Што можа быць цікавага для злодзея ў кабінеце заводскага камітэта /аказваецца, яшчэ ёсць такія кабінеты!/ Саюза моладзі? Пракураная попельніца на стале? Пажаўцелыя паперы ў шуфлядах? Дайце веры, нешта зусім іншае! Як заявіў супрацоўнікам міліцыі лідэр маладзёжнага руху Магілёўскага завода «Тэхнапрыбор», злодзей, які ўлез у ягоны рабочы кабінет, украў ні многа, ні мала, а 4650 амерыканскіх долараў, якія, зноў дайце веры, належалі асабіста гаспадару кабінета.

Кола дзён

ПАМЯЦЬ ПРА ІХ — СВЯТАЯ

ЗВАРОТ ДА БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Шаноўныя суайчыннікі!

Наступны, 1994 год вяртае нас да адной з геаічных старонак мінуўшчыны. 200 гадоў таму нашыя продкі, сумесна з палякамі, пад агульным кіраўніцтвам Андрэя Тадэвуша Касцюшкі, беларуса з паходжання, узняліся на вызвольнае паўстанне супраць іншаземных акупантаў ды іх памагатых. Паўстанцы ішлі ў бой пад сцягамі, на якіх былі словы — Воля, Роўнасць, Незалежнасць.

24 красавіка 1794 года ад расейскіх захопнікаў была вызвалена Вільня, утвораная Найвышэйшая Рада Вялікага княства Літоўскага. Паўстанцкае войска ў Вялікім княстве ўзначальваў генерал Якуб Ясінскі. У змаганні бралі ўдзел усе станы грамадства — шляхта, сяляне, мяшчане, людзі розных веравызнанняў. Колькасць паўстанцаў на Беларусі дасягала 20 тысячаў.

Полымя паўстання ахапіла значную частку краіны. Але барацьба была няроўная. Загартаваная ў захопніцкіх паходах расейская армія Суворава задушыла паўстанне.

Беларускі народ заўжды захоўваў памяць пра гэты гераічны чын і свайго суайчынніка Андрэя Тадэвуша Касцюшку. Пазней яго велічны вобраз натхняў змагароў за свабоду ў 1831 і 1863 гадах, Кастусь Каліноўскі пісаў пра Касцюшку як пра абаронцу інтарэсаў беларускага народа, заклікаў сваіх паплечнікаў быць годнымі славы мужных барацьбітоў 1794 года. Тым самым ён здзейсніў і паказаў пераемнасць вызвольнай традыцыі ў нашай гісторыі.

Імёны Тадэвуша Касцюшкі, Тамаша Ваўжэцкага, Якуба Ясінскага, Міхала Клеафаса Агінскага, Стафана Грабоўскага — святыя для нас. Як святая памяць тых сотняў і тысячаў невядомых беларусаў, што загінулі ці пралілі сваю кроў у бітвах з ворагам пад Вільняй, Гародняй, Берасцем, Кобрынам, Слонімам, Ашмянамі, Смаргонню, Любанню, Браславам, Бабруйскам і Варшаваю. Увекавечыць іх імёны — наш святы абавязак.

Святкаванне юбілею паўстання адбудзецца ў Беларусі ўпершыню. Гэтая падзея павінна аб'яднаць нас вакол вялікай справы Адраджэння. Паходня волі і незалежнасці, запаленая паўстанцамі 1794 года, не павінна згаснуць.

Жыве Беларусь!

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АРГАНІЗАЦЫЙНЫ КАМІТЭТ па святкаванні ў Беларусі 200-х угодкаў ВЫЗВОЛЬНАГА ПАЎСТАННЯ 1794 г.

1945: АДЛІК НОВАЙ ЭРЫ

Мяркуючы па тым, як прайшло ў Мінску і ўвогуле на Беларусі афіцыйнае святкаванне чарговай гадавіны Перамогі, няцяжка прадбачыць, як адсвяткуюць чарговую гадавіну вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў.

Задоўга да Дня Перамогі ў газетах, рэспубліканскіх і мясцовых, пачалі з'яўляцца лісты за подпісамі ветэранаў Вялікай Айчыннай — лісты, напісаныя нібыта па адзіным узоры, нібыта пад капірку. У гэтых творах эпісталярнага жанру ў катэгарычна-патрабавальнай форме выказвалася просьба не вывешваць 9 траўня дзяржаўныя сцягі Рэспублікі Беларусь, бо ў час вайны пад гэтымі сцягамі ваявалі ворагі савецкай улады. А напярэдадні свята камуністычная газета «Мы и время» надрукавала на першай паласе вершык на беларускай мове /!/, у якім абражалася дзяржаўная сімволіка Беларусі і ўхвалялася сімволіка бальшавіцкая.

9 траўня на афіцыйныя цырымоніі камуністы прыйшлі са сцягамі неіснуючых дзяржаў — СССР і БССР. У той жа час у афармленні плошчы Перамогі і ўвогуле праспекта Ф. Скарыны адсутнічалі бел-чырвона-белыя сцягі.

Карэспандэнты радыё і тэлебачання «раскручвалі» сівых ветэранаў на настальгічныя ўспаміны аб тым, як добра жылося пры камуністах, якая вялікая была дзяржава Савецкі Саюз, якая была дружба народаў і гэтак далей. Ну а глядач альбо слухач ужо сам павінен быў зрабіць выснову, што няма ў Беларусі іншага шляху, як назад у СССР.

Можна не сумнявацца, што і 3 ліпеня будзе скарыстаны для прапаганды ідэі адраджэння СССР і «коллективной безопасности», што ворагі беларушчыны не прамінуць магчымасці яшчэ раз аблаяць нашу незалежнасць і нейтральны статус нашай краіны.

Ветэранаў зразумець няцяжка: гэта было іхняе юнацтва. А юнацтва, хай сабе галоднае і халоднае, хай сабе ў акопах на передавой альбо ў партызанскім лесе, усё роўна лепей за старасць.

Хай даруюць мне калегі-журналісты з тэлебачання і радыё, але эксплуатаваць абсалютна натуральна чалавечыя пачуцці /я маю на ўвазе тугу па маладосці/ у палітычных мэтах амаральна.

Гістарычны сэнс мая 1945 года не толькі ў тым, што гэта была перамога Савецкага Саюза над Германіяй. Варта памятаць, і аб тым, што вайна абудзіла ў прыціснутага сталінскай дыктатурай народа патрыятычныя пачуцці. Салдат-франтавік адчуў сябе чалавекам, абаронцам Радзімы і вызваліцелем Еўропы. Ад той пераможнай вясны распачаўся адлік новай эры ў нашай гісторыі, эры Адраджэння.

Май 1945 і жнівень 1991 цяпер ужо непарыўна знітаваны ў гістарычнай свядомасці нацыі. Перамога над фашызмам — перамога над таталітарызмам. Чырвоны сцяг над рэйхстагам — і бел-чырвона-белы над Домам урада ў Мінску.

П. ВАСІЛЕЎСКІ

ЛЕКЦЫЯНАРЫІ І БІБЛЕЙСКІ ПЕРАКЛАД

ТАК НАЗЫВАЎСЯ МІЖНАРОДНЫ МІЖКАНФЕСІЙНЫ НАВУКОВЫ СЕМІНАР, ШТО АДБЫЎСЯ 4—14 МАЯ Ў МІНСКУ ПА ІНІЦЫЯТЫВЕ БЕЛАРУСКАЙ ПРАВАСЛАЎНАЙ ЦАРКВЫ, БІБЛЕЙСКАЙ СУПОЛКІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ І АБ'ЯДНАНЫХ БІБЛЕЙСКІХ СУПОЛАК /АБС/.

Разглядаліся пытанні гісторыі царкоўнага тэксту Свяшчэннага Пісання /лекцыянарыі/, складаныя пытанні тэорыі і практыкі перакладу Бібліі на сучасныя мовы розных народаў. У семінары ўзялі ўдзел вядомыя еўрапейскія спецыялісты ў галіне біблейскіх перакладаў са старажытнагебрайскай і грэчаскай моў з Англіі, Францыі, Германіі, Швецыі, Галандыі, Расіі, перакладчыкі, лінгвісты, багасловы з Беларусі, Расіі, Украіны, Казахстана, Чувашыі, Дагестана, Адыгеі — усяго больш за 40 чалавек.

Сярод іх з боку АБС: д-р Мануэль Джынбач'ян /Францыя, каардынатар біблейскіх перакладаў/, д-р Поль Элінгворт /Шатландыя/, д-р Дэвід Кларк /Англія/, святар д-р Сергій Аўсянікаў /Галандыя/, д-р Томас Каут /Швецыя/ — кансультанты перакладаў; д-р Сайман Крысп і д-р Марыана Беерлі-Моор /Стакгольм, Ін-т па перакладзе Бібліі/, праф.Джон Каравідаполус /Грэцыя/, прадстаўнікі Біблейскага аб'яднання Расіі М.Селязнёў і А.Пянткоўскі /Масква/, Славянскага біблейскага фонду /С.-Пецярбург/, Маскоўскага патрыярхата /ігумен Інакенцій Паўлаў/ і інш. Ад Беларусі былі: Мітрапаліт Філарэт, члены Біблейская Камісіі Экзархата, Біблейскай Суполкі Беларусі, аўтары індывідуальных перакладаў А.Клышка і В.Сёмуха, выкладчыкі Мінскай духоўнай семінарыі, сябры Праваслаўнага брацтва Віленскіх мучанікаў.

Адкрываючы семінар, Мітрапаліт Філарэт падкрэсліў, што гэты экуменічны сход для нас вельмі важны, бо дапамога ў перакладзе Свяшчэннага Пісання значыць больш, чым гуманітарная дапамога. Магчымасць мець кожнаму чалавеку слова Свяшчэннага Пісання на сваёй роднай мове, блізкае сэрцу і разуменню, — справа благаслаўленная, яна дапаможа зменшыць драматызм у жыцці сучаснага чалавека, знайсці шлях да Бога.

Галоўны каардынатар біблейскіх перакладаў АБС доктар Мануэль Джынбач'ян — паліглот, вядомы знаўца старажытных моў, расказаў аб перспектыве перакладчыцкай дзейнасці АБС на тэрыторыі Усходняй Еўропы, былога СССР, супрацоўніцтве з біблейскімі суполкамі і камісіямі асобных краін шляхам кансультацыйнай і іншай дапамогі, перадачы вопыту, бо ў свеце існуе ўжо каля 2000 розных біблейскіх перакладаў, вядзецца вялікая работа па ўдасканаленні існуючых. Так, мяркуецца сумесная праца па адраджэнні поўнага славянскага тэксту і пошуку базіснага грэчаскага, з якога калісьці рабіўся пераклад на славянскую мову, удасканаленне рускага сінадальнага перакладу. Работа ў рамках славянскай духоўнай традыцыі, захаванне яе — гэтая новая справа для перакладчыкаў АБС /раней рабілі пераклады для народаў Афрыкі, Амерыкі і інш./. Галоўная праца будзе тут класціся на мясцовых перакладчыкаў саміх славянскіх народаў. Распачата работа па перакладзе Бібліі на мовы малых народаў былога Саюза. У гэтай справе АБС аб'яднаў свае намаганні з Інстытутам біблейскіх перакладаў у Стакгольме /ужо робіцца пераклад на мовы Дагестана/. Вопыт АБС сведчыць, што найбольш плённы шлях для сучасных перакладчыкаў — праца камісій з 5-6 чалавек: 4 гады працы па перакладзе Новага Запавету. Галоўны каардынатар біблейскіх перакладаў адзначыў, што Беларуская Біблейская Камісія першай распачала супрацоўніцтва з АБС у галіне перакладу: было праведзена два сумесныя калёквіумы і за год выдадзены чатырохмоўны варыянт перакладу Евангелля ад Мацвея.

Прадстаўнік Расійскага Біблейскага аб'яднання М.Селязнёў звярнуў увагу на тое, што ў справе біблейскіх перакладаў сустракаюцца шматвекавая традыцыя і сучасная навука, да таго ж пратэстанцкі і каталіцкі Захад пачынае знаёміцца з праваслаўнай рэлігійнай традыцыяй, з вопытам свята айчынных тлумачэнняў і славянскімі асаблівасцямі перакладу Свяшчэннага Пісання, а праваслаўны Усход, Расія — з заходняй, і гэта спрыяе сустрэчы розных канфесій, іх творчаму дыялогу. Герман Родаў ад Беларускай Біблейскай суполкі падкрэсліў, што работа над перакладам — важнейшая частка дабравесця.

На семінары было прачытана 33 даклады, праведзена восем практычных заняткаў на тэмы: «Сэнсавы пераклад. Граматычны аналіз»,

А Ў ВІЦЕБСКУ ГАВОРАЦЬ...

ПА СТАРОНКАХ ГАЗЕТЫ «ВЫБАР»

З крэсла ў крэсла

Напрыканцы красавіка прэзідыум Віцебскага абласнога Савета задаволіў просьбу Ц.Місуны аб вызваленні яго ад абавязкаў намесніка старшыні аблсавета. Нарэшце адбылося тое, чаго дабіваліся дэмакратычныя сілы Віцебшчыны.

Чым жа Ц.Місуна будзе займацца цяпер? Ён ужо прыступіў да выканання новых абавязкаў — генеральнага дырэктара ВА хлебапрадуктаў. Яго папярэднік на гэтай пасадзе звольнены ў сувязі з нашумеўшай справай «аб 900 мільёнах».

А ў тым, што новае крэсла для Ц.Місуны, па сутнасці, такое ж мяккае, як і ранейшае, я не сумняваюся.

А.БУКАЧОЎ

Пастухам весела

З даволі вялікім будынкам з белай цэглы, што знаходзіцца ля дарогі Сянно—Нямойта, мясцовы люд звыкся даўно. Быў такі час на пачатку сямідзесятых, калі для рабрыстых калгасных рагуль узводзілі такія харомы.

Але і іх, буйных рагатых, не абышлі ўвагай тагачасныя ідэолагі. Вяртаецца статак з пашы ў хлеў, а яго вітае тут велічны заклік: «Слава ЦК КПСС!» Менавіта так і напісана «ЦК».

Каровам, канешне, на ўсё гэта напляваць. А вось пастухам калгаса «Кастрычнік» Сенненскага раёна ад гэтага закліку, які і сёння тут вісіць, весела.

І.ЛАЗУКА

Да таварышаў

Нінаандрэевы, Сажы, Бабурыны,
чым жа так вы, паночкі, абураны?
Супакойце партыйны парыў.
Ці ж не вамі народ наш абдураны,
летуценнікам вашым ачмураны?
Ці ж не вамі
Саюз ваш разбураны?
Мала лёсаў Кастрычнік спаліў?
Са сваімі парожнімі крамамі
і сваімі партыйнымі храмамі
вы абрыдлі, як смецце ў двары.
Харчаваліся хоць буракамі мы,
хоць лічыліся ў вас «дуракамі» мы,
скажам цвёрда усім апантаным мы:
хопіць нас, праваслаўных, дурыць...

Анатоль КАРЧЭЎСКІ

ТРЫ ДАКТАРЫ І ДЫЯГНАЗ

РАЗВАГІ ПАСЛЯ АДНОЙ СУСТРЭЧЫ

«Мы жывём у эпоху апошняга нацыянальнага адраджэння не толькі ў Беларусі, але і ў Расіі, і ў іншых краінах», — гэтыя словы сталі, бадай, лейтматывам выступлення доктара філасофскіх навук Уладзіміра Конана на сустрэчы кіраўніцтва Скарынаўскага цэнтра з Мінскім культурна-асветніцкім таварыствам рускай культуры «Русь». Сустрэча адбылася 16 чэрвеня г. г. у абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна. Папраўдзе, трох дактарам навук з Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны, — а поруч з У. Конанам выступалі і адказвалі на пытанні дырэктар установы А. Мальдзіс і яго намеснік В. Рагойша, — у аўдыторыі, настрой якой, калі без іншаказанняў, можна ахарактарызаваць няйначай як насцярожана-варожы, — пачувалася нялёгка. І каб не даволі строгае вядзенне сустрэчы старшынёй «Русі» Г. Уласавым, дык мерапрыемства магло б лёгка распасціся на некалькі імправізаваных мітынгаў у розных кутках залы. Народу, дарэчы, прыйшло шмат, і не толькі рускіх, але і беларусаў.

Зрэшты, пачалося ўсё досыць спакойна, з аповяду А. Мальдзіса пра дзейнасць Скарынаўскага цэнтра. Але калі пачаліся пытанні з залы, то госці іншым момантам нагадвалі... так бы мовіць, першахрысціян, кінутых на арэну з ільвамі... Не дапамаглі і запэўніванні В. Рагойшы, што яго цешча — з Сібіры, а жонка У. Конана жыве ў Маскве... «Белорусская нация изобретена большевиками», «белорусский язык не вышел за рамки диалекта»; «белоруссизация высшего образования станет гибелью образования вообще», — вось толькі некаторыя лабавыя пытанні-сцвярджэнні, што прагучалі з залы. Здаецца, набор звыклы, традыцыйны нават, але, мне падаецца, такое частае яго паўтарэнне не дазваляе адмахнуцца ад гэтай з'явы як «чарговай праявы шавінізму». За гэтай з'яваю, на мой погляд, стаіць нешта іншае. Што?

Гэта — не ўстрывожанасць «экспансіяй» беларусаў, а, хутчэй, трывога за ўласны лёс. Задаючы беларусам пытанне: «Чаму вы не хочаце быць падобнымі на нас?», — прадстаўнікі іншых народаў, што жывуць на нашай зямлі, турбуюцца болей самазахаваннем, чым аднаўленнем у поўным аб'ёме свайго ранейшага становішча.

Мабыць, няварта забывацца, што беларускаму адраджэнню наканавана ісці побач з адраджэннем расійскім, польскім, яўрэйскім, татарскім і г. д., — прычым ісці не паралельнымі курсамі, а, хутчэй, складанымі крывымі, якія шторaз перасякаюцца, — раўняя назіраючы адно за адным і ствараючы моманты напружанасці. Вось і атрымліваецца, што калі нядаўна Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі С. Шушкевіч выказаўся неяк за неабходнасць «дэрусіфікацыі» рэспублікі, рахунак за гэта выказванне быў выстаўлены на памянутай сустрэчы гасцям.

Думаю, А. Мальдзіс справядліва ацаніў нядаўною публікацыю ў штодзённым друку пытанняў і адказаў па беларускай гісторыі. Сама форма «пытанне-адказ» нясе на сабе пэўны налёт правакацыйнасці, а «тэлеграфны» стыль выкладу непазбежна паніжае навуковы ўзровень публікацыі. Спробу стварыць буквар па гісторыі вялікай удачай не назавеш...

Стваральнікі Скарынаўскага цэнтра ўвогуле не навічкі ў справе прапаганды беларускай мовы, гісторыі, культуры і цудоўна ведаюць той парадокс, што праводзіць гэтую работу ў самой Беларусі шмат цяжэй, чым за яе межамі... Але, мабыць, для 2 млн. небеларусаў растлумачыць сутнасць беларускага нацыянальнага адраджэння не менш важна, чым для 8 млн. саміх беларусаў. І ці варта замоўчваць катэгорыю рускамоўных беларусаў — не з Сібіры, а карэнных, сялянскага паходжання, з пэўнай і самасвядомасцю, выхаванай шматразовым запаўненнем у анкетных дакументах графы «нацыянальнасць»? Галоўнае адрозненне Беларусі ад Расіі ў тым, што ў нас няма сваёй Сібіры. У расійскай гісторыі пытанне са «шкодлівымі» грамадскімі элементамі вырашалася проста — высылкай за Уральскія выспы. Няма чалавека — няма праблемы. Баюся, у нас гэтак не атрымаецца...

Скарынаўскі цэнтр у сваёй дзейнасці абапіраецца на лепшыя традыцыі Інбелкульта і нават збіраецца канчаткова пераехаць у колішні будынак. Можа, варта ўспомніць, што пры Інбелкульце актыўна працавалі нацыянальныя аддзелы і сектары: польскі, яўрэйскі, літоўскі. Рускага, праўда, не было, але сёння, мабыць, іменна з яго арганізацыі трэба пачаць /як не трэба затрымлівацца з утварэннем і астатніх/. Існуе, безумоўна, фінансавае пытанне, але тут ужо справа гонару Масквы, Варшавы і Вільні — прафінансаваць адпаведныя даследаванні.

І яшчэ адно меркаванне — палітычнае. Неўзабаве выбары. Аднак ці часта палітычныя партыі і сілы глядзяць на нацыянальныя меншасці ў Беларусі не як на дэстабілізуючы фактар, а як на патэнцыяльны складнік свайго палітычнага поспеху? Вядома, Амерыка нам не ўзор, але варта прыгледзецца, як уважліва прэтэндэнты на прэзідэнцкае крэсла ўлічваюць настроі нацыянальных дыяспар. У апошнія дзесяцігоддзі менавіта іх галасы сталі важкім фактарам у выбарчым спаборніцтве. Наўрад ці будучым беларускім парламентарыям і будучаму Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь хопіць «чыста» беларускіх галасоў.

А. К.

СПАДЗЯЁМСЯ НА ПАДТРЫМКУ

8 ліпеня 1993 г. у Мінску ў будынку Дзяржаўнага тэатра оперы і балета адкрыецца І з'езд беларусаў свету. З'езд праводзіцца ў мэтах далучэння інтэлектуальнага і эканамічнага патэнцыялу беларускай дыяспары да працэсу адраджэння незалежнай Беларусі.

Арганізатар з'езда — Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», недзяржаўная грамадская арганізацыя з абмежаванымі фінансавымі магчымасцямі — звяртаецца да ўсіх свядомых людзей са спадзяваннямі на фінансавую падтрымку.

Разліковы рахунак 700307 код 795 у Камерцыйным банку «Беларусь» МФО 153001.

«Сemантычныя кампаненты», «Лекцыянарыі і падрыхтоўка крытычных выданняў Новага Запавету», «Свяшчэннае Пісанне ў літургічнай традыцыі», «Моўныя варыяцыі», «Царкоўныя /літургічныя/ тэксты Новага Запавету», «Семантычныя, сінтаксічныя і экзегетычныя праблемы перакладу», «Пераклад Новага Запавету на сучасную грэчаскую мову са старажытнай», «Арганізацыя працы па перакладу», «Масарэцкі тэкст і тэкст Сэптуагінты: тыпалогія розначытанняў», «Імпліцытная інфармацыя», «Тыпы перакладаў», «Ключавыя біблейскія тэрміны», «Фігура прамовы», «Беларускія біблейскія пераклады», «Кірыла Тураўскі і яго ныя творы».

Быў прааналізаваны шэраг сучасных перакладаў Новага Запавету на рускую мову /епіскапа Безабразава, святара Лутковскага, Кузняцовай/, суадносіны да сінадальнага перакладу пачатку XIX ст. Было закранута пытанне духанеснасці біблейскіх тэкстаў і выключнай адпаведнасці ў гэтым сэнсе царкоўнаславянскай мовы грэчаскаму арыгіналу, яе роля, як мовы-пасрэдніка, у справе перакладу на сучасныя мовы.

Удзельнікі семінара выказаліся аб неабходнасці хутчэйшага выдання руска-грэчаскага і руска-яўрэйскага інтэрлінеараў / падрадкоўнікаў/, улучаючы ведання перакладчыкамі былога Саюза рускай мовы.

Па пытанні сумеснай працы над новым перакладам Біблii на беларускую мову было падпісана пагадненне паміж Беларускай Біблейскай Камісіяй Праваслаўнай Царквы, Біблейскай Суполкай Рэспублікі Беларусь і Аб'яднанымі біблейскімі суполкамі аб неабходнасці далейшага развіцця міжканфесійнага супрацоўніцтва, каб спрыяць распаўсюджанню Слова Божага на Беларусі; узаемных кансультацыях і супрацоўніцтве ў наступных сферах біблейскай работы: тэксталагічныя даследаванні славянскай, грэчаскай і лацінскай традыцый перакладаў Біблii, каб забяспечыць тэксталагічны падмурак перакладаў Свяшчэннага Пісання на беларускую мову; кантроль міжканфесійнай камісіі над працэсам перакладу, яго адпаведнасцю, вернасцю арыгіналу і правільнай перадачаю духоўнага сэнсу Свяшчэннага Пісання; распрацоўка матэрыялаў і даведнікаў для чытачоў Біблii, падрыхтоўка ілюстраваных выданняў Св.Пісання для дзяцей; падрыхтоўка спецыялістаў па біблістыцы і перакладчыкаў біблейскіх тэкстаў.

Лектары і слухачы семінара прынялі ўдзел ва ўрачыстасцях, прысвечаных памяці свяціцеля Кірыла, епіскапа Тураўскага — у Божай літургіі, Крыжовай хадзе, малебне і адкрыцці помніка ў Тураве. Усіх, хто сабраўся на гэтае свята, вітаў мітрапаліт Філарэт, прадстаўнік АБС д-р Джынбэн'ян, прадстаўнік Украіны.

У канцы семінара ўдзельнікі пазнаёміліся з цікавымі замежнымі даведнікамі па біблейскіх перакладах. Галоўны рэдактар Рускай Біблейскай Суполкі М.Селязнёў пазнаёміў з сігнальным экземплярам часопіса «Мир Библии», прадстаўнік Беларускай Біблейскай Суполкі падараваў усім удзельнікам альбом «Библия в иллюстрациях» — 240 цудоўных гравюр на дрэве Юліуса Шнор фон Каральсфельда з біблейскімі тэкстамі па сінадальным рускім перакладзе.

В.ДЫШЫНЕВІЧ,

член Беларускай Біблейскай Камісіі

ЁСЦЬ ТАКАЯ ЦАРКВА

Адкрыты ліст Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Шушкевічу С.С., Старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Кебічу В.Ф., Міністру замежных спраў Рэспублікі Беларусь Краўчанку П.К.

Ужо тры гады, як у Беларусі пачалі ствараццa Грэка-Каталіцкія /уніяцкія/ рэлігійныя абшчыны. Сёння іх ужо каля 15. І вось калі ў нашай краіне вострa стаіць праблема адраджэння духоўнасці і нацыянальнай культуры, вернікі-уніяты не могуць не выклікаць сімпатыі сваёй беларускасцю і патрыятызмам. У той час, як у рыма-католікаў і праваслаўных лічаныя абшчыны і вернікі паслугоўваюцца беларускай мовай, усе уніяцкія святары, абшчыны і вернікі ўжываюць толькі беларускую. І ў Багаслужбах, і ў пропаведзях, і ў жыцці.

Аднак уніяцкая Царква нават не мае сваіх храмаў, апрача сціплых каплічак у Мінску і Старых Дарогах, дзе ад задухі людзі на Службах часам губляюць прытомнасць. Не хоча заўважаць гэтую, выключна беларускую, Царкву і Ватыкан: ужо два гады уніяты марна просяць прызначыць ім Біскупа ці Адміністратара.

Таму мы просім Вас:

1. Праз Міністэрства замежных спраў паскорыць вырашэнне пытання аб Біскупу для грэка-католікаў Беларусі. Тым больш, што з Ватыканам ужо усталяваны дыпламатычныя адносіны, а уніяты, як і іншыя грамадзяне краіны, маюць права на абарону сваіх правоў з боку дзяржавы.

2. У выкананне пастановы Мінгарвыканкама /Пратакол N 26 ад 18.XII.1991 г./ паскорыць перадачу Уніяцкай Царкве будынка былога касцёла св.Язэпа па вуліцы Кірылы і Мятода, 4 у Мінску.

З павагай: **В.Быкаў, Ю.Хадыка, А.Марачкін, А.Мальдзіс, З.Пазняк, У.Конан, Р.Барадулін, Р.Гарэцкі, М.Купава, М.Маркевіч, У.Арлоў, Ю.Беленькі, А.Грыцкевіч, М.Кляшторная, М.Міцкевіч, В.Рагойша, А.Сідарэвіч**

Рэпліка

АНТЫУТОПІЯ — 1994

«Праўда — гэта хлусня!» — сцвярджаецца ў вядомым оруэлаўскім творы. У адносінах жанру антыутопіяй з'яўляецца і фельетон у пятым нумары газеты «Европейское время» пад назвай «Ночь в штаб-квартире СНГ».

Карцінка недалёкага будучага атрымалася досыць страшненькая: расійскія танкі займаюць Мінск, дэсантнікі на Крашчаціку, міністры абароны трох дзяржаў падпісваюць новую саюзную дамову.

У фельетоне-аднаактоўцы дзейнічаюць міністры абароны Расіі, Беларусі і Украіны, каардынатар СНГ Каратчэня, прывід Ельцына і голас Шушкевіча. Станоўчых герояў тут няма. Грачоў — хам, Казлоўскі і Марозаў — згоднікі і падхалімы, Каратчэня выступае ў ролі пасрэдніка і інфарматара, Ельцын — напышлівы дэмагог, Шушкевіч увогуле прадстаўлены ідыётам. Самі памяркуйце, як можна не паздзекавацца з героя, які ў драматычны момант аднаўлення былога СССР упарта паўтарае з-за сцэны «Живе Беларусь!» /так у тэксце/.

Адзіны станоўчы герой гэтай плюгавенькай п'ескі — мабыць, сам аўтар. З вышыні становішча «над схваткай» ён цешыцца ўласнай дасціпнасцю /дарэчы, вельмі і вельмі сумнiцельнай/ ды не хавае шчырай пагарды да ўсіх гэтых «маскалёў», «хахлоў», «бульбянікаў»... Яго палітычная пазіцыя, простая, «як мычанне», праглядваецца ў выразах тыпу «демократический наркотик», у ківаннях на сакратароў ЦК, якія «заварылі кашу», і ў непрыхаваным нянавісці да ўсякіх там суверэнітэтаў. Персанажамі надта не прыкрыешся — усё роўна выдасць знаёмая, базарна-беспардонная манера пісьма. Падобны тон можна сустрэць яшчэ на Камароўцы, дзе лаюцца падчас не столькі са злосцю, колькі з асалодай ад самавыяўлення.

...Няма горай, калі з «арыстакрата духу» перыядычна вылазіць нахабны камплексуючы плебей ды прылюдна круціць дулі ўсяму добраму люду. Застаецца хіба вывесіць лозунг на будынку гасцініцы «Свіслач», дзе знайшло прытулак «Европейское время»: «Гонар — гэта ганьба!»

ЛІМАВЕЦ

Палеміка

НАПЕРАД — З ПЯСОЧНІЦЫ!

альбо НЕШТА ПАДОБНАЕ МЫ ЎЖО ЧУЛІ...

Салідныя штодзённыя газеты не часта цешаць чытача артыкуламі-роздумамі пра светапогляд і ідэалы, дзяржаву і культуру, «духоўныя тупікі» і культурныя «пясочніцы»... Таму з вялікай цікавасцю прачытаў у «Советской Белоруссии» за 13 мая г.г. артыкул А.Савіцкага «Адкуль гэты тон, альбо Некаторыя роздумы пра смерць культуры». Не прыйшліся аўтару публікацыі Сяргея Дубаўца і Юрася Залоскі ў «ЛіМе» — «Смерць культуры» і «Перад чыстым лістом» адпаведна; выклікалі яны ў аўтара «адчуванне духоўнага тупіка»...

Але папраўлюся: нешта аўтар у тых публікацыях і адзначыў. Напрыклад, занепакоенасць станам беларускай культуры ў сучасных умовах, якую выказалі абодва лімаўскія аўтары. Аднак тое, што для іх стала толькі фіксацыяй пэўнага стану, паўзы, якую трэба пераадолець, А.Савіцкім успрынята як рэквіем беларускаму Адраджэнню ўвогуле. Дальбог — кожны, мабыць, чуе тое, што хоча пачуць.

У артыкуле ёсць некалькі цытат з разумных кніг разумных аўтараў. Відаць, разважаючы пра культуру, без гэтага абысціся нельга. Прывяду цытату і я. Фрыдрых Ратцэль, бацька геапалітыкі: «Наша разумовае і культурнае развіццё, усё тое, што мы называем прагрэсам цывілізацый, можна параўнаць хутчэй з ростам расліны, чым з свабодным узлётам птушкі. Мы заўжды будзем заставацца звязанымі з зямлёй; галінка можа расці толькі на ствале» /фундаментальная праца «Народазнаўства»/. Гэта да пытання пра абгрунтаванасць ці неабгрунтаванасць апоры беларускай культуры на сялянскім карані. І яшчэ адна цытата, яго ж: «Агульнае самавалоданне і агульныя інтарэсы ствараюць дзяржаву. Але найперш тут выяўляецца ўлада». А гэта — да пытання пра дужа ўразіўшае А.Савіцкага «адлучэнне» дзяржавы ад культуратварэння, прыхільнік якога Ю.Залоска. Чаму, дарэчы, яго на гэтай падставе назвалі бальшавіком — зразумець цяжка. Затое свае думкі пра ўзаемаадносіны дзяржавы і культуры А.Савіцкі парупіўся выказаць ясна: «Дзяржава — гэта частка культуры і яго /? — А.К./ структуры. Культура павінна быць, у сваю чаргу, сферай сур'ёзнай дзяржаўнай палітыкі».

Што ж, у свой час Мао-Цзэдун сцвярджаў, што вінтоўка нараджае ўладу. Падобна, сёння А.Савіцкі спрабуе запэўніць нас, што ўлада нараджае культуру. Ды нешта падобнае мы дзесь ужо чулі...

КУЛЬТУРА НІКОЛІ, НІКОМУ І НІЧОГА НЕ ПАВІННА. Затое мы — даўжнікі культуры. Сплаціць доўг культуры мы зможам, толькі ўключыўшыся ў культурны працэс, дабудоўваючы культуру. Дзяржава ж няздольная рабіць культуру, як бы яна ні называлася — таталітарная ці дэмакратычная, нацыянальная ці савецкая. Найбольшае, што можа зрабіць дзяржава — гэта праявіць культурную ініцыятыву. Але ажыццяўляць яе ўсё роўна будзе не дзяржава, а творца. Глыбінны сэнс суадносін культуры і дзяржавы робіцца зразумелым, калі спраецыраваць іх на ўзровень асобы. Мастак і ўлада — вось гэты ўзровень. Культура — гэта заўжды асоба, асоба таго, хто яе робіць, і таго, хто яе ўспрымае. Узаемаадносіны між гэтымі асобамі і ёсць нешта іншае, як культурны працэс.

У поўную процівагу культуры, заснаванай на асабовым пачатку, дзяржава вызначаецца нівеліроўкай асобы. Перад культурай мы не роўныя, перад дзяржавай — роўныя мусім быць. Перад яе законамі, грашыма, сістэмай кіравання і г.д. Культура ствараецца і спажываецца індывідуальна, — нават калі кінафільм рабілі пяцьсот чалавек і ў кіназале яго глядзяць таксама пяцьсот чалавек, гэта — узаемаадносіны не аднаго да аднаго, а пяцісот да пяціста, — дык дзяржава акумулюе ўладныя памкненні «мас» і ў сваёй дзейнасці аперыруе «масамі». Дзяржаўны закон, выпрацаваны для аднаго чалавека, уявіць немагчыма; зварот культуры да чалавека — заўжды глыбока індывідуальны.

Дык была ці не было ў нас культуры апошнія 70 год? Як не склаўся феномен «савецкі чалавек», гэтак жа хімерай аказалася і паняцце «савецкая культура». Так, у пэўных ідэалагічных інтарэсах выкарыстоўваліся культурныя формы; палітызацыя культуры паспрыяла стварэнню за кароткі час яе інфраструктуры. Але была істотна звужана прастора магчымых культурных ініцыятыў. Крах, аднак жа, пацярпела не культура, а дзяржаўная палітыка кіравання ёю. Важнейшыя культурныя з'явы пачалі ўзнікаць насуперак і па-за афіцыйнай, «дзяржаўнай» культурай.

Серп і молат савецкай улады аднолькава моцна ўдарылі і па эканоміцы, і па культуры. У выніку мы маем, з аднаго боку, распад дзяржаўнай эканомікі і культуры, з другога — ценявую эканоміку і нонканфармісцкую культуру. Здаецца, сёння ўжо ўсім зразумела, што дзяржава аказалася няздольнай да татальнага кіравання эканомікай, і не забяспечыла мінімуму правоў і свабод сваім грамадзянам. Эканоміка апынулася занадта сур'ёзнай справай, каб цалкам даверыць яе дзяржаве. Мяркую, што культура — справа не менш сур'ёзная, каб цалкам аддаць яе ў рукі дзяржавы. Калі дзяржаўны карабель пацёк і, барані Божа, можа пайсці на дно, — варта разгрузіць яго ад непасільных функцый. Ад гэтага выйграюць і дзяржава, і культура.

Можна толькі вітаць, калі дзяржава выступае ў якасці гаранта развіцця культуры і стварае для гэтага спрыяльныя ўмовы: праз падаткі, датацыі, стыпендыі і прэміі, развіццё адукацыі і друку, урэшце — праз дзяржаўны заказ. Але любыя прэтэнзіі дзяржавы на самую культурную творчасць, на культурны працэс — беспадстаўныя. Дзіўна, калі адначасова з раздзяржаўленнем эканомікі будзе працягвацца адзяржаўленне культуры...

«Так, мы, трыццацігадовыя, згубленае пакаленне...», — скрушна бядуе А.Савіцкі. Але ці варта ўласную разгубленасць пераносіць на стан усяго пакалення? «Разважаючы пра культуру, што можна супрацьпаставіць хоць бы таму звар'яцеламу бульдозеру тэлеканала «Астанкіна»? — працягвае бедаваць аўтар. Параю, як раўналетку: можна проста націснуць на кнопку выключальніка тэлевізара.

... Спадкаемцы прататалітарнай культуры кажуць: «Любіце дзяржаву — крыніцу культуры». Але за што мне яе любіць? За марную надзею, што яна калі-небудзь палюбіць тых грамадзян, якія ў еи жывуць? Можа, хопіць глядзець на дзяржаву, як на «добрага дзядзьку», які вызначыць і задаволіць усе нашы патрэбы — ад матэрыяльных да духоўных?

Аўтар цвердзіць пра «рэальнае культурнае будаўніцтва». Узгадваецца аскепак знаёмай трыяды: індустрыялізацыя, калектывізацыя, культурная рэвалюцыя... Гэтым пераможам? Аўтар як бы папярэджвае: «Не плюй у дзяржаўную студню, калі хочаш, каб табе дазволілі пагуляць у пясочніцы культуры». Дык што ж, назад, да дзяржавы? Ды не — наперад, да культуры!.

Андрэй КІШТЫМАЎ

Гэты палемічны артыкул аўтар, навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АНБ, напісаў і прапанаваў газеце «Советская Белоруссия», якая ў маі г.г. змясціла публікацыю А.Савіцкага, прысвечаную дзвюм лімаўскім публікацыям — лістам С.Дубаўца «Смерць культуры» і нататкам Ю.Залоскі «Перад чыстым лістом» /«ЛіМ», 5.03.93 г./. Ды наша штодзённая рускамоўная газета, што больш чым праз два месяцы /!/ адгукнулася на публікацыі «ЛіМа», надрукаваць водгук сп.А.Кіштымава неяк не наважылася... Але, кіруючыся тым, што ў кожнай палеміцы важны не столькі суб'ект крытыкі — постаць члена Саюза мастакоў А.Савіцкага, што апошнім часам выступае як абаронца творчасці і вядомых мастацкіх поглядаў народнага мастака СССР М.А.Савіцкага, у гэтым плане нічым асаблівым не прывабная, — колькі важны сам аб'ект, прадмет гаворкі, развіццё /у форме ці то абвяржэння ці то падтрымкі/ выказаных кімсьці раней ідэй, — «ЛіМ» палічыў нататкі А.Кіштымава вартымі публікацыі.

СВЯТА МАЦІ БОСКАЙ БУДСЛАЎСКАЙ

Будслаў — старадаўняе мястэчка, якое славіцца прыгожым касцёлам Узнясення Марыі і цудатворным абразом Маці Боскай. Упершыню гэтыя мясціны ўзгаданы ў дакументах 1504 г., калі вялікі князь Літоўскі Аляксандр Ягелончык падараваў тутэйшую Маркаўска-матыцкую пушчу Віленскаму бернардынскаму кляштару. Манахі-бернардыны пабудавалі на гэтым месцы невялічкую каплічку і некалькі драўляных будаў як часовае жытло для тых, хто займаўся распрацоўкай лесу. Ад тых будаў і пайшла першая назва Будслава — Буда.

З бегам часу да бернардынскай каплічкі і будаў у лесе пацягнуліся навакольныя людзі, і тады ашмянскі земскі суддзя Карэйва пабудаваў у 1598 годзе ў Будзе касцёл, які ў 1600 годзе быў асвечаны ў гонар Візітацыі Прасвятой Дзевы Марыі.

У 1633 годзе, у часы, калі настаяцелем Віленскага бернардынскага кляштару быў Фларыян Калецкі, пачалося будаўніцтва першага мураванага касцёла, які праз дзесяць гадоў быў урачыста асвечаны.

Адразу пасля завяршэння будаўніцтва ў 1643 годзе распачаліся працы па стварэнні галоўнага алтара, якія скончыліся ў 1651 годзе. Галоўны алтар уражваў сугучным ладам скульптур, калон, дэкору нішаў і канелюраў, вытанчаным колеравым рашэннем. Алтар стварылі майстры высокай кваліфікацыі, якія ведалі найноўшыя дасягненні еўрапейцаў у справе стварэння драўлянага дэкору. Іх рукамі было выканана ўпрыгожанне канелюраў калон дробным «бягучым» арнаментам — флемаванымі шлячкамі, якія выраблялiся на спецыяльных прыстасаваннях, распрацаваных фламандцамі ў першай палове XVII стагоддзя. Невыпадкова алтару надавалася такая ўвага. Ён спецыяльна ствараўся для цудатворнага абраза Маці Боскай, які карыстаўся вялікай павагай сярод вернікаў і быў вядомы ва ўсім княстве. У 1650 годзе ў Вільні выйшла кніга езуіта Войцэха Віюна Каяловіча, у якой аўтар сярод іншых адзінаццаці цудатворных абразоў называе і абраз Маці Боскай у Будзе.

Гэты абраз намаляваў на тканіне памерам 70 х 75 см невядомы мастак у 1612—1649 гадах. Змешчаны ў цэнтры галоўнага алтара, у якім кампазіцыя, прапорцыі, дэкор і сэнсавы змест скульптур як бы падрыхтоўвалі да сустрэчы з цудам, абраз прыцягваў вернікаў не толькі з ваколіц, але і з усіх куткоў Беларусі і Літвы. Варта адзначыць, што зацікаўленасць і павагу да абраза мелі не толькі католікі, але і прадстаўнікі іншых хрысціянскіх канфесій. Кожны цуд, звязаны з Маці Боскай Будслаўскай, выклікаў новую, больш магутную хвалю пілігрымаў, а штогодні фэст захлынаў Будслаў вернікамі, якія прагнулі цудаў. Старыя муры не змяшчалі ўсіх жадаючых звярнуцца да Маці Боскай. Наспела неабходнасць будаўніцтва новага касцёла. У 1767 годзе быў закладзены кутны камень будучага касцёла, які намаганнямі настаяцеля Будслаўскага кляштара бернардынаў Канстанціна Пэнса і на ахвяраванні дабрадзеяў быў пабудаваны і асвечаны ў імя Узнясення Марыі ў 1783 годзе. Гэты касцёл з яскравымі рысамі віленскага барока ўзбагаціў Беларусь яшчэ адным помнікам сакральнай культуры, які захаваўся да нашых дзён. У новы касцёл папярэдняя /ад XVII стагоддзя/ святыня была ўведзена як капліца св.Барбары, а для кампазіцыйнага ўраўнаважання насупраць была пабудавана захрысція з бібліятэкай і архівам. Пад апекай Маці Боскай Будслаўскай пры касцёле плённа працавалі парафіяльная і музычная школы, гуртавалася моладзь, лучыліся вернікі.

Беглі гады, адыходзілі стагоддзі. Час і людзі настолькі пашкодзілі абраз, што наспела неабходнасць рэстаўрацыі, якую здзейсніў мастак-рэстаўратар Віктар Лукашэвіч. Сёння адноўлены абраз прамянее боскім святлом і адорвае вернікаў узмацнеўшай верай, надзеяй і радасцю.

Сёлета, 2 ліпеня, як і заўжды, збяруцца вернікі на фэст. Рыхтуецца даволі вялікая група пілігрымаў, якія пешшу пройдуць да Будслава. Састарэлыя змогуць паехаць аўтобусам, цягніком.

Таццяна МАЛІНОЎСКАЯ

г.Гародня

ПАДЗЯЛЯЮЧЫ НАШ БОЛЬ

...І зноў адчуваю зайздрасць, зразумелую кожнаму, хто хоць калі сутыкаўся з непаваротлівай, па руках і нагах скручанай савецкай выдавецкай практыкай. Зноў бачу прыклад, што выпуск кнігі, дарога яе ад аўтаравай ці ўкладальнікавай заяўкі ў выдавецтва да з'яўлення аддрукаванага, адзетага ў вокладку ёмішча думак, пачуццяў, звестак — працэс неабавязкова, сама меней, трох-чатырохгадавага шкандыбання этапамі планавання, узгаднення, рэдагавання, паліграфічнага выканання. Як у нас тое колькі часу было і застаецца цяпер.

Здаецца, зусім нядаўна я з імі ў Мінску пазнаёміўся, з гэтымі сімпатычнымі немцамі з Брэмена. Спачатку з архівістам доктарам Андрэасам Ропке і евангелічным пастарам Луісам Фердынандам фон Цобельтыцам — група, з якой яны прыязджалі, цікавілася і гарой нашых цяперашніх праблем, і непазбыўным болем перанесенага нашым краем у вайну, у прыватнасці, трагедыяй мінскга гета. Трошкі пазней з псіхатэрапеўтам і журналісткай Інгрыд Шэфель, якая прымала ўдзел ва ўрачыста-жалобным адзначэнні мінчанамі ўгодкаў адной з самых крывавых акцый у мінскім гета — пагрому 2 сакавіка 1942 года.

Здаецца, толькі-толькі пашанцвала мне пакарыстацца іхняй гасціннасцю — папацiскаць ім рукі каля спічастых старадаўніх будынін горада, слыннага ва ўсім свеце, як радзіма вясёлых музыкантаў з неўміручай казкі Гауфа. Разам з жонкай, журналісткай Ганнай Красналёркай, аўтарам кніжкі «Пісьмы маёй памяці» — пра перажытае ёю дзяўчом за дротам мінскага гета, былі мы запрошаны ў Германію на дні, калі там праходзілі ўшанавальныя мерапрыемствы з нагоды 50-годдзя з пачатку дэпартацыі нямецкіх яўрэяў на знішчэнне ў канцлагерах акупаванай вермахтам Заходняй Еўропы, у тым ліку ў так званым зондэргета ў Мінску. Пачуўшы, што аўтарка гэтай прачытанай ім у нямецкім перакладзе беларускай кніжкі будзе ў Брэмене, сюды пад'ехаў, каб з ёю пазнаёміцца, Гайнц Розенберг, чалавек блізкага лёсу. Цяпер ён нью-йоркскі прадпрымальнік, але каранямі з Гамбурга, юнаком быў павезены адтуль на смерць у Мінск, зазнаў пякельнае, цудам ўратаваўся, і таксама напісаў пра сцерпленае ў юнацтве кніжку.

А не мінула з тых знаёмстваў года — і з Брэмена атрымалі мы аб'ёмісты зборнік, назву якога «Es geht tutsächlich nach Minsk» я пераклаў для сябе «Тое, што было ў Мінску» — кваліфікаваныя знаўцы мовы арыгінала пераклалі б мо інакш, лепш. І ў пераліку людзей, якімі вартнае, уражлівае выданне падрыхтавана, з прыемнасцю прачытаў поруч з іншымі імёны сваіх новых знаёмых. Розенберг напісаў прадмоўку. Цобельтыц распавядае пра ўбачанае і ўведанае ў часе і з нагоды залеташняй да нас у рэспубліку паездкі. Ропке выступае са словам пра Ганса Франка — аднаго з лічаных брэменцаў, каму выпала на долю прайсці праз галгофу мінскага зондэргета і застацца жывым. Шэфель — аўтарка апублікаваных у зборніку фатаграфій.

У падназве зборніка гаворыцца, што яго тэксты і матэрыялы — пра дэпартацыю брэменскіх яўрэяў у лагер смерці ў Мінск, праведзеную гітлераўцамі ў лістападзе 1941 года. Гэта ў ім сапраўды асноўнае. Друкуюцца імёны, даты нараджэння, ранейшыя брэменскія адрасы гаротнікаў, што ў адпаведныя праскрыпцыйныя спісы былі тут уключаны. Друкуюцца рэляцыі выканаўцаў — як злачынства ажыццяўлялася. Друкуюцца сведчанні тых, хто бачыў на ўласныя вочы, што з сябе ўяўляла мінскае зондэргета — спецыяльнае гета для яўрэяў, прыгнаных з Германіі і захопленых ёю краін. То пісьмы вязняў, адасланыя неяк з Мінска ў родны горад былым суседзям. То фрагменты з кніжак згаданых Г. Розенберга, Г. Краснапёркі, незгаданых К. Левенштэйна, П. Коля.

Але ў полі спагадлівай увагі ўкладальнікаў і аўтараў зборніка не толькі «яўрэйская дзялянка» крывавай трагедыі Беларусі ваеннай часіны. Пераклічка бомаў Хатыні, бязлітасная гаркота экспанаванага ў нашым музеі Айчыннай вайны, пачутае ад жанчын і мужчын з колішніх беларускіх «вогненных вёсак» — і гэта ў зборніку ёсць. І таксама наша сённяшняя чарнобыльская бяда, якой непрытворна трывожацца і Германія, і яшчэ дзяржавы наўкруг нас.

Пасляваеннымі дзесяцігоддзямі нямецкае грамадства выракальна судзіць фашысцкае мінулае сваёй айчыны, адчувае тыя дванаццаць гадоў яе гісторыі, як ганебную чорную пляму. Гэты зборнік, выдадзены ў Брэмене, — яшчэ адно таму пацвярджэнне.

Уладзімір МЕХАЎ

«Круглы стол» ЛіМа

УРАЧ І ЭКСТРАСЕНС: ПРАЦІЎНІКІ ЦІ САЮЗНІКІ?

Вальтэр гаварыў, што вялікім грамадскім узрушэнням звычайна спадарожнічаюць вошы, пацукі і шарлатаны. Праецыруючы гэтыя словы знакамітага філосафа на сённяшні дзень, мы з палёгкай павінны канстатаваць, што ад першых двух «спадарожнікаў» краіна, дзякуй богу, пакуль што пазбаўлена. Што тычыць шарлатанаў, дык тут Вальтэр, здаецца, меў рацыю — у нас цяпер з'явілася незлічоная армія рознага гатунку магаў, чараўнікоў, шаманаў, астролагаў, ілжэпрарокаў, «празарліўцаў», лекараў, многія з якіх, карыстаючыся фактычным безуладдзем, адчуваючы поўную сваю беспакаранасць, распачалі сапраўдны псіхічны тэрор, нясцыпына памнажаючы колькасць сваіх ахвяр.

Кажуць, што хворае грамадства нараджае хворыя рэфлексы. Ці не гэтым тлумачыцца неадольная прага цудаў, якая літаральна ўзяла ў палон тысячы грамадзян нашай посткамуністычнай і постатэістычнай дзяржавы? Чым жа іншым выкліканы шматмільённыя тэлеаўдыторыі ў час выступленняў «славутых» магаў Кашпіроўскага, Чумака, Глобы, якія, на жаль, маюць нямала прыхільнікаў і паслядоўнікаў і на Беларусі. Ці не сведчыць усё гэта пра глыбокі і сур'ёзны крызіс у грамадстве?

Асабліва моцна эксплуатуецца рознымі лекарамі натуральны клопат кожнага чалавека пра сваё здароўе. Асабліва, калі яно ў яго не вельмі моцнае. Можна, вядома, вытлумачыць звяртанне каторага хворага да вядомай народнай лекаркі бабкі Хвядоры яго нізкім культурным узроўнем, верай у забабоны, але ж можна — і глыбокім расчараваннем, расчараваннем, зайважым, абгрунтаваным, у нашай сістэме аховы здароўя, яшчэ нядаўна, паводле афіцыйнай прапаганды, лепшай у свеце, а на самай справе, як аказалася, нядзольна забяспечыць якаснае медыцынскае абслугоўванне грамадзян.

Існаванне вялікай колькасці самадзейных лекараў /не ўсе з іх, зайважым з'яўляюцца свядомымі шарлатанамі/ ставіць пытанне аб суіснаванні навуковай медыцыны, якая ў нас з'яўляецца афіцыйна дазволенай, і так званай парамедыцыны, што грунтуецца на выкарыстанні некаторых мала вывучаных псіхафізічных асаблівасцей чалавека.

Урач і экстрасенс: працаўнікі ці саюзнікі? Няпростаму гэтаму пытанню была прысвечана сустрэча за «круглым сталом» «ЛіМа». За ім сустрэліся: Валянцін Кандрашэнка — загадчык кафедры псіхатэрапіі Беларускага дзяржаўнага інстытута ўдасканалення ўрачоў, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Валянцін Шалькевіч — намеснік дырэктара Беларускага навукова-даследчага інстытута неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Яўген Чарствой — загадчык кафедры паталагаанатоміі Мінскага мединстытута, старшыня рэспубліканскага Савета навуковых медыцынскіх таварыстваў, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Віталь Сякун — загадчык аддзела сацыяльнай псіхалогіі Інстытута сацыялогіі АН Беларусі, доктар псіхалагічных навук; Аляксандр Ваяводскі — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута сацыялогіі АН Беларусі, кандыдат псіхалагічных навук; Мікалай Важнік — намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення медыцынскай дапамогі насельніцтву Міністэрства аховы здароўя Беларусі; Любоў Баркова — галоўны юрысконсульт Міністэрства аховы здароўя; Віталь Смыслоў — галоўны ўрач рэспубліканскага цэнтра «Здароўе»; Канстанцін Сяльчонак — кіраўнік цэнтра псіхаўдасканалення; Васіль Канацаў — прэзідэнт беларускай асацыяцыі экстрасенсаў, ганаровы доктар навук Акадэміі фізічнай культуры і спорту; Валерый Лістратаў — віцэ-прэзідэнт беларускай асацыяцыі экстрасенсаў, Міхась Замскі — рэдактар аддзела публіцыстыкі «ЛіМа».

Ніжэй змяшчаем скарочаны магнітафонны запіс гутаркі за «круглым сталом».

В. Шалькевіч. — Я лічу, што экстрасенсорыка павышае ахоўныя функцыі арганізма і, наогул, аказвае на хворых моцнае псіхалагічнае ўздзеянне, што спрыяе хутчэйшаму выздараўленню. Праўда, заўважу, станоўчае псіхалагічнае ўздзеянне на хворых могуць аказваць не толькі экстрасенсы. Нейрахірургічнае аддзяленне нашага інстытута апошнім часам наведваюць манахіні, якія даглядаюць хворых, падоўгу гутараць з імі і, як засведчыў галоўны нейрахірург Фёдар Васільевіч Аляшкевіч, у выніку такіх кантактаў да многіх з хворых вярнуўся душэўны спакой, а гэта, вядома, спрыяе іх лепшаму самаадчуванню.

Даруйце за гэтае нязмушанае адступленне, але, вяртаючыся да тэмы нашай сённяшняй сустрэчы, хачу выказацца адназначна: як неўрапатолаг, я супраць таго, каб экстрасенсы самастойна лячылі людзей. Нагадаю адзін нядаўні трагічны выпадак. Літаральна перад самай аперацыяй па выдаленні злаякаснай пухліны ў 21-гадовага маладога чалавека яго бацькі настаялі на тым, каб хлопца выпісалі дамоў, настаялі на патрабаванні «народнай лекаркі» бабкі Хвядоры, якая раней яго лячыла. Яна гарантавала выздараўленне хлопца ў тым выпадку, калі яму не будуць рабіць аперацыі, ну, а калі яна памыліцца, і хворы ўсё-такі памрэ, дык ляжа разам з ім у магілу. Хлопца забралі і праз сем гадзін ён памёр...

В. Канацаў. — Некалькі слоў пра нашу асацыяцыю экстрасенсаў. Яна аб'ядноўвае больш за сто чалавек, якія або сапраўды валодаюць экстрасенсорнымі здольнасцямі, або лічаць, што валодаюць імі. У асацыяцыю ўваходзяць таксама народныя лекары, астролагі, празарліўцы і г. д. Прызнаюся, пакуль што ў нас няма ўзаемапаразумення з урачамі. У многім гэта тлумачыцца, мякка кажучы, скептычным стаўленнем органаў аховы здароўя да экстрасенсорных метадаў лячэння.

Асабіста я сваю лячэбную практыку будую на сур'ёзнай аснове. Больш як чатыры гады назад я стварыў у Германіі ў Мюнхене бюро, якое працуе ва ўзаемадзеянні з палiклінікай доктара Пфайфера. Адтуль мне ў Мінск кожны тыдзень прыходзяць тэлексы з указаннем полу, узросту і дыягназу хворага, на якога я павінен уздзейнічаць. За ходам лячэння назіраюць нямецкія ўрачы, характэрна маё экстрасенсорнае ўздзеянне. Напрыклад, я атрымліваю тэлекс, у якім паведамляецца, што для лячэння астмы хапіла двух сеансаў замест трох прадугледжаных. Псарыяз быў вылечаны за чатыры сеансы, звычайна яго я вылечваю за шэсць сеансаў і г. д.

Я. Чарствой. — Колькі вы атрымліваеце за сваё, з дазволу сказаць, лячэнне?

В. Канацаў. — Адзін сеанс на адлегласці Мінск — Мюнхен, а гэта 1800 кіламетраў, каштуе пацыенту 80 марак. Між іншым, часткова, за мой кошт у Германію было адпраўлена на аздараўленне 320 беларускіх дзяцей. Трэці год у нас дзейнічае дагавор з Волжскім аўтазаводам на аздараўленне яго рабочых, якое праводзіцца на адлегласці Мінск — Тальяці.

Думаю, удзельнікам нашай сустрэчы будзе цікава даведацца, як да экстрасенсаў ставяцца ў Германіі. Калі я туды прыязджаю, хворыя гатовы плаціць 150 марак мне і 30 перакладчыку толькі за адзін сеанс. Немцы кажуць: трэба лячыцца натуральнымі сродкамі, лекі — гэта хімія, яны шкодзяць. І гэта пры тым, што ў Германіі ў абарачэнні знаходзіцца больш як 10 тысяч найменаванняў лекаў. Дадамо, што станоўчыя вынікі дае і экстрасенсорнае ўздзеянне на жывёлін — коней і сабак. У адзін з маіх прыездаў у Мюнхен да мяне звярнулася жыхарка Гамбурга з просьбай зрабіць некалькі сеансаў для яе хворых сабак. Я згадзіўся, і пачаў лячыць іх з Мюнхена. Неўзабаве я атрымаў ад гэтай фраў ліст, у якім яна дзякавала за лячэнне, паведаміўшы, што яе кокер-спаніелі перасталі адчуваць цяжкасці з дыханнем. Наогул, у Германіі я часта працую з хворымі коньмі і сабакамі, эфект у большасці выпадкаў станоўчы.

Не буду хаваць, ёсць у маім супрацоўніцтве з гэтай краінай і адмоўныя бакі. Справа ў тым, што найбольш тонкую, падрабязную інфармацыю аб маім экстрасенсорным уздзеянні на мясцовых хворых немцы пакідаюць у сябе.

Я. Чарствой. — Хто вы па прафесіі?

В. Канацаў. — Я скончыў Беларускі інстытут фізкультуры. Але яшчэ студэнтам заўважыў у сябе экстрасенсорныя здольнасці.

Я. Чарствой. — І ўсё-такі, на аснове якой тэорыі вы працуеце? Як самі тлумачыце гэтае сваё ўздзеянне на хворых на вялікай адлегласці, не будучы з імі знаёмы, не бачачы іх у вочы? Вы самі ў гэта верыце?

В. Канацаў. — Вы думаеце, немцы працягвалі б са мной супрацоўніцтва, калі б не бачылі станоўчых вынікаў?

Я. Чарствой. — Пакіньце ў спакоі немцаў, яны далёка, давайце спусцімся на нашу зямлю.

В. Канацаў. — Пад эгідай Беларускай інжынернай акадэміі, дзе я з'яўляюся акадэмічным саветнікам, мы пачынаем сур'ёзныя даследаванні з анколагам прафесарам Мураўскай. Яе метад лячэння анкалагічных хворых грунтуецца на жорсткім абпраменьванні, якое, часам, выклікае апёкі, рубцы, раны. Мая задача — экстрасенсорным уздзеяннем зняць у гэтай катэгорыі хворых болі. Калі я быў у Мюнхене, я атрымаў ад Мураўскай тэлекс наступнага зместу: «Рак мяккіх тканін левага бядра, метастазы ў печані, хрыбетніку. Жанчына, 30 гадоў». Пасля сеанса, як пацвердзіла Мураўская, стан хворай прыкметна палепшыўся. Вось і сёння ў мяне чарговы сеанс з яе хворымі. Маю такую аб іх інфармацыю: «Рак лёгкіх, болі ў грудной клетцы, ацёк левай нагі. Мужчыны 63, 55 і 69 гадоў».

М. Замскі. — Доктар Мураўская папярэджвае сваіх хворых аб маючым адбыцца сеансе?

В. Канацаў. — Гэта не мае для вынікаў ніякага значэння. Усё роўна болі знімаюцца, кроў, па папярэдніх дадзеных, у 65 працэнтах хворых нармалізуецца.

Я. Чарствой. — І ўсё-такі нейкая тэорыя лячэння на адлегласці існуе?

В. Канацаў. — Наконт экстрасенсорыкі існуюць пэўныя тэорыі, але я, прызнаюся, у гэтай справе дылетант. Маё асабістае меркаванне — паміж людзьмі на ўзроўні падсвядомасці ёсць нейкія каналы сувязі.

М. Замскі. — Але ж, па вашых словах, вы такім жа экстрасенсорным спосабам уздзейнічаеце і на коней... Значыць, каналы сувязі існуюць паміж чалавекам і жывёлінай?

В. Канацаў. — Відаць, існуюць. Я ўжо казаў, што паспяхова лячыў на адлегласці і коней, і сабак. Відаць, існуе нейкая энергія, прыроду якой мы пакуль што не ведаем.

В. Лістратаў. — Мне, як віцэ-прэзідэнту асацыяцыі экстрасенсаў, даводзілася прымаць удзел у эксперыментах, якія засведчылі наяўнасць экстрасенсорнай энергіі. У сасуд Дзіёра змяшчалася супраціўленне, тэрмарэдуктар, да якога прымацоўваўся катод. Уздзеянне экстрасенса пачыналася ў час, вызначаны генератарам выпадковых лічбаў. У час сеанса супраціўленне змяняла сваю велічыню, прычым настолькі, што гэта можна было вымераць. Але самае цікавае, што ў час эксперымента экстрасенс знаходзіўся ў Маскве, а сасуд Дзіёра — у Новасібірску. Як радыёінжынер, я ведаю, што энергія электрычнага поля змяншаецца адваротна прапарцыянальна квадрату адлегласці ад крыніцы энергіі. Каб уздзейнічаць на прыбор на адлегласці ад Масквы да Новасібірска ў штатных умовах, спатрэбіўся б генератар магутнасцю ў цэлы мегават. У эксперыменце ж была выкарыстана толькі энергія экстрасенса. Я не ведаю, як гэта можна вытлумачыць.

М. Замскі. — Заўсёды з цікаўнасцю слухаю вашы, Валеры Уладзіміравіч, выступленні па Беларускім радыё. У мяне асабіста не выклікаюць пярэчанняў вашыя парады, узятыя з народнай медыцыны, як лячыць, скажам, аблысенне, рожыстыя запаленні і г. д. Але калі вы пачынаеце даваць рэкамендацыі як астролаг, дальбог, пачынаеш адчуваць сябе ніякавата. Некалькі вашых парад я спецыяльна запісаў. Вось што вы абвяшчалі 30 мая: "Сёння астролагі лічаць, што да 13 гадзін пасля прадбачыцца ў справах, якія можна хутка закончыць. Дзень спрыяльны для заняткаў статыстыкай, бухгалтарскай справай, страхавой дзейнасцю. Другая палова дня больш падыходзіць для падарожжаў і камандзіровак. Сённяшні і заўтрашні дзень не самы лепшы для інтэнсіўнага лячэбнага ўздзеяння на кішэчнік, органы брушной поласці, страўнік і падстраўнікавую залозу. І наадварот, лячэнне скураных хвароб, хвароб лімфатычнай сістэмы, ступняў ног будзе паспяховым». Аднойчы вы раілі лячыць многія ўнутраныя хваробы вымаўленнем розных гукаў тыпу у-а-а або а-а-у-а. Забі мяне пярун, але я не разумею, чаму палажэнне адных і тых жа планет у гэты дзень спрыяльнае для камандзіровак, але неспрыяльнае для лячэння страўніка?

В. Лістратаў. — Усе гэтыя парады робіцца з пункту гледжання астралогіі. Спадзяюся, вы не будзеце спрачацца, што такая навука існуе.

М. Замскі. — Каб не паказацца невукам, не буду...

Я. Чарствой. — Ну, а калі патрабуецца тэрміновае медыцынскае ўмяшальніцтва, дык што — чакаць, пакуль планета павернецца?

В. Лістратаў. — У гэтых парадах маюцца на ўвазе хранічныя хваробы.

Я. Чарствой. — Цукровы дыябет таксама хранічная хвароба, якая часта патрабуе штодзённага прыёму інсуліна, інакш можа наступіць кома. Ці мо ёсць дні, калі планеты паказваюць, што інсулін прымаць неабавязкова? Але не адказвайце мне, я ўпэўнены, што вы выкруціцеся і тут. Мяне цікавіць іншае. Чаму вам, радыёінжынеру, замест таго, каб удасканальвацца ў сваёй прафесіі, хочацца лячыць людзей гукамі, даваць ім «медыцынскія парады», якія, улічваючы вялізную радыёаўдыторыю, перад якой вы выступаеце, нічога, акрамя шкоды, прынесці не могуць? Я толькі магу абурацца безадказнасцю кіраўніцтва Беларускага радыё, якое прадастаўляе мікрафон для такіх мэт. Няўжо шматлікія інжынеры, сантэхнікі, фізкультурнікі, хатнія гаспадыні, якія ўзяліся за лячэнне людзей, лічаць, што гэтая справа больш простая, чым іх ранейшая праца паводле атрыманай прафесіі? Ці мо прыцягваюць вялікія грошы? Я чуў, што лячэнне ў экстрасенсаў каштуе вельмі дорага, і зарабляюць яны ў шмат разоў больш, чым самыя вопытныя ўрачы...

ПАЎЗА ПЕРШАЯ

Спынім тут магнітафонную стужку, паспрабуем асэнсаваць пачутае. Як бачым, прадстаўнікі навуковай, класічнай медыцыны з вялікім скепсісам, а то і з непрыхаванай непрыязнасцю ўспрымаюць усё, што звязана з нетрадыцыйнымі метадамі лячэння, з ідэямі і практыкай парамедыцыны. У рэшце рэшт, большасці людзей уласціва кансерватыўнае мысленне, яны з цяжкасцю пазбаўляюцца ад напрацаваных дзесяцігоддзямі звычак, стэрэатыпаў, жыццёвых падыходаў і да т. п. Асабліва востра гэта праяўляецца ў такой тонкай матэрыі, як духоўная сфера чалавека, яго светаўспрыманне. Не будзем паглыбляцца ў глыбіню вякоў, успамінаючы незразуметых сваімі сучаснікамі такіх вучоных-волатаў, як Галілей, Бруна, Капернік. Варта нагадаць і навейшую гісторыю, скажам, адкрыццё радыёхваляў, адкрыццё, якое аб'яўлялася шарлатанствам многімі тагачаснымі навуковымі аўтарытэтамі, або ўжо ў савецкі час барацьбу з генетыкамі, з паслядоўнікамі Норберта Вінера, вынаходніка электроннавылічальнай машыны. Ды і эйнштэйнаўская тэорыя адноснасці, на якой грунтуецца сучасная фізіка, касмалогія, дагэтуль мае сваіх «ниспровергателей». Падобныя прыклады можна пералічваць доўга.

Адзін з удзельнікаў сустрэчы за «круглым сталом» Канстанцін Сяльчонак, дарэчы, дзіцячы ўрач па спецыяльнасці, а яшчэ і чалавек, які займаецца рэдкай навуковай дысцыплінай — практычнай астрапсіхалогіяй, аўтар прац па прыкладной псіхаэнергетыцы, каменціруючы рэпліку-пытанне прафесара Чарствова, чаму апошнім часам пачалі лячыць людзей інжынеры і людзі іншых, не звязаных з медыцынай прафесій, даволі слушна, на наш погляд, заўважыў: адбываецца гэта таму, што прафесійныя медыкі выхаваны ў традыцыях старой школы. За сем гадоў вучобы ў медінстытуце ім убівалі ў галовы, што тая ж парапсіхалогія — выдумка шарлатанаў і ніякай экстрасенсорыкі ў прыродзе не існуе. Людзі ж, не атрымаўшы медыцынскай адукацыі, але адчуўшы ў сабе здольнасці і патрэбу лячыць, усіх гэтых забаронаў не ведалі, не ведалі, у што можна верыць, а ў што нельга. Яны больш раскаваныя, больш адкрытыя новым ідэям /дэфіцыт газетнай плошчы прымушае нас даваць яго выступленне, як і некаторых іншых у пераказе/.

Але, але... Мы б не былі шчырымі перад сабой, калі б не сказалі, што большасць пярэчанне і многае з таго, што гаварылі на сустрэчы і прадстаўнікі Беларускай асацыяцыі экстрасенсаў. Па-першае, шакіравалі іх, так бы мовіць, какетлівыя «прызнанні» ў тым, што яны не ведаюць прыроды экстрасенсорнага ўздзеяння на хворых. «Я ў гэтым дылетант», — шмат разоў паўтараў В. Канацаў. «Я не магу гэтага растлумачыць», — уторыў яму

Заканчэнне на стар. 12

Ёсць асобы, усё жыццё якіх прайшло на людзях і дэталёва,амаль да драбніц,распісана даследчыкамі, а яны ўсё роўна застаюцца загадкаю для сучаснікаў і нашчадкаў.

Да гэтай таямнічай кагорты належыць і мастак Язэп Драздовіч. Пасля яго засталіся карціны, замалёўкі, дзённікі, лісты: яшчэ жывуць людзі, якія памятаюць дзядзьку Язэпа. Але кожная сустрэча з ягонымі творамі — гэта сустрэча з таямніцай.

Гэта пацвердзіла і навукова-практычная канферэнцыя, што адбылася ў Віцебску 21 траўня. Яна насіла назву «Язэп Драздовіч. Асоба. Творчасць».

Пра канферэнцыю распавядаюць нашы спецыяльныя карэспандэнты.

«МЯНЕ ЯШЧЭ ПАШУКАЮЦЬ...»

ЗАХОДНЮЮ БЕЛАРУСЬ пазнаеш па роўненькіх шнурах палеткаў, дагледжаных падвор'ях і беленых садах. Далекавата толькі. Падумалася, што далей Глыбокага трэба ляцець на самалёце. А вось дзядзька Язэп анніякага транспарту, акрамя ўласных ног, не прызнаваў. Ён і з Мінска калісь ішоў пехатой — яшчэ там, у першай палове свайго жыцця, дзе былі Вільня і Наваградак, Беларускі музей Луцкевічаў і мастацкае асяроддзе. Аднак гарады не ўтрымалі Драздовіча. Другая палова яго жыцця прайшла на малой радзіме, Дзісеншчыне. Назва «Германавічы» ў яго дзённіку сустракаецца, бадай, часцей за астатнія. Сюды і прывяла нас нарэшце асфальтаваная стужка дарогі.

Пасля традыцыйных хлеба-солі і прывітання заходзім у Германавіцкі музей мастацтва і этнаграфіі імя Язэпа Драздовіча. Дырэктар і стваральніца музея Ада Райчонак з цеплынёй і хваляваннем апавядае пра апошнія дзесяцігоддзі яго вандроўнага жыцця. Наколькі ён рэалізаваў свой талент, да прафесійнага ці народнага мастацтва належаў — пра гэта распачнуцца спрэчкі заўтра, на навуковай частцы канферэнцыі, а пакуль мы аглядаем старажытны палац паноў Шырыных /яны ж пабудавалі і мясцовы касцёл/, спыняемся перад набіранкамі і паласавікамі, а найперш — перад дыванамі Драздовіча /іх у людзей нямала захавалася/, любуемся разной ляскай яго работы і адмысловым высокім кіем. Родны брат Міхася Машары Мялецій Антонавіч перадае для музея два лісты мастака і расказвае пра тое, як ствараўся разны партрэт пісьменніка.

Ёсць адна адметнасць у першага дня паездкі: гасцей — супрацоўнікаў Інстытута праблем культуры, Акадэміі навук, Беларускай акадэміі мастацтваў, мастацкіх і краязнаўчых музеяў, прадстаўнікоў прэсы — суправаджалі людзі, якія ведалі Язэпа Драздовіча, размаўлялі з ім, бачылі задуменным каля ракі ці вясёлым у гурце моладзі. Гэта зусім не рытуальны, не дзяжурны ўдзел: жвавыя бабулі і годныя дзяды ахвотна распавядаюць нам пра пана Язэпа, што насіў улетку высокі белы капялюш і кужэльны, як казала адна кабета, фрак. Ля магілы маці яго, Юзэфы Янаўны, дзе ляжыць каменная пліта, купленая сынам і ім жа выбітая, жанкі праспявалі памінальную песню і ўкленчылі. Пасля, у актавай зале школы, земляні зноў дзяліліся ўспамінамі ды нізка кланяліся А.Райчонак — за тое, што з сынам схадзіла ваколіцы, шукаючы дываны. «А то б знасілі і забыліся».

Так сапраўды магло стацца. Імя мастака доўгі час лічылася сімвалам нацыяналізму, а значыць было пад забаронай. Поўнае грамадскае забыццё — вось што па смерці пагражала і пры жыцці не вельмі ўдачліваму творцу. На пытанне Міхася Раманюка, хто ж ёй дапамог адкрыць для сябе і для людзей талент мастака, Ада Эльвеўна шчыра адказала: «Аляксей Марачкін».

Гэтае імя ў Германавічах таксама згадвалася часта. Для вяртання спадчыны Драздовіча А.Марачкін зрабіў як ніхто многа, адно што на гэты раз не змог прыехаць. Затое ён першы калісьці прайшоў сцежкамі дзядзькі Язэпа...

Зараз гэта Шаркоўшчына. Некалькі разоў мянялася адміністрацыйнае дзяленне, раён перакідвалі то да Мёраў, то да Глыбокага, то да Пастаў. «Шосты год, як мы самі па сабе, самастойныя», — жартуе намеснік старшыні райвыканкама Мікалай Макаранка.Ён строга сочыць за выкананнем праграмы і расслабіцца нам не дае.

Пра тутэйшае начальства мы тут рознага начуліся. Адзін старшыня калгаса, напрыклад, меў звычку страляць па анёлах ля алтара — калі склад быў у касцёле. Цяпер ён, кажуць, паразумнеў і хваліцца, што прачытаў усё Евангелле.

Ксёндз Ян Вайткевіч, ураджэнец гэтых мясцін, вывучаны ў Польшчы, адчуваецца, рады новым людзям. Тым болей, што сярод нас — намеснік старшыні Беларускай каталіцкай грамады Яўген Шунейка. Яны абмяняліся кароткімі прамовамі, а мы агледзелі адрэстаўраваны, густоўна аздоблены храм у стылі віленскага барока.

Пабывалі мы і ў калгасе «Гарадзец», дзе ў памяшканні былой малельні Зіберг-Плятараў размясцілася філія Германавіцкага музея. Тут вісяць жывапісныя палотны Драздовіча, а таксама сучасных нашых мастакоў-адраджэнцаў. Да графскага роду /яго замежныя нашчадкі не так даўно наведалі рэшткі памесця/ праявіў цікавасць сакратар Згуртавання беларускай шляхты Леанід Акаловіч, што разам з іншымі прыняў удзел у канферэнцыі.

... Едзем у бок Глыбокага, да магілы, а перад вачамі ўсё стаяць прыветныя твары местачкоўцаў, якія цераз гады здолелі захаваць у памяці драбніцы яго вобліку, характару, жыцця.

— Не ганаровы быў чалавек, просты...

— Як прыйдзе, то ў нас у хаце свята...

— Мы лічылі яго пералётнай птушкай...

— Хто не любіў беларускасці, прыніжаў яго...

— Каб ён толькі ведаў, што да яго будуць прыязджаць аж з Мінска і Віцебска!..

Ды нам не пашанцавала: ля рэчкі Мнюты ў нашага аўтобуса «стрэліла» кола. Так што на месца апошняга спачыну летуценніка і вандроўніка патрапіла толькі службовая «Волга» дырэктара Віцебскага абласнога цэнтра народнай творчасці Івана Лабацкага з прадстаўнікамі ад нашай групы.

З-за ўспамяненага здарэння мы спазніліся вечарам і на адкрыццё выставы Драздовіча ў Віцебску. Адно што пакупаліся «з гора» ў Мнюце /самыя смелыя/ ды адпачылі на прыдарожнай, маладой яшчэ траве...

«Мяне яшчэ пашукаюць», — казаў у хвіліны горычы і крыўды на долю Язэп Драздовіч. Цяжка давалася яму капейка на хлеб, несалодкім было беспрытульнае жыццё. Яго словы аказаліся прарочымі. І пашукалі, і знайшлі. І ўжо не аддадзім Вас, Язэп Нарцызавіч, забыццю і занядбанню...

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

СЁННЯ НІХТО не ставіць пад сумненне выключную ролю мастака ў гісторыі нашай культуры. Язэп Драздовіч — вястун Адраджэння. Слова, з якім ён звяртаўся да землякоў на пачатку стагоддзя, і сёння гучыць актуальна. Прынамсі, пра гэта гаварыў у сваім дакладзе «Я.Драздовіч і праблемы станаўлення беларускай мастацкай школы» доктар мастацтвазнаўства Віктар ШМАТАЎ. На думку навукоўца, уласна беларуская мастацкая школа пачынае фарміравацца ў XVI стагоддзі. Яе адметныя рысы ўвасобіліся ў гравюрах Францішка Скарыны, у стылістыцы «сармацкіх партрэтаў», у творах Максіма і Васіля Вашчанкаў, у фальклярызацыі /наданні выразных нацыянальных рысаў/ вобразаў беларускага іканапісу.

Натуральны шлях развіцця беларускай культуры быў спынены ў канцы XVIII стагоддзя, калі з палітычнай карты Еўропы знікае шматнацыянальная дзяржава Рэч Паспалітая і абшары Беларусі ператвараюцца ў правінцыі Расійскай імперыі. Калісьці М.Багдановіч пісаў пра тое, што ёсць мастацтва «сутнасна беларускае, але ў польскай абалонцы». Відаць, можна было б весці гаворку і пра «расійскую абалонку» творчасці пэўных беларускіх мастакоў XIX — пачатку XX стагоддзяў /Заранка, Хруцкі, Бялыніцкі-Біруля, Рушчыц/. Але В.Шматаў лічыць гэтых творцаў належнымі да Беларусі толькі ў пэўнай ступені. На ягоную думку, ва ўмовах Расійскай імперыі мастак, які атрымліваў прафесійную адукацыю, пачынаў працаваць найперш на Расію, а ў спецыфічных умовах Беларусі — на Расію альбо на Польшчу. У гэтым трагедыя нашай культуры. І з гэтага навуковец робіць высновы, што, пасля знікнення з канца XVIII стагоддзя беларускага мецэнацтва, на дзяржаўным узроўні і прыватным /гаворка ідзе пра магнатаў — Радзівілаў, Сапегаў, Пацаў і ўвогуле багатых людзей/, прафесійнае мастацтва, беларускае па духу, знікае. І адраджэнне павінна было распачацца, так бы мовіць, знізу, з народных глыбінь. Носьбітамі беларускага пачатку ў мастацтве павінны былі стаць творцы-самавукі, мастакі, не маючыя прафесійнай адукацыі. Людзі, псіхалагічна зарыентаваныя не на падтрымку з боку афіцыёзных структур і зрусіфікавана-паланізаваных прыватных фундатараў, а выключна на саміх сябе. Ды яшчэ, мабыць, на нейкі цуд...

Калі шукаць паралелі ў гісторыі, дык можна параўнаць носьбітаў беларускай ідэі ў Расійскай імперыі з хрысціянамі ў імперыі Рымскай. У Рыме стаялі велічныя храмы паганцаў-язычнікаў, а мастакі-хрысціяне аздаблялі сваімі наіўнымі «непрафесійнымі» роспісамі прытулак сваіх аднаверцаў — катакомбы. Але прыйшоў час і Хрысціянства выйшла з-пад зямлі на паверхню. Сучасны Рым — адзін з галоўных цэнтраў Хрысціянства, а ў цэнтры — Храм Св.Пятра, пабудаваны геніяльнымі дойлідамі і аздоблены геніяльнымі мастакамі. Прыблізна так можна было зразумець Віктара Шматава.

Слова «непрафесіяналізм» у дачыненні да твораў Язэпа Драздовіча падалося вельмі спрэчным мастацкаму крытыку, выкладчыку Беларускай акадэміі мастацтваў Яўгену ШУНЕЙКУ. Ён выступаў з дакладам «Стылістыка мадэрну і сімвалізму ў творчасці Я.Драздовіча». «Што, уласна кажучы, ёсць прафесіяналізм, — запытаў ён, — і што такое дылетантызм, калі гаворка ідзе аб творчасці?» Тыя парыжскія мастакі, што сёння ўваходзяць у кагорту класікаў, заснавальнікаў мастацтва авангарда, часцяком не мелі акадэмічнай адукацыі. Гэта прыгожа гучыць — «вучыўся жывапісу ў Парыжы», але на самай справе парыжскія вучэбныя студыі пачатку стагоддзя мала чым адрозніваліся ад аматарскіх «изостудий» пры нашых дамах культуры. Між тым, Язэп Драздовіч меў вельмі прыстойную прафесійную падрыхтоўку. Ён вучыўся ў Вільні, у школе вядомага ў свой час мастака Трутнева. Зрэшты, творцу трэба прафесійных ведаў і выяўленчых сродкаў роўна столькі, каб выказаць сваю ідэю. А ў гэтым сэнсе ў Драздовіча праблем не было. Для выяўлення сваіх думак і пачуццяў ягоных ведаў хапала. І ўвогуле, калі падзяляць мастакоў на «прафесійнікаў» і «дылетантаў», дык да апошніх давядзецца аднесці і Марка Шагала, і мастака літоўска/беларуска/-жамойцкага памежжа Міколу Чурлёна /Чурлёніса/, а, можа, і сусветна вядомага мастака Лявона Тарасэвіча. Бо іхняя творчасць ніяк не адпавядае акадэмічнаму вызначэнню прафесіяналізму.

Я.Шунейка мяркуе, што творчасць Я.Драздовіча трэба разглядаць у шырокім кантэксце еўрапейскага сімвалізму /мадэрну/, у адным шэрагу з такімі асобамі, як Альфонс Муха, Міхаіл Урубель, Мікола Чурлён, Станіслаў Выснянскі. Пры гэтым памятаць, што некаторыя аспекты творчасці беларускага генія не маюць аналагаў у еўрапейскім і сусветным мастацтве.

Аб трагічным лёсе спадчыны Язэпа Драздовіча апавядаў даследчык народнага мастацтва Міхась РАМАНЮК. Ён закцэнтаваў увагу на дзейнасці Я.Драздовіча як збіральніка помнікаў матэрыяльнай і духоўнай культуры. Бальшавіцкія хамы-«культуртрэгеры» глядзелі на сапраўднае мастацтва як на свайго класавага ворага. Гэта яны паруліліся, каб пры жыцці мастак не меў прытулку, каб пасля смерці яго «забылі». Згодна з іхняй тэрміналогіяй, мастак лічыўся «нацыяналістам». Таму землякам Драздовіча было небяспечна нават захоўваць дома ягоныя творы. М.Раманюку даводзілася бачыць малюнкі Драздовіча, дзе «для канспірацыі» адарваны подпіс мастака. Беларускі музей існаваў у Вільні пры ўсіх уладах, але быў ліквідаваны, калі Вільня стала сталіцай савецкай Жамойці /Летувы/. Частка ягоных фондаў была перададзена ў Мінск, а ў Мінску каштоўныя ўзоры матэрыяльнай культуры былі знішчаны, спалены як непатрэбшчына. Сярод знішчаных былі рэчы, якія падараваў музею Язэп Драздовіч.

Адным з лепшых сярод прачытаных на канферэнцыі быў даклад мастацтвазнаўцы, загадчыка аддзела выяўленчага і дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва Віцебскага абласнога цэнтра народнай творчасці Людмілы ВАКАР «Тыпалагічныя метамарфозы

Я.Драздовіча». Гэта доследэвалюцыі творчасці і светапогляду мастака, роздум пра тое, як асяроддзе фарміруе асобу і асоба — уласны свет.

У чымсьці пераклікаецца з названым доследам даклад навуковага супрацоўніка Дзяржаўнага мастацкага музея Беларусі Надзеі ВУСАВАЙ «Трансфармацыя зместу выяўленчых вобразаў адпаведна нацыянальнай ідэі ў беларускай графіцы пачатку XX стагоддзя». Пра малавядомыя старонкі творчасці мастака распавядала Л.НАЛІВАЙКА /«Газетна-часопісная графіка Я.Драздовіча»/, пра літаратурную /рукапісную/ спадчыну мастака, што захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы — супрацоўнік гэтай установы А.ФУРС.

Драздовіч-настаўнік — гэта тэма даволі грунтоўна раскрыта краязнаўцам М.ГАЙБАЙ /»Драздовіч у Навагрудку».

Сёння тыя, каму не даспадобы дзяржаўнасць беларускай мовы, сцвярджаюць, што яна непрыдатная, у прыватнасці, для навукі; што няма і ніколі не было беларускіх тэрміналагічных слоўнікаў, што без мовы «старэйшага брата» беларуская навука загіне... Але ж вопыт 20-х гадоў /часы Інбелкульта/, напрацоўкі тагачасных тэрміналагічных камісій /іх, дарэчы, і сёння можна было б скарыстаць у справе дэрусіфікацыі/ — сведчаць пра адваротнае. Пытанні беларускай навуковай тэрміналогіі цікавілі і Язэпа Драздовіча, пра што распавёў М.ПАЎЛАЎ, сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў з Віцебска /«Фельчар Я.Драздовіч і ягоны беларуска-расейскі слоўнік тэрміналогіі па анатоміі і фізіялогіі»/...

Гэта толькі частка дакладаў, што прагучалі на канферэнцыі. Не ўсе запрошаныя на канферэнцыю змаглі прыехаць у Віцебск. Таму шэраг дакладаў, такія, як «Асветніцкія традыцыі беларускай культуры ў дзейнасці і творчасці Я.Драздовіча», «Касмічная тэма ў выяўленчай творчасці Я.Драздовіча», «Нябесныя вандроўкі Я.Драздовіча — рэальнасць ці фантазія?», не былі зачытаны, але яны будуць надрукаваны разам з іншымі ў зборніку, дзе мяркуецца сабраць усе матэрыялы канферэнцыі.

Да канферэнцыі была прымеркавана выстава «Летуценні Язэпа Драздовіча». У экспазіцыю ўвайшлі творы са збораў Дзяржаўнага мастацкага музея, Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, Музея старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук, Дзяржаўнага гісторыка-культурнага запаведніка «Заслаўе». Па адным творы прадставілі на выставу Віцебскі абласны навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці і калекцыянер А.Ізаітка. Арганізатары віцебскай імпрэзы парупіліся, каб своечасова выйшаў з друку каталог выставы /усе ўдзельнікі канферэнцыі атрымалі каталог разам з праграмай канферэнцыі/.

Аўтар уступнага артыкула да каталога — Людміла Вакар.

Фундатары выставы і канферэнцыі: Міністэрства культуры Беларусі, фірма «Дайнова», Маладзёжны цэнтр «ІЛВА». Арганізатары — Беларускі інстытут праблем культуры і Віцебскі абласны навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці.

Улады Віцебска і вобласці, кіраўніцтва і супрацоўнікі рэспубліканскага Інстытута праблем культуры і абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці зрабілі ўсё магчымае /і нават немагчымае — калі браць да ўвагі, што на культуру грошай у дзяржбюджэце звычайна «няма»/, каб свята атрымалася. Каб супольная праца была плённай. Гэта знак, што ў культурным жыцці адбываецца дэцэнтралізацыя, што мясцовы, у дадзеным выпадку — віцебскі патрыятызм можа добра працаваць на агульнанацыянальнае Адраджэнне, на агульнанацыянальную ідэю. Добра, калі горад, які мае статус абласнога цэнтра, ладзіць імпрэзу на сталічным узроўні.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Часопісы ў маі

... І ВАБІЦЬ ПА-РАНЕЙШАМУ ЖЫТА

• А паэзія і сёння — жыве ўсё ж. Не лозунгава-поклічная, што дзесяцігоддзямі запаўняла старонкі газет і часопісаў, нязменна адкрывала паэтычныя зборнікі як сталых, так і маладых аўтараў, а тая, што — з глыбінь жыцця, неабыякавая і да перажыванняў канкрэтнага чалавека і лучная з памкненнямі многіх, бо ў ёй — набалелае, самае запаветнае, без чаго чалавек перастае быць чалавекам. І тое вечнае, якое хоць і падмянялася катэгорыямі класавасці, партыйнасці, але не страчвала свайго першаснага значэння.

Гэтае самае вечнае ў П.Панчанкі набывае падсветку агульначалавечага. Лірычны ж герой, апынуўшыся на ростанях часу, азіраючыся на пройдзены шлях, разнявольваецца ад таго, што скоўвала яго гадамі. Разнявольваецца і выпростваецца душой. І спяшаецца адчуць сваю повязь з каранямі, вытокамі:

Калі за лета не ўбачу жыта —
Зраблюся хворым.
А за плячыма ўсё перажытае
Стаіць з дакорам.
....
А што засела у сэрцы кволым
З часоў дзяцінства?
А тая песня — і матчын голас
У полі чыстым.

Разам з тым герой гэты — у каторы ўжо раз! — з зайздросным пастаянствам, перш чым заклікаць да падобнага ўчынку іншых, самаачышчаецца, пазбаўляецца ўсяго другаснага і наноснага, што не абмінула і яго ў пару, калі людзі былі ўсяго толькі «вінцікамі». Здзіўляюць давер і адкрытасць, на якія здатны толькі той, у каго сумленне светлае і душа чыстая:

Мой век на схіле,
Хутка я памру...
Сябры мае,
Журыцца не патрэбна.
Скажы: пісаў лухту?
Пісаў падчас муру,
Калі наглядчыкі
Таўклі мяне пад рэбры.

Ачышчэнне дзеля маральнага ўдасканалення. Менавіта дзеля ўдасканалення, а не самазаспакаення. А што лірычны герой паэта і цяпер не можа заставацца старонні́м назіральнікам, сведчаць іншыя вершы П.Панчанкі з гэтай палымянскай падборкі. Асабліва апошні, якім яна завяршаецца, — «Пара ізноў на бой!». Паэт заклікае на рашучае змаганне, барацьбу «супроць нягоднікаў, І хабарнікаў подлых, Нахабных раскрадальнікаў Багацця і красы». Што ж і такі заклік сёння да месца, бо, як ніколі раней, развялося вельмі шмат рознай брыдоты. Сярод іх і тыя, пра каго красамоўна сказана вось у гэтым панчанкаўскім вершы: «З пустога пераліваюць у парожняе, А пасля з парожняга ў пустое...»

Як бы ні віталі мы розныя паэтычныя эксперыменты, а ўсё ж так званая традыцыйная паэзія прыносіць ці не найбольшую асалоду. Асабліва, калі напісанае пазначана адзнакай таленту і той аўтарскай відушчасцю, калі за, здавалася б, звычайнасцю радка адкрываецца першароднa-светлае, нерушавае бачанне рэчаіснасці. А ці не так напісаны верш Н.Гілевіча «Над Лескавіцкім возерам»? На адным дыханні, на адным усплёску пачуцця:

Над Лескавіцкім возерам
Спакой і цішыня.
На вецці вербалозавым
Павісла стома дня.
Вячэрняя сутонніца
Нячутна мроі тчэ.
А вусны не натомяцца —
Яшчэ, яшчэ, яшчэ!

Сапраўды, вечнае застаецца вечным. І пра гэта знойдзеш развагі ў палымянскай нізцы Н.Гілевіча: «Якія грамы адгрымелі! Якія дажджы адгулі!.. А зоры зіхцяць, як зіхцелі. А хмары плывуць, як плылі». /«ххх Не рві сабе сэрца, паэце!..»/.

У гэтае пастаянства вяртаецца і Ю.Свірка. Таксама да вытокаў, таксама да каранёў. І, як раней, застаецца чуйным, пранікліваым лірыкам, у чым, добра пераконвае, напрыклад, верш «Чэрвеньскі лівень»: «Шуміць залева, як на згубу. Ці ёсць яна на небе, сінь? Як вадасцёкавыя трубы, Стваλы бяроз, ствалы асін».» Па-свойму /«Трызненне Белай Русі»/ гаворыць паэт пра тое, што не можа не трывожыць сёння кожнага свядомага беларуса: нацыянальны нігілізм, знікненне з паўсядзённага ўжытку роднай мовы.

Паэзія майскага нумара «Полымя» — гэта і старонкі неапублікаванай творчай спадчыны Я.Янішчыц. Не толькі паэтычнай / /змешчаны таксама два невялікія апавяданні/, але менавіта незавершаная паэма «Галалёд» і вершы даюць падставы гаварыць пра Я.Янішчыц як пра мастака слова вялікага таленту. Пра гэта ва ўступным артыкуле «Стол мой пісьмовы ўзрос да пагорка» хораша гаворыць В.Коўтун, праводзячы паралель з творчасцю незабыўнай Цёткі: «... абедзвюх аўтарак, паміж жыццём і творчасцю якіх цэлае стагоддзе, лучыць у нашай літаратуры і тое, што яны, абедзве, назаўсёды застануцца ў гістарычна-культурнай памяці народа, і тое, на жаль, што абедзве так і не даспявалі сваю песню. А які голас быў чуцен, які тон, якая вышыня! Для мяне гэтыя два святыя імёны на адвечных старонках нашай літаратурнай агульнанароднай Біблii будуць стаяць заўсёды побач».

А яшчэ ў «Полымі» — аповесць М.Воранава, заканчэнне рамана І.Капыловіча і ўспамінаў П.Мядзёлкі. Апошнія друкаваліся з другога нумара. Гэта па сутнасці, кніга, і было б добра, каб яна хутчэй пабачыла свет. Падагульняючы ж першапачатковае ўражанне, можна засведчыць адно: дзякуючы гэтым мемуарам па-новаму пачынаеш глядзець на шмат якія падзеі ў грамадскім, палітычным і культурным жыцці Беларусі і адначасова ў новым святле паўстаюць шмат якія дзеячы. Хоць, безумоўна, нельга не прымаць пад увагу і пэўны суб'ектывізм аўтаркі.

Васіль Гігевіч і Алег Чарноў публікацыяй «Куды ідзём?» працягваюць цыкл дакументальных даследаванняў пра чарнобыльскую катастрофу, пра перспектывы развіцця ядзернай энергетыкі на Беларусі. Былі іх выступленні ў «Маладосці», былі і ў «Полымі». Трывогі, аднак, не меншае, а, можа, і большае. «Мірны» атам аказаўся гэткім злым джынам, што па-ранейшаму нельга пэўна адказаць, што нас чакае заўтра. Адказваць жа — неабходна. Хоць бы таму, што знаходзіцца ўжо нямала прыхільнікаў пабудовы ў рэспубліцы магутнай атамнай электрастанцыі, што за будаўніцтва выказваюцца ўжо і тыя, хто яшчэ нядаўна быў супраць. Праблемы, праблемы... На іх і спрабуюць даць адказ аўтары.

Пры цяперашнім дэфіцыце на рэцэнзіі кожную публікацыю сустракаеш з асаблівай увагай. І радуешся, калі яна напісана на высокім узроўні, як гэта зрабіў А.Федарэнка, разглядаючы зборнік апавяданняў У. Клімовіча «Выратаванне безданню», што выйшаў у «Бібліятэцы часопіса «Маладосць».

Апошнім часам спрабуе паправіць становішча з рэцэнзаваннем часопіс «Нёман». Прынамсі, пачалі ў ім з'яўляцца падборкі «Круг чытання». Ён звяртае ўвагу чытачоў на лепшыя кніжныя навінкі. Адбор твораў строгі. А наконт аператыўнасці? С.Дубавец разглядае зборнік вершаў Л.Геніюш, што выйшаў у Лондане ў 1992 годзе. Юстын Рокаш дзеліцца думкамі пра «Дзённікі» Я.Драздовіча /публікаваліся ў «Маладосці» ў 1991 і першых двух нумарах за 1992 год/, аповесць В.Адамчыка «Падарожжа на Буцафале» /«Полымя», 1991, N 12/, пра кнігу выбранага А.Кабаковіч «Пасеянае ўзыйдзе» /таксама 1991 года/. Ці не запозненая гаворка, хоць і прынцыповая?

Наўрад ці пакіне каго абыякавым публікацыя ў «Нёмане» раздзелаў з кнігі Х.Ленхарда «Жыццёвая прастора на Усходзе». Немцы на Беларусі. 1941—44". Праўда, меркаванні наконт патрэбнасці яе раздзеляцца. Але, відаць, і гэта меў на ўвазе А.Кудравец, калі ўступны артыкул завяршыў так: «Як рэстаўратар, здымаючы пласт за пластам паверхневую мазню выпадковых рамеснікаў, цярпліва дабіраецца да створанага геніем шэдэўра, так і час здымае штучныя пакрыцці і забароны, каб вызваліць твар сапраўднай праўды, якой бы балючай і жорсткай яна ні была».

Жанр свайго новага твора «Расплата», пачатак якога прапануе «Маладосць», У.Глушакоў вызначыў як аповесць-споведзь. У ім — гаворка аўтара аб набалелым, аб тым, што трывожыць і непакоіць яго, калі кожным разам наведваецца ў родныя мясціны, у Давыд-Гарадок. Хто знаёмы з папярэдняй аповесцю У.Глушакова «Насенне», безумоўна, пазнае некаторых персанажаў. Празаік імкнецца спазнаць характар чалавека, прапусціць праз лёсы канкрэтных людзей наш час, складаны, няпэўны. Аповесць прываблівае ўнутранай публіцыстычнай скіраванасцю, сюжэтнай скампанаванасцю.

Р.Платонаў і М.Сташкевіч /«Так вырашаўся лёс Беларусі»/ паказваюць, як розныя палітычныя партыі вялі барацьбу за ўтварэнне беларускай дзяржавы ці як ставіліся яны да гэтага складанага пытання.

Чарговы нумар «Маладосці» — гэта вершы М.Федзюковіча, Ю.Свіркі, балада салдацкага болю П.Прыходзькі «Раздвоеная душа», апавяданні А.Крэйдзіча, В.Ткачова, змястоўны публіцыстычны раздзел.

А пра майскі нумар «Беларусі» памаўчым. Калі пішуцца гэтыя радкі, ён яшчэ не выйшаў з друку. Складанае становішча і з іншымі выданнямі, у якіх ёсць каляровыя ілюстрацыі. Аказваецца, у друкарні «Беларускі Дом друку» сапсавалася нейкая імпартная машына. Кажаце, ёсць у нашай дзяржаве фабрыка каляровага друку? І нават не адна? Дык жа — як у тым анекдоце... Не з нашым, дачушка, шчасцем!

М.АНДРЭЕНКА

Кнігі

ЯК ПРОМЕНЬ СОНЦА...

Па-рознаму знаходзіць талент шлях да прызнання. І што самае цікавае, чым больш значны ён у сваёй сутнасці, тым дарога гэтая цяжэйшая і больш пакутная, пакрытая шматлікімі калдобінамі. Пацвярджэнне таму і лёс выдатнейшага польскага паэта-рамантыка, а да ўсяго — філосафа, мастака і скульптара Цыпрыяна Каміля Норвіда. Сучаснікамі ён не быў належна ацэнены, ды і цяпер далёка яшчэ не ўсе разумеюць, якая гэта глыба ў сусветнай паэзіі. Не інакш і праўда, што шлях да зорак пралягае праз церні.

Прыемна, што беларусы значнасць створанага Ц. Норвідам зразумелі аднымі з першых. І не ў апошнюю чаргу дзякуючы Алегу Мінкіну. Сам таленавіты паэт, аўтар дзвюх арыгінальных кніг, ён знайшоў у асобе Ц. Норвіда таго, хто сваімі творамі здатны даць адказ на многія складаныя праблемы сучаснасці. І ўзяўся за пераклад. А пасля знайшоў падтрымку і разуменне ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: Ц. Норвід загаварыў па-беларуску.

Прэзентацыя кнігі Ц. Норвіда «Ідзі са мной» адбылася нядаўна ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Як зазначыў, адкрываючы сустрэчу, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Серафім Андраюк, ужо сам выхад таленавітай кнігі — з'ява незвычайная, а калі яна перакладная, дык гэта яшчэ і сведчанне паспяховых творчых сувязяў і кантактаў. А яны ў нас з Польшчай — даўнія і трывалыя. І гэта невыпадкова: у польскага і беларускага народаў агульнасць гістарычных лёсаў, агульнасць, так сказаць, і вытокаў многіх і многіх кніг. Пераклад жа твораў Ц. Норвіда сведчыць адначасова і аб тым, што беларуская мова дазваляе перастварaць самыя складаныя літаратурныя з'явы, у тым ліку і літаратуру элітарную.

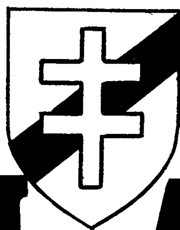
Адзначаючы важнасць выхаду кнігі Ц. Норвіда, міністр інфармацыі Анатоль Бутэвіч адначасова запыніў увагу і на тым, як у рэспубліцы, нягледзячы на цяжкасці, удаецца выпускаць кнігі, неабходныя чытачу.

Пра тое, што ўяўляе сабой творчасць Ц. Норвіда, як цяжка і адказна яго перакладаць і наколькі гэта ўдалося А. Мінкіну, падрабязна расказаў рэдактар кнігі Васіль Сёмуха. Сваімі думкамі пра творы польскага паэта падзяліўся мастак Сяргей Чарановіч, які афармляў зборнік /нагадаем, што ён выйшаў у так званым палепшаным мастацкім афармленні/. Крытык Ігар Бабкоў вызначыў кнігу «Ідзі са мной» як дыялог двух паэтаў — аўтара і перакладчыка.

І, канечне ж, у прэзентацыі браў удзел А. Мінкін.

Н. К.

Газета ў газеце

СЛУЖЫМ АЙЧЫНЕ

ІНФАРМАЦЫЙНЫ БЮЛЕТЭНЬ БЕЛАРУСКАГА ЗГУРТАВАННЯ ВАЙСКОЎЦАЎ

ХРОНІКА БЗВ

8 траўня, згодна з усталяванай традыцыяй, БЗВ ушанавала памяць ахвяр Другой сусветнай вайны. Дэлегацыяй БЗВ разам з прадстаўнікамі БНФ і БСДГ былі ўскладзены кветкі на магілы жаўнераў на Вайсковых могілках у Мінску, а таксама, разам з прадстаўнікамі яўрэйскіх арганізацый — да помніка ахвярам мінскага гета. На месцах ускладання кветак адбыліся жалобныя мітынгі.

Міністр абароны РБ аддаў загад распачаць службовае расследаванне па факце ўдзелу афіцэраў у мерапрыемствах па ўшанаванні памяці ахвяр фашызму.

Загадам міністра абароны N 0499 ад 7 траўня звольнены ў запас старшыня Каардынацыйнай рады БЗВ падпалкоўнік М. Статкевіч. Фармулёўка звальнення — «за дыскрэдытацыю высокага звання афіцэра». Цікавая дэталь: з міністэрства было загадана давесці загад да ведама Статкевіча 8 траўня, што і было выканана вечарам таго ж дня. Падарунак да свята?

12 траўня на пасяджэнні Выканаўчай рады БЗВ разгледжаны пытанні барацьбы супраць злоўжыванняў у войску. Прынята заява рады па факце незаконнага звальнення спадара М.Статкевіча.

У сярэдзіне траўня Міністэрства юстыцыі РБ завяршыла чарговую праверку законнасці дзейнасці БЗВ. Гэтая дзейнасць прызнана адпавядаючай статуту, згодна з якім Згуртаванне з'яўляецца «непалітычным грамадска-патрыятычным рухам».

10 чэрвеня на плошчы Незалежнасці адбылася сустрэча народных дэпутатаў — сяброў БЗВ і апазіцыі — з выбаршчыкамі. Каля трох тысяч чалавек, што прыйшлі на сустрэчу, асудзілі праследаванні беларускіх патрыётаў у войску і спробы ўцягнуць Беларусь у ваенны саюз з ваюючымі краінамі Сярэдняй Азіі і Закаўказзя. На сустрэчы выступілі народныя дэпутаты В.Новікаў, Л.Дзейка, В.Какоўка, С.Антончык, З.Пазняк. Вядомы беларускі бард Андрэй Мельнікаў з Оршы выканаў некалькі сваіх песень.

16 чэрвеня Выканаўчая рада БЗВ зацвердзіла парадак дня пасяджэння чарговай Каардынацыйнай рады Згуртавання, якая пачне сваю працу 26 чэрвеня ў II гадзін у Мінску. На пасяджэнне запрошаны прадстаўнікі рэгіянальных суполак БЗВ і арганізацыйных груп па іх стварэнні. Тэлефон для даведак: 45-78-52.

ПОМНІК «АФГАНЦАМ»: ПАЛІТЫЧНЫ АСПЕКТ

Зноў і зноў у друку з'яўляюцца палемічныя нататкі наконт помніка ахвярам Афганістана ў Мінску. Добра, што адпаведная камісія Мінгарсавета цікавіцца думкай чытачоў гарадскіх газет. Шмат ужо пісалася высокакваліфікаванымі спецыялістамі аб немэтазгоднасці будаўніцтва помніка менавіта ў Траецкім прадмесці. Хачу закрануць адзін аспект гэтай праблемы — палітычны.

Траецкае прадмесце — гэта не проста гісторыка-архітэктурны помнік нашага старажытнага горада. Адбудаваны і рэстаўраваны, гэты маленькі архітэктурны ансамбль стаў як бы сімвалам беларускага Адраджэння, калі на зруйнаваным месцы аднаўляецца гістарычная памяць. Нездарма яшчэ некалькі гадоў назад менавіта тут падбухтораныя камсамолам «афганцы» збівалі моладзь толькі за тое, што яна размаўляла і спявала песні на беларускай мове. Побач з Траецкім прадмесцем вандаламі быў зняважаны помнік славутаму сыну беларускага народа — Максіму Багдановічу. Мы ведаем, што ворагі Беларусі не грэбуюць нічым. У іх няма нічога святога: ні Радзімы, ні матчынай мовы, ні гісторыі. Нават несціханы боль маці па загінуўшым сыне яны гатовыя выкарыстаць дзеля сваіх брудных мэт, падштурхоўваючы няшчасных жанчын дамагацца вострава на Свіслачы. Шукаць тых, каму ненавісна ўсё беларускае, няцяжка. Гэта тыя, хто выдае газетку «Мы и время», хто пад чорна-жоўта-белымі і чырвонымі сцягамі арганізуе чарнасоценныя вылазкі ў сталіцы суверэннай дзяржавы, хто з лютай нянавісцю ў вачах дамагаецца ад Вярхоўнага Савета «двуязычия».

Беларусы цярплівы, добразычлівы народ, ніколі нікому не рабілі шкоды, і ў гэтым выпадку праявяць сваю памяркоўнасць. Але не давялося б дарэмна выкідаць грошы, бо, магчыма, у хуткім часе прыйдзецца помнік пераносіць у іншае месца, каб стаяў ён не насупраць карчмы, а там, дзе і павінен стаяць, каб нам не было сорамна перад нашымі дзецьмі.

Алесь БУБНОЎСКІ

«УЗРОВЕНЬ ЗЛАЧЫННАСЦІ Ў ВОЙСКУ ПЛАНУЕЦЦА Ў ВЯРХОЎНЫМ САВЕЦЕ І МІНІСТЭРСТВЕ АБАРОНЫ»

«Не, нічога вы не дасягнулі, зрабіўшы сваё войска монаэтнічным. «Дзедаўшчына» не прапала, уцекачы не перавяліся, а шмат дзе з'явіліся злачынствы і правапарушэнні такія, пра якія раней і не чулі», — гавораць зараз шматлікія генералы ад палітыкі і псіхолагі ад інфантэрыі і даюць выразна зразумець, што эксперымент праваліўся і даўно пара было б назад, да «неперыможнай і легендарнай».

Што ж, па некаторых пазіцыях яны маюць рацыю. Ёсць яшчэ і дзедаўшчына, і ўцёкі, і п'янства, і мацяршчына, і крадзеж, і шмат чаго ёсць. Але давайце глянем, адкуль гэта бярэцца. Раней модна было ківаць на рэчаіснасць, падлічваць працэнт бязбацькавічаў, спасылацца на шкодныя традыцыі ПТВ і перажыткі мінулага. Можна было б і зараз лезці ў гэтыя глыбіні грамадска-даследчых джунгляў, калі б на самым іх ускрайку не стаяла велізарная шыльда з надпісам, вынесеным у загаловак. Давайце глянем, ці ёсць жа падставы для такога рэзкага сцвярджэння. Спытаем самі сябе: «У чым прычына злачыннасці ў войску?» І паспрабуем адказаць.

Войска павінна быць і можа быць элітнай часткай грамадства і ў інтэлектуальным, і ў маральным плане. Што датычыць афіцэрскага корпуса, то сітуацыя тут прымальная. Усе афіцэры маюць вышэйшую адукацыю, а шмат хто і дзве. Абсалютная большасць жаўнераў трапляе ў войска яшчэ мала сапсаванымі асобамі, якія лёгка паддаюцца выхаванню, але наконт інтэлектуальнага ўзроўню гаварыць цяжка. Зараз у войска трапляюць толькі тыя, хто не мае права на адтэрміноўку, г.зн хто не здолеў нікуды паступіць, ці скончыў не болей ПТВ, адным словам, былыя школьныя двоечнікі і троечнікі, ды і не самых узорных паводзін. Таму:

выснова першая. Калі мы хочам падняць інтэлектуальны ўзровень войска, мы павінны ліквідаваць усе прывілеі ці большасць з іх. У Беларускім войску павінны служыць усе грамадзяне Беларусі мужчынскага полу. Выключэнні могуць быць толькі па цяжкіх сямейных абставінах. Для тых, хто не служыў у войску, павінны быць зачынены дзверы ва ўсе дзяржаўныя ўстановы, на любую дзяржаўную службу, у дзяржаўныя навучальныя ўстановы. Ні адзін з тых, хто не служыў у войску, не павінен быць выбраны дэпутатам нават сельскага Савета, не гаворачы ўжо пра Вярхоўны. Вярхоўны Савет павінен перагледзець усе свае неабдуманыя законы ў вышэйпазначаным кірунку. Бо пакуль што іменна Вярхоўны Савет сваімі палёгкамі спланаваў нізкі інтэлектуальны ўзровень жаўнерскага і сяржанцкага складу.

Разам з гэтым Вярхоўны Савет падкінуў войску і яшчэ адну праблему.

Ні для кога не сакрэт, што на працягу ўсіх сямідзесяці гадоў савецкай улады на Беларусі, ды і па ўсім былым Саюзе, мэтанакіравана вынішчаліся духоўныя каштоўнасці народа: нацыянальныя, хрысціянскія і проста агульначалавечыя. Гэта рабілася з адной мэтай, а менавіта з мэтай вызвалення ментальнай прасторы для «каштоўнасцей» камуністычных. Але штучнасць камуністычных каштоўнасцей перашкодзіла ім заняць гэтую прастору. Была створана нейкая плеўка, якая, лопнуўшы, утварыла поўны духоўны вакуум нашага грамадства. Вакуум у грамадстве пачаў хутка запаўняцца. З аднаго боку, гэта нацыянальна-патрыятычныя, хрысціянскія, агульначалавечыя, дабрачынныя ідэалогіі. З другога — гэта ідэалогіі сексу, гвалту, злачыннага бізнесу. Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, прыняўшы закон аб дэпалітызацыі і дэідэалагізацыі Узброеных Сіл, зрабіў спробу абярагчы войска ад усіх гэтых ідэалогій разам. Але ўсё атрымалася інакш, па прычыне рознай ментальнай актыўнасці гэтых ідэалогій.

Калі для выхавання хрысціянскага светапогляду ў грамадстве мала стагоддзяў і тысячагоддзяў руплівай працы, калі чалавек з прычыны сваёй грэшнай сутнасці за ўсё жыццё не даходзіць да адпаведнасці хрысціянскім нормам, калі на нашай Беларусі трэба дзесяцігоддзі працы, каб павярнуць народ да ўласнай мовы і ўласнай гісторыі, то ідэалогія лёгкага ўзбагачэння, суперменства, сексу захоплівае свае пазіцыі хутка і рашуча, без асаблівых высілкаў. Таму:

выснова другая. Калі мы хочам не дапусціць у войска ідэалогій, якія штурхаюць на злачыннасць, дзедаўшчыну, уцёкі, мы павінны ўсімі магчымымі сродкамі весці насаджэнне ідэалогій станоўчых, і перш за ўсё — нацыянальна-патрыятычнай. Вярхоўны Савет замест праграмы дэідэалагізацыі і дэпалітызацыі войска павінен выпрацаваць праграму нацыянальна-патрыятычнага выхавання, заснаваную на беларускіх нацыянальных і гістарычных каштоўнасцях. У войску павінна панаваць ідэалогія нацыянальнага Адраджэння. Толькі тады мы здолеем пазбавіцца агульнай бездухоўнасці, а значыць — пазбавіцца і ўсіх наступстваў яе.

Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь распрацавала «Канцэпцыю выхаваўчай працы ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь». Канцэпцыя гэтая, зноў жа, грунтуецца на прынцыпах дэпалітызацыі і дэідэалагізацыі, а таксама на непарыўным адзінстве патрыятычнага і інтэрнацыянальнага выхавання. Але пра дэідэалагізацыю і дэпалітызацыю мы ўжо гаварылі. Што ж датычыць інтэрнацыяналізму, то нашае войска стабільна рухаецца ў іншым напрамку. У войску не засталося ні аднаго іншаземца. Усе вайскоўцы — грамадзяне Беларусі. Практычна ўсе жаўнеры нарадзіліся ці выраслі ў Беларусі, і мы можам гаварыць пра іх беларускасць незалежна ад нацыянальнасці. Колькасць афіцэраў-беларусаў у войску няўхільна расце. Гадоў праз пяць яны складуць абсалютную большасць. Таму:

выснова трэцяя. Выхаваўчая праца ў Беларускім войску павінна грунтавацца на ідэалогіі нацыянал-патрыятызму і толькі на ёй.

Такім чынам:

выснова чацвёртая і апошняя. Прыняўшы непрадуманыя законы аб палёгках для грамадзян Беларусі па службе ў войску, прыняўшы Закон аб дэідэалагізацыі і дэпалітызацыі і не прыняўшы закона аб праграме нацыянальнага Адраджэння ў войску, Вярхоўны Савет, а з ім і Міністэрства абароны спланавалі і стварылі ўсе ўмовы для росту ў войску бездухоўнасці, пранікнення ў яго шкодных ідэалогій, што з'яўляецца адзінай перадумовай злачыннасці і іншых негатыўных з'яў ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь.

Вацлаў СЯРПІНСКІ

Момант сустрэчы сябровў БЗВ з народнымі дэпутатамі Беларусі на плошчы Незалежнасці

СІЛА ЁСЦЬ — РОЗУМУ НЕ ТРЭБА

Рэпрэсіі супраць патрыётаў Беларусі набываюць ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь усё большы размах. Складваецца ўражанне, што антыбеларускасць — афіцыйная палітыка ўрада ўвогуле і Міністэрства абароны ў прыватнасці.

Робіцца ўсё магчымае, каб не даць дарогу працэсу беларусізацыі Войска, пазбавіць яго свядомых афіцэраў-беларусаў. Пры гэтым «таварышамі» з вялікімі зоркамі на пагонах выкарыстоўваюцца ўсе сродкі — ці то ад недахопу розуму, ці, хутчэй за ўсё, ад недахопу чалавечай і хрысціянскай маралі. Факты парушэння кіраўніцтвам Міністэрства абароны правоў чалавека і законаў Рэспублікі Беларусь гавораць самі за сябе.

Нават не гаворачы аб маральным боку звальнення з Войска старшыні БЗВ Міколы Статкевіча — думаю, гісторыя і грамадскасць яшчэ дадуць сапраўдную ацэнку дзеянняў адпаведных асоб з Дома Ўрада і Міністэрства абароны, у тым ліку і сп.Казлоўскага, першага, але ж далёка не сапраўднага па духу беларускага міністра абароны, — неабходна выказаць меркаванні адносна юрыдычна-прававога боку гэтага факта.

Даўно вядома, што калі не хапае розуму, але ёсць неабмежаваная ўлада, тады адзіны аргумент — сіла. Абапіраючыся на сваіх «землякоў» і «соратников» у розных дзяржаўных установах, можна рабіць амаль што хочаш, у тым ліку і парушаць закон.

Чаго толькі вартае «Заключение» Рэспубліканскай пракуратуры «О политической деятельности БЗВ», якое падрыхтаваў саветнік юстыцыі Доўбыш і зацвердзіў намеснік Генеральнага пракурора Кандрацьеў па просьбе сваіх «землякоў» народных дэпутатаў Паўлава і Сарокіна. Так званае «Заключение», на падставе якога начальнік упраўлення кадраў Міністэрства абароны палкоўнік Зубко прымушаў вайскоўцаў-сяброў БЗВ пісаць заявы аб прыпыненні свайго членства ў БЗВ /інакш праз дзень будуць звольнены/, а потым і быў звольнены М.Статкевіч, ёсць не што іншае, як «мыльная бурбалка», бо ў Законе «Аб пракуратуры» увогуле няма нават упамінання аб такой форме пракурорскага нагляду. Але калі ёсць сіла, дык, мабыць, розум сапраўды не патрэбен. Была б толькі папера з нейкай пячаткай...

Па загадзе з Міністэрства абароны хутка быў сабраны Савет афіцэрскага сходу Мінскага вышэйшага ваеннага інжынернага вучылішча /МВВІВ/, вядомы сваёй паслухмянасцю начальству і нянавісцю да патрыётаў-беларусаў. На Савеце і было прынята першапачатковае рашэнне аб звальненні падпалкоўніка М.Статкевіча. Потым адбылося пасяджэнне атэстацыйнай камісіі вучылішча і падпісаны загад міністра абароны аб звальненні.

Але ж трэба зазначыць, што Савет афіцэрскага сходу ў адпаведнасці з «Положением об офицерских собраниях в Вооруженных Силах Республики Беларусь», зацверджаным загадам МА N 111 ад 2.04.1993 г., не мае права вырашаць пытанне аб звальненні афіцэра, Савет можа толькі разгледзець гэта пытанне і вынесці яго на разгляд Афіцэрскага сходу.

Дарэчы, узнікае пытанне, а што такое Афіцэрскі сход МВВІВ? Гэта яшчэ адна «мыльная бурбалка», а больш дакладна — інструмент для падаўлення дэмакратыі і іншадумства, барацьбы з патрыётамі незалежнай Беларусі.

Па-першае, ніхто з афіцэраў туды ніколі не ўступаў. А павінны ўступаць добраахвотна і індывідуальна. Па-другое, улік членаў Афіцэрскага сходу вядзецца па агульным уліку афіцэрскага складу МВВІВ... што не адпавядае «Положению об офицерских собраниях».

Адным словам, наперадзе — судовая справа па адмене загада МА аб незаконным звальненні М.Статкевіча...

Як стала вядома, на падыходзе і яшчэ адна судовая справа па абароне правоў чалавека і прычыненні дыскрымінацыйных праследаванняў вайсковым кіраўніцтвам сябра Выканаўчай рады, старшыні прэс-цэнтра БЗВ, кандыдата гістарычных навук падпалкоўніка Аляксандра Кулеша. Да 24 сакавіка гэтага года падпалкоўнік А.Кулеш, праслужыўшы амаль 17 гадоў афіцэрам і яшчэ лейтэнантам узнагароджаны за службу на савецка-іранскай мяжы медалём «За баявыя заслугі», сваё першае спагнанне па загадзе з Міністэрства абароны атрымаў ад свайго начальства за тое, што 22 сакавіка ў дзень 50-й гадавіны Хатынскай трагедыі разам з сябрамі БЗВ паехаў у Хатынь, усклаў вянок і ўшанаваў такім чынам памяць ахвяр фашызму.

Далей — болей. 27 сакавіка дэлегацыя грамадскасці Беларусі наведала Вільню. Там адбыліся гісторыка-культурныя мерапрыемствы ў сувязі са святкаваннем 75-й гадавіны абвяшчэння БНР. Падпалкоўнік А.Кулеш у свой выхадны дзень у складзе дэлегацыі прыняў удзел у адкрыцці помніка братам Луцкевічам, прысутнічаў на выставе ў Нацыянальнай бібліятэцы Летувы, на сходзе нацыянальна-культурнага таварыства беларусаў у Летуве. І калі 21.04.1992 г. у газеце «Наша слова» з'явіўся фотаздымак аб гэтых мерапрыемствах, дзе чыноўнікі з Міністэрства абароны ўбачылі падпалкоўніка А.Кулеша /які, дарэчы, у Вільню ездзіў у цывільнай вопратцы/, імгненна кіраўніцтву Мінскага ВВІВ паступіў загад — пакараць. Сказана — зроблена. Як у выпадку з паездкай у Хатынь, так і гэтым разам выканаўца быў знойдзены — ім непасрэдны начальнік палкоўнік Б.Шабуневіч, які да першай «вымовы» дабавіў яшчэ «суровую вымову».

28 красавіка ў Доме літаратара ў вячэрні час праводзілася чарговае пасяджэнне Кансультацыйнай нарады патрыятычна-дэмакратычных сіл. На ім прысутнічаў Старшыня Вярхоўнага Савета С.Шушкевіч. Падпалкоўнік А.Кулеш, якому далёка неабыякавы лёс сваёй Бацькаўшчыны, таксама быў у зале пасяджэння. Ніякіх заяў, прамоў і іншых дзеянняў, якія б маглі быць ахарактарызаваны як грамадска-палітычная дзейнасць, ён не рабіў, бо ўжо дзейнічае папраўка да артыкула 6 Закона «Аб статусе ваеннаслужачых». Калі чыноўнікі з Міністэрства абароны даведаліся, што ён там быў, зноў гучыць загад пакараць. Начальнік МВВІВ генерал-маёр В.Осіпаў ніякіх тлумачэнняў не ўспрыняў, дадледавання не праводзіў, а аб'явіў «суровую вымову» за «ўдзел у грамадска-палітычнай дзейнасці».

На гэтым цынізм вайсковага кіраўніцтва ў адносінах да А.Кулеша не скончыўся. 8 траўня на вайсковых могілках у Мінску адбылося ўскладанне вянкоў і ўшанаванне памяці ахвяр вайны, набажэнства ў царкве св.Аляксандра Неўскага па загінуўшых вайскоўцах. За ўдзел у гэтай святой для кожнага сумленнага чалавека справе зноў па загадзе з Міністэрства абароны ў адносінах да А.Кулеша дзесяць дзён ішло службовае даследаванне, каб абвінаваціць яго ў грамадска-палітычнай дзейнасці.

Звароты А.Кулеша да вайсковага начальства, як таго патрабуе вайсковы статут, да Генеральнага пракурора, каб былі адменены вышэйназваныя спагнанні як беспадстаўныя і антызаконныя і прыпынены дыскрымінацыйныя праследаванні, станоўчых вынікаў не далі. Намеснік Беларускага ваеннага пракурора палкоўнік В.Каваленка ў сваім лісце ад 2.06.1993 г. параіў А.Кулешу звярнуцца па гэтых пытаннях у ваенны трыбунал, што ён, відома, у бліжэйшы час і зробіць.

Кожны выпадак беззаконня вайсковага кіраўніцтва ў адносінах да сяброў і прыхільнікаў БЗВ абурае і павінен быць асуджаны ўсёй грамадскасцю нашай краіны, кожным сумленным грамадзянінам нашай дзяржавы.

А пакуль у вайсковым асяроддзі, нягледзячы на цкаванне афіцэраў-патрыётаў вайсковай наменклатурай, цяжка, але ўсё ж пашыраецца працэс нацыянальнай свядомасці. Расце абурэнне антызаконнымі дзеяннямі і злоўжываннямі ў войску.

Алесь КРЫВІЦКІ

«ПЯТАЯ КАЛОНА»?

Працэс беларускага Адраджэння — вяртанне гісторыі продкаў, мовы, культуры — не унікальная з'ява і не вынік наступу «нацыяналістаў», бо праз «вяртанне да сябе» прайшла большасць народаў свету. У многіх заходнееўрапейскіх народаў нацыянальная самасвядомасць канчаткова усталявалася ў 17—19 стагоддзях, а ў шэрагу народаў Усходняй Еўропы гэты працэс працягваецца і зараз.

Розныя групы насельніцтва Беларусі ставяцца да нацыянальнага Адраджэння па-рознаму. Нацыянальна свядомыя беларусы актыўна змагаюцца за пашырэнне сферы ўжытку роднай мовы, за прапаганду беларускай гісторыі і культуры. Ёсць і тыя, хто ставіцца да беларускай ідэі абыякава, але разумеюць, што натуральныя гістарычныя працэсы стрымаць немагчыма.Іншыя нічога не бачаць за надзеннымі клопатамі. Ёсць яшчэ адна група, якую варта разгледзець асобна, бо яна ўяўляе сабою сацыяльную базу палітычнага руху антыбеларускай накіраванасці. А ў межах гэтай групы можна вылучыць так званых «змагароў за ідэю» і «змагароў» за свой матэрыяльны інтарэс.

Сярод «ідэйных» вылучаюцца актыўнасцю расійскія нацыяналісты. Яны адстойваюць шавіністычную ідэю «триединого русского народа», адмаўляючы такім чынам беларусам у праве на самастойнае існаванне. Яны аб'яднаны ў розныя групоўкі прарасейскага характару: «культурныя» ці «патрыятычныя». Найбольш вядомая з іх — філія «Русского национального собора» /са штабкватэрай у Маскве/, так званы «Славянский собор» «Белая Русь». У маскве «Собором» кіруе адстаўны генерал КДБ Сцерлігаў. У склад «Русского национального собора» ўваходзяць шэраг народных дэпутатаў Расіі, такіх, як Астаф'еў, Канстанцінаў, пісьменнікі Распуцін, Праханаў, тэлежурналіст Нявзораў. «Собор» вырас на глебе, падрыхтаванай чарнасоценнымі арганізацыямі пачатку 20-га стагоддзя «Союз русского народа» і «Союз Михаила-Архангела». А непасрэдны папярэднік «Собора» — сумнавядомая «Память». Мэта «Собора» ў суседніх з Расіяй дзяржавах — ідэалагічная, палітычная, а, магчыма, у перспектыве і ваенная экспансія Расіі /у першую чаргу супраць Беларусі і Украіны/. Асноўныя выданні, якія стаяць на пазіцыях «Собора», — газета «Русский вестник», а таксама «Советская Россия», «День», «Литературная Россия», часопіс «Наш современник» і іншыя. На Беларусі «Собор» спрабаваў выдаваць газеты «Славянские ведомости», «За веру и верность». Колькасць прыхільнікаў «Собора» на Беларусі невялікая, але яны някепска арганізаваныя, маюць сваіх людзей у многіх дзяржаўных установах, у тым ліку на кіруючых пасадах ва Узброеных Сілах.

Акрамя таго, пад уплывам камуністычных артадоксаў знаходзяцца асобы, якія з настальгіяй успамінаюць гады «развітога сацыялізму», калі «было і выпіць, і закусіць». Камуна-артадоксы маюць паплечнікаў у многіх краінах свету — ад Кубы да Кітая. Пасля грунтоўнай дыскрэдытацыі ў свеце камуністычнай ідэі бальшавікі не ўяўляюць пагрозы для грамадства пры ўмове дэмакратычных форм барацьбы за ўладу. Але вопыт іншых краін /Германія, Італія, краіны Лацінскай Амерыкі/ сведчыць, што найбольш ваяўнічыя прадстаўнікі камуністычных рухаў могуць пайсці па шляху ўзброеных правакацый і тэрору, на змову з люмпенізаванымі элементамі і злачынна-мафіёзнымі структурамі. Пра тое, што камуністы на Беларусі такія ж, як паўсюль, сведчыць іхняя газета «Мы и время».

Да антыбеларускіх сіл трэба дапасаваць і тых, чые матэрыяльныя інтарэсы прама супярэчаць інтарэсам беларускай нацыі. Да гэтай групы ў першую чаргу трэба дапасаваць камуністычную наменклатуру, якая дзесяцігоддзямі мела на Беларусі бескантрольную манаполію на ўладу і якая зараз трансфармуецца з класа паразітаў-ідэолагаў у клас паразітаў-гаспадароў. Не маючы надзейнай сацыяльнай базы ў рэспубліцы, наменклатура шукае падтрымкі за межамі, яна гатова прадаць Беларусь любому, абы паболей адхапіць сабе дзяржаўнай маёмасці.

Да «змагароў за інтарэсы» можна аднесці і прарасейска настроеных прадпрымальнікаў, для якіх Беларусь з'яўляецца ўсяго толькі аб'ектам атрымання прыбытку.

Усе пералічаныя сацыяльныя групы яднае нянавісць да ўсяго беларускага, імкненне затармазіць ці спыніць натуральнае развіццё грамадства. Яны ўяўляюць рэальную пагрозу для Беларускай дзяржавы /як «пятая калона»?/, але неяк суцяшае тое, што час працуе не на іх. Аднак, усведамляючы сваю гістарычную бесперспектыўнасць, яны ад адчаю могуць кінуцца ў крайні экстрэмізм. Паколькі ва ўмовах сумленнай барацьбы свабодных дэмакратычных выбараў перамога дэмакратаў не выклікае сумненняў, то метады антыбеларускіх сіл могуць быць наступныя:

— дэстабілізацыя грамадства шляхам палітычных ці ўзброеных правакацый, каб потым звярнуцца «па дапамогу» ў аднаўленні стабільнасці да адной з замежных дзяржаў, паклікаць на Беларусь «миротворческие силы»;

— штучнае распальванне сепаратызму на ўскраінах Беларусі: прарасейскага на Усходзе, прапольскага ці праўкраінскага — на Захадзе;

— узброены захоп улады ў рэспубліцы пры апоры на антыбеларуска настроеную частку афіцэраў і кантынгент расійскіх /стратэгічных/ войск, што ўсё яшчэ размешчаны на нашай зямлі.

Магчымы і іншыя варыянты згортвання дэмакратыі і ўсталявання дыктатуры.

Таму задача ўсіх, каму дарагія мір і спакой на Беларусі, быць пільнымі, бо ў іншым выпадку наш народ могуць зноў напаткаць вялікія пакуты і страты.

Уладзімір САВЯНОК,
намеснік старшыні БЗВ

НЕВЯСЁЛЫ РОЗДУМ ПРА ЎЛАСНУЮ БЯСПЕКУ

Сёння на Беларусі ўсе займаюцца тэрміналогіяй. Справа гэта зараз патрэбная і неабходная, бо ёсць у назовах шмат блытаніцы і недарэчнасцей. Вырашыў заняцца такою справаю і я. Ну а паколькі я не філолаг, то запынюся толькі на адным выразе: грамадзянская абарона.

Не падабаецца мне слова «грамадзянская». Хоць нажом рэж — не падабаецца. Гэта засталося ўва мне, пэўна, ад светлых часоў развітога сацыялізму, калі за тым, каго называлі грамадзянінам, ляпалі жалезныя турэмныя дзверы і скрозь краты яму скупа свяціла сонца. Не падабаецца, бо слова грамадзянін было любімым словам суддзі, пракурора, следчага ды міліцыянера.

Якое слова варта было тут ужыць?

Вайскоўцы, вядома, бароняць сябе самі, дзеля гэтага яны маюць зброю ды тэхніку. Усе астатнія — цывільныя людзі — павінны мець абарону. Дык, можа, правільна будзе — цывільная абарона?

Ды, найперш, трэба разабрацца, чым займаецца гэтая самая грамадзянская абарона. Я маю да яе пэўнае дачыненне, і таму маю права выказаць сякія-такія меркаванні.

Усе мы памятаем нашы фільмы мінулых часоў, у якіх у эпізодах, звязаных з грамадзянскаю абаронаю, паказвалі муры, закапаныя пад зямлю, ды вайскоўцаў з вялізнымі зоркамі на пагонах. Пэўна, такія моманты здымаліся ці не ў самой сталіцы магутнай дзяржавы — Маскве. Але такія аб'екты грамадзянскай абароны, толькі меншых памераў, існавалі і сёння існуюць і ў Беларусі. Адны з іх дзейнічаюць, іншыя — законсерваваны. Людзей з зоркавымі пагонамі тут няшмат. Большасць з тых, што прайшлі школу савецкага вайсковага цвярдадумства, — афіцэры запасу. Яны больш думаюць пра спакой, леццішча ды ўтульны фатэль ля тэлевізара, чым пра службу. Якія з іх аператыўныя дзяжурныя, наколькі эфектыўныя іх дзеянні ў час надзвычайных сітуацый — цяжка сказаць.

А яшчэ ў гэтых жалезабетонных падземных сховішчах з тых недалёкіх савецка-партыйных часоў засталіся пакоі з надпісамі «першы сакратар абласнога камітэта КПБ», «агульны аддзел АК КПБ», «абком КПБ», «аргаддзел партыйнай работы» і г. д. Стаяць там сталы, крэслы, тэлефоны і іншая маёмасць. Стаяць і чакаюць сваіх гаспадароў.

Законсерваваныя аб'екты, а разам з імі і спадзяванні, што мінулае — вернецца.

Тым не менш, не буду сцвярджаць, што ўсё застаецца нязменным. Змены ёсць. Вось адзін прыклад. Нядаўна былі зроблены вялікі пачын. Апаратуру апавяшчэння — бадай, самае галоўнае звяно грамадзянскай абароны, — якая знаходзілася ў раённых ваенных камісарыятах, загадалі пераставіць у раённыя аддзелы міліцыі, пэўна, з адною мэтаю — бліжэй да народа. Загадана — зроблена, а ці атрымалася зблі̇жэнне? У дзяжурнага райаддзела міліцыі і свайго «жалеза» хапае, а тут яшчэ лішні клопат. Размешчана абсталяванне, якое да іх не мае ніякага дачынення, і ўскладзены абавязак, які невядома як выконваць, каму перадаваць паведамленні.

Зрэшты, такой бяды, што тут думаць? Абы грошы плацілі!

Плацім, вядома, мы, звычайныя цывільныя людзі. Плацім са сваёй кішэні. Калі на тое, я згодзен плаціць і болей, пры адной толькі ўмове: мае родныя і знаёмыя будуць мець надзейную абарону ў любых выпадках — ці то вайна, ці то надзвычайная сітуацыя...

Сумна мне ад гэтых думак і трывожна на сэрцы. І не таму, што тут, як усюды ў нас, старасвецкае абсталяванне, што шмат бюракратызму /дзе яго ў нас бракуе?!/. Сумна ад таго, што гэтыя не збіраюцца абараняць нас. Прыгадваецца адзін выпадак. Аднойчы адказаў я аднаму аператыўнаму дзяжурнаму па сувязі па-беларуску: «Слухаю вас, шаноўны!» Тут жа пачуў: «Ты, х...вый спадары! Я тебя видал...» Дзе мяне бачыў мой абаронца, вы, пэўна, здагадаліся. Але, але, «в гробу»...

Калі ж папраўдзе, дык простаму чалавеку ўсё роўна, ці грамадзянская абарона, ці цывільная. Абодва словы нам зразумелыя, і ні адно з іх не ідзе насуперак беларускасці. Насуперак гэтаму ідуць людзі.

І. ПАЛУБЯТКА

СУСТРЭНЕ КУДОВА-ЗДРУЙ

Польскае мястэчка з такой складанай назвай ужо 32-гі раз прымае ўдзельнікаў і гасцей традыцыйнага Манюшкаўскага фестывалю. Як вядома нашым чытачам, па запрашэнні Марыі Фолтын — знанай спявачкі, дырэктара фестывалю, старшыні Таварыства сяброў Станіслава Манюшкі — у Кудову-Здруй сёлета ўпершыню запрошаны беларускія артысты. Старшыня створанага нядаўна ў Мінску Музычнага фонду імя Манюшкі мастацкі кіраўнік «Беларускай Капэлы» В. Скорабагатаў выступіць на фестывалі з канцэртмайстрам Г. Каржанеўскай ды ў суправаджэнні ансамбля салістаў «Класік-Авангард» /мастацкі кіраўнік У. Байдаў/, канцэртам якога 30 чэрвеня адкрыецца свята ў Кудова-Здруі. Удзельнічаюць у фестывалі і яшчэ двое беларускіх вакалістаў — Н. Казлова ды М. Жылюк.

Беларуска-польскія музычныя стасункі набываюць плённае развіццё і сапраўды двухбаковую аснову: ёсць папярэдняя дамоўленасць наконт удзелу маладых польскіх спевакоў у конкурсе выканаўцаў імя Л. Александроўскай.

А ў Манюшкі на радзіме тым часам шчыруюць захавальнікі адзінага ў свеце ягонага музея — вядомы энтузіяст Васіль Несцяровіч ды спадарыня Ірына — ягоная дачка і пераемніца, з нядаўняга часу дырэктар Музея С. Манюшкі ў пасёлку Азёрны, ці па-цяперашняму — загадчыца Убельскай філіі Аб'яднання літаратурных музеяў. Ірына займаецца даследчыцкай працай, перакладае біяграфічную літаратуру пра Манюшку /даведнікаў пра яго няма ні на беларускай, ні на рускай!/, прымае экскурсіі, рыхтуецца да стажыроўкі ў Варшаве і... Вырошчвае кветкі для інтэр'ера будучага дома, які мае быць адноўлены на месцы спаленай фашыстамі сядзібы Убель. Адведзены 2 гектары зямлі для правядзення рэканструкцыі дома, надворных пабудоў, кветніка; ужо раскапаны падмурак жытла, даволі ўражлівых памераў. Мо дачакаемся і фестывалю на Манюшкавай радзіме?

С. Б.

КАМПАЗІТАРЫ! ШУКАЙЦЕ ФРАНКІ

У французскім горадзе Безансоне будзе праходзіць VI Міжнародны конкурс кампазітараў імя А. Ахана /у рамках 46-га Міжнароднага музычнага фестывалю/. Гэта інфармацыя можа зацікавіць і нашых творцаў, бо ўдзельнічаць у ім могуць канкурсанты з усіх краін ва ўзросце да 35 гадоў /на 1.09.93 г./. Разглядацца будуць творы, напісаныя сёлета, для аркестра з салістамі /гучанне ад 10 да 15 хвілін/. Магчымы склад выканаўцаў — адна ці дзве флейты, адзін габой, адзін кларнет, адзін фагот, дзве валторны, адна труба, адзін трамбон, ударныя, струнны квінтэт, фартэпіяна або арфа, максімум 2 электронныя інструменты. Твор не павінен быць выкананы ў канцэрце або апублікаваны. Ад будучых удзельнікаў аргкамітэт фестывалю чакае шэраг дакументаў /у тым ліку ананімную партытуру з пазнакай кода/ да 4 верасня 1993 г. А таксама — уступны ўзнос: 450 французскіх франкаў... Незалежнае журы абвесціць вынікі 6 верасня. Фестывальны прыз — 25 тыс. франкаў, выкананне на III туры Міжнароднага конкурсу маладых дырыжораў /у наступным годзе/. Больш падрабязную інфармацыю пра гэтае кампазітарскае спаборніцтва можна прачытаць у газеце «Музыкальное обозрение» N 9.

Тэатр

ДАРАЖЭЙ ЗА ПЕРАМОГУ

РЫСКІ ДА ТВОРЧАГА ПАРТРЭТА РЭЖЫСЁРА АЛЕГА ЖУГЖДЫ

Не раз апісаны й высока ацэнены прафесійнікамі спектакль «Рыгорка — ясная зорка» А. Вярцінскага ўразіў публіку яшчэ на першым Беларускім міжнародным лялечным фестывалі ў 1990 годзе. Уразіў чысцінёю ўвасаблення ды летуценнасцю задумы. Радасцю стварэння ды перастварэння свету. Усмешкамі Анёлка. Разважлівасцю лайдакаватасцю Чорта. Спалучэннем-узаемаўплывам сілы й слабасці, разважлівасці ды легкадумнасці, аўтарытэту традыцыі /спектакль быў стылізаваны пад батлейку/ і наіўнага нахабства таленту пастаноўшчыка...

Наступным днём таго, мінулага, фестывалю адбываўся іншы спектакль. Таго самага рэжысёра. З тымі самымі артыстамі. Спектакль лашчыў вушы ды вочы вытанчанасцю, стрыманасцю акцёрскага выканання, нягучнасцю, стыльным вырашэннем ды ўвасабленнем чалавечых дачыненняў з лялечнымі, — «Дракон» паводле Я. Шварца. Але — не скаланаў. Не кранаў нават адмысловасцю прачытання. Не асягаў патаемнага. Не сягаў у пакрыёмае. Не шморгаў, перапрашаю, за матузочкі чалавечых жадобаў, — на сцэне адраблялі пры сваіх матузочках шляхетныя марыянеткі. Спектакль рэжысёра Алега Жугжды на вачах замілаванае публікі... дранцвеў. Асуджаўся на няпоспех. Апускаўся... долу, як у вату, у туман. Выправіць штосьці было немагчыма. Акцёры ігралі, раз-пораз падціскаючы вусны. Публіка струменіла з залы ручаінкаю. Чалавек, што заставаўся на сцэне без лялькі /ягоная роля была цалкам вырашана так званым сярод лялечнікаў «жывым планам»/, не выдаваў на нервовасць ды асуджанасць, хоць і прадстаўляў Ланцэлота. Значыць, да канца змагаўся — з Драконам. Не сыходзіў з падмосткаў да фіналу. А фінал быў пра тое, што Ланцэлоту заўсёды наканавана забіваць Дракона, які бессмяротны. І сэнс Ланцэлотавых дзеянняў, як той казаў, ці не ў самым працэсе гэтага, здавалася б, бессэнсоўнага забівання бессмяротнага. Як сэнс гульні — у самой гульні, дзе часам змаганне даражэйшае за перамогу.

...Алегам Жугждам клікалі шляхетнага доўгазмагара. Ён сам рэжысіраваў сваё сцэнічнае змагарства...

...«А ўвогуле я ўсё стаўлю пра каханне», — прызнаваўся аднойчы Алег, і мне спадабалася з ім пагаджацца. Бо ніводнае каханне не бывае ўдачай альбо перамогай, — нават бессмяротнае ды адзінокае. А я ў прынцыпе не даю веры таму, што крытык здольны паўплываць на спектакль альбо на ягонага творцу /хіба звярнуць увагу на дробныя памылкі, калі ў рэжысёра вока стамілася/. Надараюцца ж творцы ды асобы, якім зашкодна выслухваць парады ды перетлумачэнні. Мо таму, што яны ад пачатку разумнейшыя за таго, хто намагаецца радзіць ды перетлумачваць? У прапанаваным тлуме развагі пра мастацтва — марнасць марнасцяў. Яшчэ і таму, што свае супольныя задачы крытык ды рэжысёр у ідэальным /ці нармальным?/ выпадку маюцца вырашаць, так бы мовіць, у працэсе, — хоць сабе падчас працы над спектаклем. Нават іхнія непаразуменні даражэй за ісціну перамогі. «Перамога мастацтва», — усё адно як «перамога дружбы». Гэтаксама недарэчна... А спектаклі Жугжды хоць і не варагуюць з логікаю, усё-такі не падпарадкуюцца ёй ды толькі ёй. Пралічыць Жугжду немагчыма, як немагчыма прадбачыць-пралічваць каханне, пра якое ён толькі і ставіць...

У Алегавых спектаклях каханне перастрэне і вытанчаную інтэлектуальную гульню, і любы найвар'яцкі эксперымент, і «ласкавую абыякавасць свету». Каштоўнасці й безумоўнае рацыі цяпер набыла Алегава праца на працягу двух сезонаў у Брэсце, у абыякавым ды зацішным тэатральным кутку Беларусі, дзе Алег браўся за драматургію, што вымагала... кахання ды кахання. «Плыт мерцвякоў» Х. Мюлера з'явіўся, напэўна, як мастакова падсумаванне агульначалавечых чарнобыльскіх жахаў /драматург, дарэчы, адкрыта дакляраваў крыніцу свайго роздуму над пяшчотнаю сусветнаю абыякавасцю — наведанне мірным атамам кожнага дому/. «Плыт мерцвякоў» стаўся спектаклем пра чалавечую адмысловасць, адвечны трагізм жыцця ды збянтэжаную фантазію творцы. Крохкаю ды непарушнаю падавалася мадэль існавання ў спектаклі! Здавалася б, шамаценне паперы альбо пылок з матылёвых крылцаў маглі б змяніць усё у тым лялечным свеце, — але, падобна, свет з'явіўся намаганнямі, мовім так, навукоўцаў, што манерамі ды апранахамі нагадвалі ў спектаклі хірургаў. Яны ладзілі на пляцоўцы нешта пававар'яцку шчырае і жорсткае да душэўнай роспачнай істэрыі: выпраўлялі ў эксперымент маленькіх залежных марыянетак, увасабляючы першыя рэмаркі драматурга пра чалавека, выкінутага за межы абжытае прасторы, адносна бяспечнай для жыцця. Гэты чалавек быў безнадзейна атручаны дабротамі цывілізацыі і важдацца з ім было надта вялікім клопатам. За сценамі горада /ніякіх відавочных паралеляў са знаёмымі выявамі ды сюжэтамі рэжысёр не даваў/ чалавек сустракаў падобных да сябе небаракаў. Дужэйшы прымушаў яго ператварыцца ў... каня і везці ў адносна чыстую зону. Слабейшага яны заспявалі сярод кучы абутку, — ён па-вар'яцку шчасліва бавіўся згадкамі пра тых, каму гэтыя атопкі маглі належаць. Паводле прапанаванай сітуацыйнай мадэлі /рэпетыцыя выжывання?/ да кампаніі далучалася знявечаная прыгажуня, — каб надаць эксперыменту... найтрывалай матэрыяльнасці пачуццяў: з нічога, з пустэчы выпаленай атамам душы ды з помслівага здратаванага наваколля вынікнула... каханне... Марыянеткі, выпхнутыя за межы здаровага розуму нейкаю звышрацыянальнаю неабходнасцю эксперыментатараў, бараніліся ад абыякавасці няласкавага, спляжанага свету... Мусіць, бараніліся каханнем. Каханне ж набывала самыя няпростыя формы, прадыктаваныя перадусім рэжысёрам Алегам Жугждам: то згадкі пра мінулае суправаджаліся настальгічнаю музыкай, — класічнаю і пачатку нашага стагоддзя, то радасці ад кавалачка скрадзенага ў суседа зяленіва перапыняліся пакутамі марыянеткавай годнасці, то выродлівае дзіцятка маўкліва абурала сваім нараджэннем добры густ глядзельнае залы, — дзіцятка атрутнага кахання на плоце... /Алег, дарэчы, часцяком аддае перавагу марыянетцы, — ці не самай складанай ляльцы, бо яна вымагае ад лялечніка... гранічнага падпарадкавання. Не ён мусіць кіраваць ёю, — ілюзія мае быць адваротнаю! Шкада, што агульная акцёрская тэхнічнасць у нашых тэатрах мала стасуецца з запатрабаваннямі Жугждавай рэжысуры. Мне ж здаецца, што сёння яна набывае кшталт вытанчана-нацыянальнай, дэманструючы гэта нацыянальнае самым інтэлектуальным чынам, ды якасці першай, — лідзіруючай.../ Розначасовыя пласты спалучаліся ў спектаклі, працінаючы адно аднаго. Этыка дачыненняў мелася вызначыць эстэтыку спектакля, — але прапанову мастака В. Рачкоўскага да належнага ўзроўню не паднялі дэкаратары, і эстэтыку загубіла не лепшым чынам выштукаваная канструкцыя — лялечная скрыня ды абыякавая берасцейская сцэна...

...Раз-пораз, ускладняючы ўмовы эксперыменту, лялечным пакутнікам мянялі месцы дзеяння, а гледачам сурова нагадвалі праз дынамік, колькі кіламетраў засталося да чаканага горада-выратавання. Плыт, на які пашэнціла ўзбіцца хаўруснікам, імкнуў па атручанай рацэ. Берагі ашчапераваліся звар'яцелымі жывёламі ды неядомымі раслінамі. Спадары эксперыментатары пільнавалі свае ахвяры праз адтуліны ў канструкцыі, — хто хціва, хто хітравата, хто наіўна ды з павагаю да непазбежнасці. Л. Мікуліч, У. Тэвасян, Ю. Сарычаў, А. Матвееў /ім дапамагаў І. Герасевіч/ працавалі не тое каб несыграна, — з рознаю ступенню разумення й паразумення з лялечнымі партнёрамі... У эпілогу ім выпадала ўрачыста паласавацца шампанскім: эксперымент удала скончыўся гібеннем усіх, хто быў на плыце. Але, удакладняў рэжысёр, скончыўся самімі і няшчаснікамі, якім перападалі толькі жарынкі зацікаўленага спачування Ларысы Мікуліч. Яны ратаваліся каханнем, якое гэтым разам нікога не ўратавала. Бо і яго трэба было бараніць...

Другім берасцейскім эксперыментам зрабіўся спектакль «Зязюлька» паводле народнага падання пра каханне дзяўчыны з вужакам. П'еса Уладзіміра Граўцова была напісана з пэўнымі патрабаваннямі Алега Жугжды і асноўнаю задачаю драматурга было выштукоўванне дыялогаў, — і яны, мяркую, найменш удаліся яму. А работу Алега пазначыла спалучэнне часоў ды часінаў: з талеркі рэпрадуктара, з сумесі абвестак, аб'яў, мелодый вынікала атмасфера неканкрэтызаванай мінуўшчыны. Той, якую кожны ў стане асягнуць розумам ды роздумам. Мінуўшчыны, у якой лішак чорных ды белых плямаў перараджаўся ў плямы-радзімкі. Дрэва жыцця мастачкі Ларысы Мікінай апанавала няўклюдна-нетэатральную прастору берасцейскіх падмосткаў. З яго, як ікона, выступалі выявы продкаў, ля яго ладзіліся святы, віравала жыццё й мары. Дзяўчына мусіла спазнаць свой лёс праз вяночак, які зносіў вужака, — ён з'яўляўся тутсама, у крыніцы ля каранёў дрэва. Сцэнаграфія ненавязліва падказвала самыя няпростыя здагадкі: як час працінае час, як лёс вызначае выпадковасць, як выпадковасць прадвызначана, як «вужакі сыкаюць на сэрцы, душа качаецца ў балоце», але з шэрагу вужакаў з'явіцца і той, каго прызначыў дзяўчыне Бог-каханне... Думкі празрыстыя. Дэталі спектакля — тэлефон ля куфра, стол-крыніца, выява продкаў — ікона, чырвоныя пырскі ўяўнае крыві на шыбіне-люстры ў сцэне гібення Вужа, лялькі з анучак, дачыненні з якімі нагадвалі тэатр прадметаў і, галоўнае, залежнасць — матэрыяльная, ментальная, фізічная і любая іншая залежнасць будучыні ад мінуўшчыны, абсалютная повязь часоў-пачуццяў, прадвызначанасць лёсу.

«Зязюльку» Алег Жугжда прадставіў і на другім Беларускім міжнародным лялечным фестывалі. Магілёўскую, бо двухгадовыя выпрабаванні берасцейскім каханнем ды мастацтвам сталіся даражэйшымі за перамогу над неспрыяльнымі варункамі і неўразумелымі дачыненнямі з дзяржаўнымі тэатральнымі адміністратарамі. Магілёўскі спектакль скараціўся... у часе й прасторы. Збяднеў, а кажуць — ачысціўся ў прыёмах, дачыненнях і вобразнасці. Фактура дрэва замянілася на сталёвы бляск жалезнага дуба. Лялькі зрабіліся драўлянымі і адна з іх, — галоўнай гераіні, — займела чырвонае сэрцайка. Выбітным кантрастам вырашаліся сцэны ў Вужа і ў сялянскай хаце. Няблага спрацавалі і акцёры, сярод якіх памянёным «жывым планам» працаваў і спадар рэжысёр. Спектакль не скаланаў, але моцна ўражваў асяганнем патаемнага, прыхаванага ў глыбінях чалавечай псіхікі. Але — адбываўся нібыта за сцяною. Апускаўся... долу, як у вату, у туман. Дранцвеў на вачах замілаванае публікі. Але публіка не ішла з залы...

Нешта сталася даражэйшым за «перамогу мастацтва» на асобна ўзятай пляцоўцы Дзяржаўнага тэатра лялек. Няўжо — каханне?..

Жана ЛАШКЕВІЧ

Ларыса Мікуліч /Ядвіся/ у спектаклі «Зязюлька» У. Граўцова Магілёўскага лялечнага тэатра.

Фота Ірыны ГУДЗІЕЎСКАЙ

Музыка

ЦІ ЛЁГКА БЫЦЬ МАЭСТРА?

ЗАЦІКАЎЛЕНЫ ПОЗІРК «ЗБОКУ»

Аркестр і дырыжор... Па-рознаму ладзяцца іх узаемаадносіны. Вядома, «Рэпетыцыя аркестра» Ф. Феліні — разгорнутая паэтычная метафара. Але чаму ў апошні час гэты фільм успамінаецца мне ўсё часцей, растуць трывожныя прадчуванні? Мо таму, што процістаянне, якое ўзнікла ў аркестры Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Беларусі, ужо зрабілася фактам нашага жыцця: яно нараджае гарачыя спрэчкі, уцягвае ў сваё кола ўсё новых людзей... Я не журналіст, а музыказнаўца, і не прэтэндую на ролю трацейскага суддзі. Але, можа, і мой, досыць суб'ектыўны позірк акажацца тут карысным?

Нагадаю пачатак. Валерый Лявонаў увайшоў у музычнае жыццё Беларусі імкліва і не без трыумфу. У 1989 годзе быў абвешчаны конкурс на замяшчэнне пасады мастацкага кіраўніка і дырыжора Сімфанічнага аркестра Дзяржтэлерадыё Беларусі, які доўгія гады ўзначальваў Барыс Райскі. Месца прэстыжнае... Прэтэндэнтаў набралася чалавек дзесяць з розных гарадоў былога Саюза. Аматары прагнозаў пагаворвалі пра найбольш рэальныя шанцы двух тутэйшых — людзей здольных і добра вядомых у калектыве. Умовай конкурсу было за адну гадзіну падрыхтаваць незнаёмую партытуру і правесці па ёй рэпетыцыю з аркестрам. І вось нечаканасць: агульныя сімпатыі аказаліся на баку невядомага ў нас дырыжора з Луганска. Уразіў яго прафесіяналізм, сталы вопыт у спалучэнні з вялікай энергіяй ды імпэтам.

Так Валерый Лявонаў апынуўся на чале творчага калектыву. Неўзабаве ён завітаў у Саюз кампазітараў, каб наладзіць кантакты з суполкай, асобнымі творцамі. Ініцыятывы яго былі цікавымі, перспектывы супрацоўніцтва вабілі.

З цягам часу даведаліся, што В. Лявонаў — сібірак. Вучыўся ў Санкт-Пецярбурзе. Мае дзве дырыжорскія спецыяльнасці: харавік і сімфаніст. Атрымаў выдатную школу ў І. Мусіна і Ю. Цемірканава. Пяць гадоў працаваў у Новасібірскім тэатры оперы і балета, дзе ажыццявіў пастаноўкі «Трубадура», «Шапэніяны», «Сільфіды», авалодаў вялікім оперным, пераважна класічным, рэпертуарам. Потым сем гадоў у Луганску ўзначальваў сімфанічны аркестр філармоніі. Тут раскрыўся асветніцкі дар Лявонава, у поўнай меры выявіліся яго прафесійныя карані: прыхільнасць да эстэтычных ідэалаў пецярбургскай школы, яе культурных каштоўнасцей. Ігралі Брукнера, Малера, Стравінскага. Амаль што галоўнай музычнай акцыяй было выкананне «Страсцей паводле Іаана» І. С. Баха. Разам з тым гучалі партытуры сучасных украінскіх кампазітараў. Відаць, добра гучалі, калі дырыжор за такі кароткі тэрмін быў ганараваны званнем заслужанага дзеяча мастацтваў рэспублікі. Быў прэстыж /потым Валеры Пятровіч іранічна скажа: «геній мясцовага маштабу» /, жыццёвы камфорт і дабрабыт. Але ж не было творчага задавальнення. Прафесійная «столь» аркестра, як яе ні падымаў, аказалася невысокай. Хіба перасягнеш аб'ектыўныя дадзеныя? І вось тут — перамога ў конкурсе на Беларускім радыё. Перад славалюбівым маэстра адкрыліся новыя творчыя гарызонты.

Аднак ці ўсведамляў тады дырыжор усю складаную спецыфіку працы аркестра радыё? Не ведаю дакладна... Уся праца праходзіць у студыі — цесным памяшканні, якое цяжка праветрыць, са сценамі, шчыльна абабітымі гукаізаляцыйным матэрыялам, з лямпамі дзённага святла. Сама гэтая атмасфера дрэнна ўплывае на псіхіку. А калі яшчэ зарплата ніжэй, чым у іншых аркестрах, і рэпертуар абмежаваны, ды і «пісаць» музыку можна кавалкамі — усё роўна будуць манціраваць. Вось і спадзявайся на любоў да мастацтва ды прафесійную сумленнасць. Але ж, здаецца, яны тут ёсць. Больш таго — ёсць пачуццё прафесійнай годнасці, нават спартыўны азарт: маўляў, усё можам!

Давялося мне прысутнічаць на рэпетыцыі аркестра, дзе развучвалі Першую сімфонію Брамса. Лявонаў быў удумлівы, дамагаўся ясэнсаванасці кожнай музычнай фразы, шматлікія ягоныя тлумачэнні датычыліся спецыфікі стылю кампазітара. Аркестранты стамляліся. Скрупулёзнасць дырыжора раздражняла. К канцу другой гадзіны экспазіцыя першай часткі была пройдзена па кавалках, і вось нарэшце загучала цалкам. Загучала тэхнічна чыста, у стылі, а галоўнае — вельмі выразна. У такіх выпадках гавораць — здарыўся цуд. І было вельмі крыўдна, што, акрамя мяне, адзінага слухача «збоку», іншых сведкаў гэтага цуду не было.

Дык ці ёсць плён ад працы дырыжора з аркестрам? Адназначна, ёсць! На маю думку, вялікі і разнастайны. Не так даўно мы на мастацкай радзе прымалі запіс Шостай сімфоніі Чайкоўскага, аднаго з найскладаных твораў сусветнага класічнага рэпертуару. Прэтэнзій да выканання яго аркестрам Дзяржтэлерадыё было нямала. Але тое, што ён наогул змог падняць гэтую махіну, уражвала як адзнака пэўнага ўзроўню прафесіяналізму. І не дзіўна, што і творы беларускіх кампазітараў /яны з'яўляюцца асноўным «прадуктам» аркестра/ загучалі апошнім часам больш значна, больш дасканала. Вядома ж, на чым, як не на высокай класіцы, выхоўваць аркестрантаў? І тое, што дырыжор не толькі «гоніць план», а і дбае пра творчы рост калектыву, пра мастацкае ўдасканаленне /адным словам, выхоўвае/, здаецца мне справай не толькі высакароднай, але ж і перспектыўнай.

Але вернемся да рэальных вынікаў. Большасць прэм'ер беларускай музыкі апошніх гадоў звязана з імем Лявонава. Музыкантам не трэба тлумачыць, што ёсць першае выкананне нікому невядомага твора. Лёс новага опуса цалкам залежыць ад таленту, чуласці і добрасумленнасці дырыжора. Лявонавым зроблена шмат запісаў у фонд радыё. Семнаццаць сімфоній, балетныя сюіты, кантаты, канцэрты для розных інструментаў, — усяго нават і не пералічыш! Сярод твораў такія складаныя, як Шостая, Сёмая і Восьмая сімфоніі Д. Смольскага, Другая У. Дамарацкага, Трэцяя А. Соніна, сюіта з балета «Анафема» А. Мдзівані. Узровень выканання мастацка дасканалы.

Наогул, В. Лявонаў неабыякавы да твораў, з якімі ён працуе. Можа нават умяшацца ў аўтарскі тэкст. У нейкіх выпадках ягоныя парады прымаюцца кампазітарамі, і партытуры ўдасканальваюцца непасрэдна падчас рэпетыцыі. Іншым разам узнікаюць спрэчкі, і вельмі гарачыя. Пра гэта расказваў мне У. Дарохін, заўважыўшы: «Але ж гэта былі спрэчкі па творчых пытаннях, цікавыя па прафесійным змесце».

У В. Лявонава мяне асабіста вабіць яго «творцкасць», імкненне абавязкова знайсці сваё, асабістае бачанне мастацкага твора. Вядома, калі гаворка пра першае выкананне — то яно і робіцца ўзорам для іншых. А калі рэчы вядомыя? У «ЛіМе» мне ўжо даводзілася пісаць пра аўтарскі канцэрт Г. Вагнера, дзе Лявонаў прадставіў хрэстаматыйныя творы масцітага кампазітара па-новаму, так, што яны зайгралі свежымі фарбамі, у іх выявіліся новыя сэнсы. На мой пагляд, той канцэрт — адзін з найвышэйшых творчых узлётаў дырыжора і аркестра. Дарэчы, ён адбыўся ў Вялікай зале філармоніі.

Так, аркестр радыё ўсё часцей з'яўляецца ў новай іпастасі — як калектыў канцэртны. І ў гэтай галіне ягонай дзейнасці адчуваюцца зрухі ў лепшы бок. Калі я параўноўваю выкананне Восьмай сімфоніі Д. Смольскага аркестрам Дзяржтэлерадыё і Акадэмічным аркестрам, то разумею, што першы ўжо стаў канкурэнтаздольным. Яго выкананне ўспрымалася нават як больш выразнае, натхнёнае. А для Саюза кампазітараў наогул аркестр, асабліва ж ягоны кіраўнік /ён часам выступае і з акадэмічным калектывам/, даюць амаль што адзіную магчымасць правесці паўнацэнны форум нацыянальнай музыкі. Памятаю выпадак, калі В. Лявонаў за кароткі тэрмін падрыхтаваў усе сімфанічныя праграмы з'езда беларускіх кампазітараў. Гэта быў унікальны вопыт.

Аўтарытэтнага маэстра запрашаюць і ў іншыя калектывы. Ён шмат гастралюе, у тым ліку за мяжой. У апошні час нават са сваім калектывам.

Гэта ўсё аб'ектыўныя факты, так бы мовіць, творчыя вынікі. Яны на адным баку шаляў. На другім — няпросты характар маэстра. Разумею, «чалавечы фактар». Але няўжо ў творчых стасунках, у жыцці мастацкім правіць баль будзе пабытавая свядомасць?

Радаслава АЛАДАВА

РАХМАНІНАЎ НА ТРЫ ГАЛАСЫ, З РАЯЛЕМ І...

Зайздросцяць у наш час, аказваецца, і меламанам. Уздыхаюць, пачуўшы ад відавочцаў: прамінулі вы, маўляў, нешта тако-ое...

«Такое» было нядаўна ў Клубе сяброў оперы. Ураджанні вызначаюцца літаральна двума словамі: канцэрт-загадка. Загадкавым, аказваецца, можа быць і даўно знаёмае.

Год С. Рахманінава. Вечар ягоных рамансаў у фае 2-га паверха ДАВТа і наладзіў Клуб. Было надзіва шмат зацікаўленага і эмацыянальна адкрытага люду. Было ўрачыста: зіхоткія свяцільнікі, арыстакратычна элегантны раяль, запозненыя чэрвеньскія ландышы ля вялікага загадкавага фота — фота віртуознных рук Рахманінава-піяніста. З любасцю аформленая праграмка. Высакароднаямяккасць гаворкі гаспадыні Клуба Алены Саламахі. І музыка, музыка...

Настрымная ды бліскучая, пышчотная ды пачуццёва-прытоеная. Загадкавая. Смутак, трапятлівае чаканне, сумнеў, гнятлівы боль, радасць, меланхолія на мяжы адчаю... І ўсё гэта ў адной-адзінай невытлумачальнай рахманінаўскай душы, «двайніком» якой зрабілася музыка, злучаная з вершамі А. Пушкіна, А. Фета, Ф. Цютчава, А. К. Талстога, А. Галянішчава-Кутузава, Д. Меражкоўскага ды інш. Нават самыя вядомыя рамансы — «Я жду тебя», «Я тебе ничего не скажу», «В молчанье ночи тайной», «Не пой, красавица, при мне», «Здесь хорошо» — здаваліся непазнавальнымі, гучалі нязлоўна інакш у параўнанні з раней чутым выкананнем. Гучалі, чаргуючыся, мецца-сапрана ды барытон: спявалі ў гэты вечар салісты оперы Нагіма Галеева і Віктар Скарабагатаў, з раялем была Ганна Каржанеўская. Уразіла і малазнаёмая вакальная лірыка Рахманінава, прынамсі, трагічнае самараскрыццё ў рамансе «Хрыстос уваскрос» на вершы Д. Меражкоўскага і асаблівы інтэлектуальны гумар «Ліста да К. С. Станіслаўскага» са словамі аўтара /абодва творы выканаў В. Скарабагатаў/.

Чароўнае мецца Н. Галеевай, непаўторны барытон В. Скарабагатава, праніклівы раяль Г. Каржанеўскай... А быў жа яшчэ адзін галас. Мо самы загадкавы, бо тое, пра што спяваў, ён распавядаў без слоў. Далучыўшыся да голасу салісткі /раманс «В моей душе»/, ён дадаў у палітру пачуццяў подых экзатычнасці ды прыцішаную страсць. Потым у ансамблі толькі з канцэртмайстрам /якую так хочацца назваць салісткай!/, ён выканаў «Маргарыткі» — тэкст І. Северяніна застаўся, маўклівы, на друкаваным дадатку да праграмкі. А папулярны «Вакаліз» на пачатку ІІ аддзялення падаўся ў ягонай інтэрпрэтацыі канцэртнай п'есай, напісанай нібыта і... не для жаночага голасу, а для голасу флейты. Інструмент саліста Уладзіміра Бурага гучаў у «Вакалізе» так, быццам бы адкрылася ў ягонай флейце боскае дыханне, і заспявала яна пра вечнае пачуццё — зменлівае, але несканчонае, як вечны рух аблокаў на небе.

Удзельнікі праграмы: У.БУРЫ, Н.ГАЛЕЕВА, Г.КАРЖАНЕЎСКАЯ, В.СКОРАБАГАТАЎ.

Фота У.ПАНАДЫ

Тое, што падрыхтавалі чацвёра знаных артыстаў, было пазначана высокім эстэтычным густам і уменнем скампанаваць манаграфічную праграму, стварыўшы тонкую драматургію музычных вобразаў, эмацыянальных пераходаў і тэмбраў.

Ну, а шматкроп'е ў загалоўку маіх нататкаў азначае ўжо іншую адметнасць канцэрта: слухачку з дзіцем, якое раз-пораз пачынала румзаць, ды слухачку з сабакам, якога «не было з кім пакінуць» і які, хоць мітусіўся, голасу не падаваў... Ды чыста жыццёвы кантрапункт не адцягнуў увагу ад галоўнага: музыка засталася музыкай.

С. БЕРАСЦЕНЬ

Наш каляндар

80 гадоў назад, 2 ліпеня 1913 года, Янка Купала завяршыў у Акопах паэму **«Магіла льва»**.

□

90 гадоў з дня нараджэння латышскага пісьменніка, перакладчыка, заслужанага дзеяча культуры Беларусі **Юлія ВАНАГА** спаўняецца 8 ліпеня /1903—1986/. Пераклаў многія вершы і паэмы «Над ракою Арэсай» і «Тарасова доля» Янкі Купалы. У яго ж перакладзе выйшлі на латышскай мове кнігі «Беларускія народныя казкі» /у апрацоўцы А. Якімовіча/, «Дрыгва» Якуба Коласа, «Людзі на балоце», «Подых навальніцы» І. Мележа, «Гандлярка і паэт», «Шлюбная ноч» І. Шамякіна, «Птушкі і гнёзды» Я. Брыля, «Карнікі» А. Адамовіча і іншыя. Творы Ю. Ванага ў сваю чаргу перакладалі Я. Брыль, В. Вітка, Х. Жычка...

□

105 гадоў з дня нараджэння літаратуразнаўцы **Аляксандра ВАЗНЯСЕНСКАГА** спаўняецца 17 ліпеня /1888—1966/. У дваццатыя гады ў часопісах «Полымя», «Узвышша», іншых выданнях выступаў з артыкуламі па тэорыі літаратуры і пытаннях развіцця беларускай літаратуры, тэатра. Выдаў кнігі «Паэтыка Максіма Багдановіча» /Коўна, 1926/, «Асноўныя прынцыпы пабудовы беларускай навукі аб літаратуры» /1927/, «Паэмы Янкі Купалы. Сюжэтная пабудова і стыль» /1927/.

□

80 гадоў назад, 24 ліпеня 1913 года, Янка Купала завяршыў у Акопах паэму **«Яна і я»**.

□

95 гадоў з дня нараджэння драматурга, паэта, празаіка, нарысіста, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, аднаго з пакутнікаў сталінізму, **Рыгора КОБЕЦА** спаўняецца 24 ліпеня /1898—1990/. У друку выступіў у 1923 годзе з вершамі і апавяданнямі. Апублікаваў п'есы «Гута» /1929, пастаўлена ў 1930/, «Ратуй, божа!» /разам з А. Вольным/, «А ўсё ж распяваю» /апублікаваны ў 1932 годзе/, «На заставе» /1935/, «Мігрэнь» /Хабараўск, 1940/, шэраг аднаактовак. Па яго сцэнарыях пастаўлены многія фільмы /самы вядомы з іх «Шукальнікі шчасця», 1936, разам з І. Зэльцарам/, музычная камедыя «Шчаслівы бераг» /1940, разам з С. Бытавым/. Выдаў кінааповесці «Героі Балтыкі» /Хабараўск, 1939/, «Трафім Бутан» /Хабараўск, 1940/. У аповесці «Ноеў каўчэг» праўдзіва адлюстравана перажытае ахвярамі сталінізму.

□

75 гадоў з дня нараджэння **Івана ГРАМОВІЧА** /1918—1986/ спаўняецца 26 ліпеня. Першае апавяданне апублікаваў у 1935 годзе. Выдаў каля двух дзесяткаў кніг прозы, нарысаў, для дзяцей, аўтар сцэнарыяў некалькіх дакументальных і відавых фільмаў. Плённа працаваў у галіне перакладу. У 1978 годзе выйшаў двухтомнік выбраных твораў.

□

95 гадоў з дня нараджэння празаіка **Сцяпана СЯМАШКІ** спаўняецца 27 ліпеня /1898—1965/. Аўтар кнігі апавяданняў «Пералом» /1932/, шэрагу публікацый у перыядыцы.

□

85 гадоў з дня нараджэння **Юркі ЛЯВОННАГА** /1908—1943/ спаўняецца 29 ліпеня. Выйшлі кнігі паэзіі «Камсамольскія вершы» і «Штурм» /1930/, «Жалезныя віхуры» і «Разбег» /1931/, «Выбранае» /1960/, зборнік нарысаў «Крок пяцігодкі» /1931/. У 1937 годзе разам з С. Грахоўскім пераклаў раман Ж. Верна «80 000 кіламетраў пад вадой».

УРАЧ І ЭКСТРАСЕНС: ПРАЦІЎНІКІ ЦІ САЮЗНІКІ?

Пачатак на стар. 5

В. Лістратаў. Але калі ты сам не разумееш, што ты робіш, дык ці варта наогул гэта рабіць? Адным «наитием» усяго не апраўдаеш! Спасылкі ж Конанцава і Лістратава на тое, што ў рэспубліцы няма прыбораў, якія б маглі дапамагчы вызначыць прыроду экстрасенсорыкі, зафіксаваць у чалавека пэўныя здольнасці ў гэтай справе, лёгка абвергнуў прафесар Валянцін Цімафеевіч Кандрашэнка.

Пусцім плёнку далей...

В. Кандрашэнка. — Сёння ў медыцыне шмат зроблена па аб'ектывізацыі з'яў парапсіхалагічных феноменаў, у тым ліку і экстрасенсорыкі. У прыватнасці, наша кафедра займаецца даследаваннямі па такіх методыках, як аўраграфія па Гуляеву, біяполе па Крыялеаіну, рэгістрацыяй дыстанцыйнага кіравання біятокамі па Дэльгадэ і інш. Але ніхто з экстрасенсаў ніводнага разу не прыйшоў да нас, не папрасіў: «Здыміце ў мяне, Валянцін Цімафеевіч, аўраграму, зарэгіструйце мае энергетычныя рэсурсы, скажыце, валодаю я экстрасенсорнымі здольнасцямі, ці гэта мне толькі здаецца».

В. Конанцаў. — Я растлумачу, чаму экстрасенсы не ідуць да вас правярацца. Экстрасенс — не прыбор, не апарат. Гэта чалавек з вельмі тонкай духоўнай арганізацыяй, і яму вельмі важна ведаць, з кім ён мае справу, важна, каб чалавек гэты яму падабаўся, каб быў сумленным, шчырым і г. д. Калі на вашай кафедры мне не будуць верыць, ніякія прыборы нічога не пакажуць.

В. Кандрашэнка. — Даруйце, але ж вы са мной не працавалі, адкуль вы ведаеце, які я чалавек, і чаму вы мяркуеце, што я буду да вас неаб'ектыўным? А потым, прыбор — рэч аб'ектыўная, калі нешта ёсць — абавязкова пакажа, ну, а калі няма, дык на ўласны настрой тут спасылацца не варта. Настрой тут ні пры чым.

В. Конанцаў. — Яшчэ як «пры чым»! Я працую з прафесарам Мураўскай таму, што яна мне падабаецца як чалавек. Яна мне верыць.

М. Важнік. — Цікава атрымліваецца — калі ў экстрасенса нічога не атрымалася, ён лёгка можа вытлумачыць гэта тым, што хворы яму не спадабаўся, ці ў самога не было настрою. Паспрабаваў бы так «апраўдацца» ўрач... Яго б назаўтра звольнілі з працы.

В. Лістратаў. — Каб экстрасенс з карысцю ўздзейнічаў на хворага, ён павінен стварыць у сябе адпаведны настрой. Як музыкант перад выхадам на сцэну.

М. Важнік. — І ўсё-такі, я здзіўлены тым, што экстрасенсы ігнаруюць кафедру прафесара Кандрашэнкі, наогул кантакты са спецыялістамі-медыкамі. Ці мо яны нечага баяцца? Лягчэй, відаць, спасылацца на няпэўныя, неаўтарытэтныя ацэнкі сваёй работы — нехта нешта перадаў па факсе, нехта прыслаў пісьмо з падзякай... Хіба гэта сур'ёзна?

Я. Чарствой. — Васіль Іванавіч, давайце зробім так — як марфолаг, я бяру ў вашага хворага біяпсію да сеансаў і пасля іх. Калі на маім узроўні я атрымаю станоўчы лячэбны вынік, дык адразу еду на тэлебачанне і, як галоўны паталагаанатам рэспублікі, старшыня Рэспубліканскага савета навуковых медыцынскіх таварыстваў, нарэшце, як доктар медыцынскіх навук, прафесар, звяртаюся да тэлегледачоў з заклікам: «Народ, усе да экстрасенсаў, яны вылечваюць хваробы!»

В. Конанцаў. — Не трэба. Не буду я вам нічога даказваць. Прафесар Мураўская, з якой я супрацоўнічаю, у гэтай справе чалавек аўтарытэтны, звяртайцеся па дадзеныя да яе.

Я. Чарствой. — Але ж я ўжо казаў, што Мураўская — спецыяліст па прамянёвай тэрапіі ракавых хворых, яна не займаецца дыягностыкай, нарэшце, яна не біёлаг, не псіхолаг, не паталагаанатам...

В. Конанцаў. — Я не збіраюся нешта даказваць усім вучоным. У нас у камп'ютэр закладзены дадзеныя больш як па 60 тысячах хворых, якія звярталіся да мяне. У нас усё заснавана на адваротнай сувязі, ніякая папярэдняя аплата паслуг экстрасенса не праводзіцца. Плацяць толькі ў выпадку, калі сеансы прынеслі карысць.

Я. Чарствой. — Хто вызначае гэтую «карысць»?

В. Конанцаў. — Урачы гэтых хворых. Яны, напрыклад, фіксуюць, што пасля майго ўздзеяння ў хворага разышоўся зоб.

Я. Чарствой. — Што, што — зоб разышоўся?!

В. Конанцаў. — Так, зоб.

Я. Чарствой. — Гэта вы мне, марфолагу, гаворыце, што зоб можа разысціся? Вы ведаеце, з чаго ён складаецца? Ды вывучыце хоць анатомію, марфалогію чалавека. Нядаўна я даведаўся, што экстрасенсы бяруцца выводзіць з арганізма радыенукліды, і, дальбог, ад гэтай весткі ў мяне ўзняліся дыбам апошнія валасы. Апошнія пяць гадоў я займаюся ракам шчытападобнай залозы, хваробы, якая моцна распаўсюдзілася пасля чарнобыльскай аварыі, і маю ўяўленне аб тым, што такое радыенукліды, і якія з іх могуць выводзіцца з арганізма.

В. Кандрашэнка. — І ўсё-такі, сёння навука сабрала шмат фактаў, якія сведчаць пра тое, што такія з'явы ці феномены, як тэлепатыя, палтаргейст, псіхагенез, маюць месца. Але ўсё гэта патрабуе сур'ёзнага вывучэння. Вы ж паглядзіце, кожны лекавы сродак перад тым, як атрымаць дазвол на ўжыванне, праходзіць сотні выпрабаванняў, апрабацый на жывёле, і эксперыменты гэтыя, бывае, доўжацца гадамі. А Васіль Іванавіч Конанцаў гаворыць: «Я не ведаю, што гэта такое, але ўздзейнічаю на хворых». А вы ўпэўнены, што хоць у 5 працэнтах выпадкаў вы не шкодзіце ім?

Чаму мы, спецыялісты, былі супраць таго, каб Кашпіроўскі выступіў са сваімі сеансамі па Беларускім тэлебачанні? Калі ён прыехаў у Мінск, мы з ім доўга гутарылі і ўпэўніліся, што ён абсалютна не думае пра тое, што ўздзеянне можа быць некаму проціпаказана. Вось вы, Васіль Іванавіч, казалі, што знімаеце ў сваіх пацыентаў болі. Але ж ёсць выпадкі, калі, зняўшы боль, вы рызыкуеце жыццём чалавека. А што калі ў жанчыны пазаматачная цяжарнасць і лопнула труба, ці развіваецца гангрэнозны апендыцыт, утварылася рана, а чалавек нічога не адчувае? Пры «вострым» жываце зняць боль — значыць, «выключыць» сігнал трывогі і, калі тут не прыняць экстраных мер, можна страціць чалавека.

Пасля сеансаў Кашпіроўскага, якія ён праводзіў па Цэнтральным тэлебачанні, у многіх людзей пагоршыўся стан здароўя. Я гэта ведаю па нашай клініцы, куды ў вялікай колькасці пачалі паступаць хворыя з ускладненнямі трызнення фізічнага ўздзеяння, шызафрэніі, маніякальна-дэпрэсіўнага псіхозу. Пад уздзеяннем перадач Кашпіроўскага псіхічныя адхіленні назіраліся тады і ў многіх дзяцей. Могуць сказаць: Конанцаў — не Кашпіроўскі, але да ведама ўдзельнікаў нашай сустрэчы — сёння ў аддзяленне неўрозаў 10-й клінічнай бальніцы г. Мінска змешчана некалькі чалавек, хвароба якіх ускладнілася пасля лячэння менавіта ў Конанцава. Факт гэты зафіксаваны адпаведнымі дакументамі, і, карыстаючыся тым, што ў нас на сустрэчы прысутнічае адказны работнік Міністэрства аховы здароўя, я папрашу яго звярнуць увагу на гэтыя выпадкі. Адным словам, уздзеянне экстрасенсорыкай можа быць вельмі моцным і непрадказальным.

В. Сякун. — У інстытуце я пісаў дыпломную працу па гіпнозе і, помню, мне спатрэбіўся спецыяльны дазвол на гэта. І хоць я валодаю метадам гіпнатычнага ўздзеяння, ніколі не карыстаюся ім, бо не маю на гэта дзяржаўнага сертыфікату. Дарэчы, у 1926 годзе Саўнаркомам была прынята пастанова, паводле якой гіпноз меў права прымяняць урач з не менш як двухгадовай практыкай валодання гэтым метадам. Не меўшыя такога стажу маглі прымаць удзел у сеансах гіпнозу толькі ў якасці асістэнта. А сёння на тэлебачанне, на клубныя сцэны ідуць дэманстраваць сеансы гіпнозу ўсе, каму ахвота.

Я, доктар псіхалагічных навук, бяру на сябе смеласць сцвярджаць, што ніхто не ведае, што такое псіхіка, ва ўсякім разе ўсіх яе таямніц, і таму экстрасенсорнае і іншыя падобныя ўздзеянні на псіхіку трэба добра даследаваць. Гульня з ёй, кажучы па-руску, чревата...

ПАЎЗА ДРУГАЯ

Як, відаць, заўважыў чытач, акцэнты гаворкі за «круглым сталом» перамясціліся з упартага адмаўлення праціўнікамі парамедыцыны прызнаваць за ёй нейкія вартасці да прызнання таго, што экстрасенсорыка ўяўляе сабой даволі грозную сілу, пагарджаць якой ні ў якім разе не выпадае. Па словах прафесара В. Кандрашэнкі, сінзетывы /экстрасенсы/ выкарыстоўваюцца шырока ў амерыканскай арміі.

А. Ваяводскі, аўтар сістэмы псіхаэнергетычнай трэніроўкі, расказваў на сустрэчы, што ў 1983 годзе ён быў удзельнікам канферэнцыі ў Ленінградзе, на якой разглядаліся пытанні прымянення экстрасенсорыкі ў самых розных галінах чалавечай дзейнасці, у тым ліку ваеннай. У некаторых дакладах прыводзіліся такія красамоўныя факты ўжывання экстрасенсорыкі, што, у рэшце рэшт, канферэнцыя была забаронена КДБ.

З усяго гэтага можна зрабіць выснову: парапсіхалогія, экстрасенсорыка — надта сур'ёзныя рэчы, каб імі можна было маніпуляваць без усякага кантролю з боку той жа медыцынскай грамадскасці. Якое ж тут выйсце?

Паслухаем магнітафонную стужку далей...

В. Сякун. — Чаму б Міністэрству аховы здароўя не ўзяцца за стварэнне цэнтра, дзе б вывучаліся праблемы выкарыстання парапсіхалогіі? Мы б, псіхолагі, на любых умовах падключыліся б да гэтай работы.

М. Важнік. — Мы пра гэта даўно думаем. Была ідэя стварэння праблемнай парапсіхалагічнай лабараторыі пры інстытуце неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі. Але дырэктар інстытута акадэмік Антонаў, які не пераносіць экстрасенсаў, сказаў, што пакуль ён тут дырэктар, лабараторыі на падначаленай яму тэрыторыі не будзе. Сёння ёсць рашэнне стварыць такую лабараторыю ў інстытуце ўдасканалення ўрачоў пры кафедры фізіятэрапіі У. Улашчыка, які, дарэчы, з'яўляецца прэзідэнтам асацыяцыі «Народная медыцына».

Я. Чарствой. — Вы мяркуеце, што экстрасенсы будуць супрацоўнічаць з лабараторыяй? Ім гэта не трэба.

В. Кандрашэнка. — Я лічу, што трэба зрабіць так, як робяць ва ўсім цывілізаваным свеце — гэта значыць, людзі, якія валодаюць экстрасенсорнымі магчымасцямі, працуюць у пары з вопытным урачом, які дыягнастуе хворага, сочыць за дынамікай цячэння хваробы і аналізуе, як на ёй адбіваецца экстрасенсорнае ўздзеянне. Але ўсё роўна, тут абавязкова трэба акрэсліць кола хвароб, пры якіх можна прымяняць метады парамедыцыны. Ёсць хваробы, якім экстрасенсорыка проціпаказана. Гэта ў першую чаргу анкалагічныя і некаторыя іншыя цяжкія захворванні.

В. Конанцаў. — Тут папракнулі экстрасенсаў, што яны не жадаюць супрацоўнічаць з урачамі, з той жа кафедрай прафесара Кандрашэнкі. А якая нам будзе ад гэтага карысць? Ды хай на кафедры сто разоў пацвердзяць наяўнасць экстрасенсорных здольнасцей, усё роўна ніхто не дасць нам афіцыйнага дазволу лячыць хворых.

М. Важнік. — Але ж вы лечыце без дазволу, абыходзячы закон.

Я. Чарствой. — Экстрасенсам трэба ў першую чаргу забараніць займацца дыягностыкай. За гэта павінна быць устаноўлена крымінальная адказнасць: запусціў, напрыклад, ракавую пухліну — ідзі пад суд.

М. Важнік. — На разгляд бягучай сесіі Вярхоўнага Савета вынесены, як вядома, Закон аб ахове здароўя. Наколькі я ведаю, шэраг дэпутатаў прапануюць папраўку да закона, якая прадугледжвае легалізацыю экстрасенсаў.

М. Замскі. — Як ставіцеся да гэтай папраўкі вы асабіста?

М. Важнік. — У Міністэрстве наконт гэтага пытання адзінай думкі няма. Але я згодны з тым меркаваннем, што трэба ствараць структуру, якая б рэгулявала дзейнасць экстрасенсаў, вызначала, як тут ужо гаварылі, кола хвароб, якім не проціпаказана прымяненне парапсіхалагічных метадаў. Дарэчы, наколькі я ведаю, Сусветная арганізацыя аховы здароўя ставіцца да парамедыцыны адмоўна...

ПАЎЗА ТРЭЦЯЯ

Як нагадала галоўны юрысконсульт Міністэрства аховы здароўя Любоў Іванаўна Баркова, па існуючым заканадаўстве лячэбнай дзейнасцю могуць займацца асобы з вышэйшай і сярэдняй медыцынскай адукацыяй. Але сапраўдная вартасць дыпломаў, атрыманых многімі з іх, добра вядомая. Ва ўсякім разе, урачэбны дыплом не дае ніякай гарантыі, што яго ўладальніку можна, як кажуць, з заплюшчанымі вачыма даверыць сваё здароўе. Так было, відаць, заўсёды. Прыгадаем хоць бы вядомыя «Запіскі ўрача» Верасаева, у якіх ён выкрыў невуцтва многіх, асабліва маладых эскулапаў, у тым ліку і сваё. Было б, відаць, памылковым думаць, што нешта з тых часоў змянілася ў медыцынскай справе ў лепшы бок. Мо нават і пагоршылася. Усё-такі земскі ўрач за царскім часам быў фігурай прыкметнай, аўтарытэтнай. Не тое, што сённяшні ўрач паліклінікі, які не толькі не паспявае ўважліва агледзець хворага, а нават і запоўніць на яго медыцынскую картку.

Цяпер аб нагаданай вышэй папраўцы да Закона аб ахове здароўя. Напярэдадні сустрэчы за «круглым сталом» мне давялося гутарыць у Вярхоўным Савеце з сакратаром Камісіі па ахове здароўя, фізкультуры і сацыяльным забеспячэнні, народным дэпутатам А. Спіглазавым. Урач па адукацыі, Аляксандр Фёдаравіч адзін з аўтараў папраўкі да закона, якая дазваляе экстрасенсам пры пэўных умовах займацца лячэбнай практыкай. «Не трэба заганяць іх у падполле, няма нічога больш небяспечнага, чым падпольны лекар», — сказаў ён, і выказаў думку, якая прагучала і з вуснаў некаторых удзельнікаў сустрэчы за «круглым сталом»: экстрасенсы павінны працаваць у тандэме з кваліфікаваным урачом, яны павінны дапаўняць адзін аднаго. Хворыя ад гэтага застануцца толькі ў выйгрышы.

Матэрыялы «круглага стала» падрыхтаваў і пракаменціраваў Міхась ЗАМСКІ

Паэзія

Віктар ГАРДЗЕЙ

САРАКІ

Над Малым Сялом у той аўторак
На бары, у глуш, на лазнякі
Праляцела выраяў за сорак,
І якраз, якраз на Саракі!

Многа іх дадому не прыкліча
Сакавік вясёлым шумам дрэў.
Многа іх нікчэмны паляўнічы
У шляху з бярданкаю сустрэў.

Саракі шануючы, сарокі
Гнёзды ладзяць з сарака прутоў.
На глухія поймы, на затокі
Благаславёны боскі дух сышоў.

І цяпер вакол адны турботы:
Хай ужо не ціснуць халады!
І камусьці жаляцца балоты,
І трывожна шэпчуцца брады.

□

Пры святле чаромхі беласнежнай
Медуніца пырснула з канаў.
За цвіценнем буйным непазбежна
Прыйдзе ўсё, што лёс наканаваў.

Міма сонца-бакена да ночы
Па рачулцы гоніць сіняву.
Дзень жа, як уджалены, падскочыў:
Кажуць, што ступіў у крапіву.

З жаўруковай песенькай на ўлонні
Белы май шуміць аж да нябёс,
І нікога іменна сягоння
Не хвалюе чыйсьці сумны лёс.

□

Хапае слёз, хапае смутку
І ў леце спелым, і ў вясне.
У цемры кожную мінутку
Сядзяць анёлы ля мяне.

Шчыміць, пячэ святое слова,
І, знікшы ў часе неўпрыкмет,
Як зразумець мне свет нанова
І як пазнаць нанова свет?

Нямы, глухі і вінаваты.
За што? — не ведаю і сам.
На вечны сум і горыч хаты
Пакутліва глядзець вачам.

У бездань, прорву, як і ўчора,
Душа ляціць, і наўздагон
Званоў сусветнага сабора
Прабіўся ледзьве чутны звон.

І гэта міг, калі анёлы
Збіраюцца ў нябесны шлях.
І дзень прыходзіць невясёлы,
І боль не сціхнуў у грудзях.

ДЗІКАЯ ПЧАЛА

На світанні, сонную, разбудзіць
Грэчкі пах, што дружна зацвіла,
І з пахучай ношкай не заблудзіць
На палетку дзікая пчала.

Будзе лётаць у тузе бяздумнай
За вярсту ад купіны сваёй
І не ўцяміць, што ў прыродзе тлумнай
Месца ёсць, прызначанае ёй.

Не ўтрымала пасека над рэчкай
І да вёскі інтарэс малы.
Белым шумам закіпела грэчка —
Вось і шчасце ў дзікае пчалы.

□

Віхляе сцежка лугавая
За цёмны бор, за далягляд.
Жыццё хмурынкамі сплывае
І не вяртаецца назад.

Мае турботы і пакуты
Прыйшлі адтуль, з сівых вякоў.
Гаркавы водар мяты-руты
Вільготна сочыцца з бакоў.

Журба і смутак непадробны,
Як непадробны пошум траў.
Мой лёс, на слотны дождж падобны,
Ля бору цёмнага адстаў.

Забыць бяду, забыць патолю,
Ісці, ісці пад сінявой,
І сэрца, чорнае ад болю,
Каціць па сцежцы лугавой.

МУЗЫКА

«ЗВІНЯЦЬ ЦЫМБАЛЫ І ГАРМОНІК»

Адшумела на Пастаўшчыне традыцыйнае свята народнай музыкі. Яго ўдзельнікі ды госці зноў пераканаліся, што ў фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік» — глыбокія карані, звязаныя з традыцыямі знанага калектыву груздаўскіх музыкаў. Дый сёння адраджаецца цікавасць да цымбальнага выканальніцтва у мясцовай музычнай школе. Сёлета Паставы прымалі фальклорныя ансамблі з усяе Беларусі: тут і «Радуніца» з Мазыра, і «Чачэрскі гармонік» з Гомельшчыны, і «Капыльскія дудары» з Міншчыны... Былі таксама госці з Падольска /Расія/. Ну і, вядома, — пастаўская суполка «Паазер'е». Фотакарэспандэнт БЕЛІНФАРМа Я.КАЗЮЛЯ «спыніў імгненне» адкрыцця фестывалю на гарадской плошчы ў Паставах.

«МЕДУНІЦА» — ДОМА

Вядомы фальклорны ансамбль, выступіўшы ў Германіі ды Італіі, вярнуўся ў Мінск. Праграму «Медуніцы», складзеную з беларускіх песень і танцаў, якіх, бадай, не знойдзеш у рэпертуары іншых калектываў, захоплена прымала замежная публіка. Зароблeную валюту ўдзельнікі ансамбля «Медуніца» на чале са сваім мастацкім кіраўніком А.Кашпурам ахвяравалі на дабрачынныя мэты землякам-«чарнобыльцам».

ГАСТРОЛІ

МРОІ З НЕЎСКІХ БЕРАГОЎ

На сцэне ДАВТа Беларусі выступіла трупа «Санкт-Пецярбургскага маленькага балета». Маладыя харэаграфічныя калектыў паказаў спектаклі «Тры мроі» на музыку Ф.Шапэна, Ф.Шуберта, Н.Паганіні, а таксама «Цыкады», складзены з двух невялічкіх балетаў — «Німфа» /з музыкай П.Чайкоўскага/ ды «Палюбоўнікі» /з музыкай І.Брамса, Ф.Шапэна, А.Ханіна/. Стыль мастацкага кіраўніка «Маленькага балета» А.Кузняцова спалучае традыцыі рускай класікі з пошукамі сучасных заходніх балетмайстраў. Гастролі ў Мінску — першы выезд эксперыментальнага творчага калектыву ў блізкае замежжа.

ТЭАТР

РАЗ'ЯЗДЖАЕМСЯ З ... АНШЛАГАМ

Абвешчаная Альтэрнатыўным тэатрам вялікая праграма «Тэатральны раз'езд» распачалася 14 чэрвеня нечуваным аншлагам: спектакль «Камедыя...» паводле К.Марашэўскага ды Ф.Аляхновіча, падобна, сабраў публіку спанатраную й дасведчаную. Прынамсі, менавіта гэты спектакль у пастаноўцы А.Андросіка і У.Рудава /а перанесены на пляцоўку Альтэрнатыўнага ён з навучальнай сцэны Беларускай акадэміі мастацтваў/ карыстаецца заўсёдным поспехам і з'яўляецца адным з самых касавых! Няблага дапасаваліся да спектакля і так званыя спадарожныя праграмы. Беларускі дзяржаўны ансамбль народнае музыкі «Свята» задаваў тон у вялікім тэатральным фае, сваім саракахвілінным спяваннем перад спектаклем. Салістка аркестра імя Жыновіча цымбылістка Л.Рыдлеўская завяршала вечарыну бліскучым выступленнем, якое зацягнулася амаль да паўночы.

На здымку: Артур Шуляк /Дзёмка/ у «Камедыі...» паводле К.Марашэўскага і Ф.Аляхновіча.

Фота Алены АДАМЧЫК

І ПАХВАЛЯВАЦЦА, І ПАСМЯЯЦЦА...

Нягледзячы на гастрольнае лета, у Брэсцкім тэатры драмы адбылася прэм'ера. Дыпломнік Мінскага інстытута культуры Раман Цыркін паставіў камедыю «Кантракт» французскага драматурга Ф.Вебера, — напружаны спектакль, дзе ў выніку сутыкнення розных чалавечых тыпаў і характараў утвараюцца камічныя сітуацыі. Гэта вымушае гледачоў і пахваляваццa, і пасмяяцца. Камедыя выкрывае бессэнсоўнасць і бесчалавечнасць тэрарызму, выяўляе безабароннасць людзей перад самотаю і негарманічнасцю свету.

Музыку да спектакля напісаў кампазітар Васіль Кандрасюк, мастак — Таццяна Карвякова, у ролях заняты Міхаіл Перапечка, Тамара Ярмоліч, Уладзімір Пестунаў, Міхаіл Далгаполаў, Віктар Міхайлаў, Канстанцін Перапяліца; у другім складзе — Сямён Цярайкоўскі і Генадзь Токараў.

З.Д.

ЛІТКУР'ЕР

ПАЭЗІЯ НЕ ЗНАЕ МЕЖАЎ

У Літве адбылося традыцыйнае свята паэзіі — «Poezijos pavasaris». У ім, апрача літоўскіх паэтаў і перакладчыкаў, удзельнічалі паэты і перакладчыкі з Нарвегіі, Даніі, Германіі, Аўстраліі, Злучаных Штатаў, Канады, Грузіі — з трынаццаці краін далёкага і блізкага замежжа. З Беларусі быў запрошаны Алесь Разанаў. У галіне перакладу літоўскай паэзіі на замежныя мовы за кнігу «Белы замак на гары», якая летась выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», ён быў адзначаны прызам.

УСЛЕД ЗА «ПЕРШЫМ...» — «ДРУГОЕ»

Многія з тых, хто сэрцам успрыняў нацыянальнае Адраджэнне, з задавальненнем набыў «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» — рыхтык такое, якое ў 1909 годзе было выпушчана суполкамі «Загляне сонца ў наша аконца» і «Наша Хата». Пастаралася гэтым разам выдавецтва «Юнацтва», ажыццявіўшы факсімільны выпуск кніжкі, якая даўно стала бібліяграфічнай рэдкасцю. Дарэчы, некалькімі месяцамі назад прыхільнікі роднага слова, дзякуючы «Юнацтву», змаглі набыць і «Першае чытанне для дзетак беларусаў» Цёткі, што ўпершыню пабачыла свет у 1906 годзе.

Наколькі важна сёння з'яўленне «Другога чытання... « /як і «Першага...»/, можна гаварыць шмат, ды, бадай, лепей, чым гэта зрабіў у прадмове да таго даўняга выдання Л.Сеўрук, не скажаш: «Бярэш у рукі ксёнжачку і, здаецца, табе цяпер нічога не трэба: перад табою як жывыя стаяць і хаты, і нахілёныя, і жанцы, і сенажаткі, і палеткі, і лясы, і кароўкі з бразготкамі на шыі і цяляты, і авечкі, скрыпяць вароты, скрыпяць вочапы калодзежаў... і ты саўсім як бы пабыў на сваёй роднай старонцы, адвеў, як кажуць, душу. Разам з гэтым ты сваёю душою пачуў, што значыць родная мова, напісаная на паперы, надрукаваная ў ксёнжцы. Цяпер ты добра ведаеш, як кепска робяць тыя, што не толькі не шануюць сваёй роднай мовы, але нават цураюцца, саромеюцца яе».

А.М.

ДРУК

У МАЙСКІМ НУМАРЫ «ПЕРШАЦВЕТА»

Чарговы нумар штомесячнага часопіса маладых літаратараў Беларусі «Першацвет», бадай, лепей пачынаць чытаць з раздзела «Спадчына». У ім — голас Яўгеніі Янішчыц. Хаця — яшчэ і не Яўгеніі, Жэні, вясковай школьніцы /тады яна вучылася ў 10 «Б» класе Парэцкай сярэдняй школы Пінскага раёна/. Слала лісты ў вёску Галоўчыцы Драгічынскага раёна, а пасля ў рэдакцыю Іванаўскай раённай газеты, дзе вучыўся, а пасля заканчэння дзесяцігодкі працаваў газетчыкам яе сябра.

Два дзесяткі гэтых пісем Мікола Панасюк, цяпер брэсцкі журналіст, захаваў. Пазнаёміў з ім паэтэсу Зінаіду Дудзюк. І вось у «Першацвеце» змешчана споведзь Жэні Янішчыц «Я з той вясны...» з каментарыямі З.Дудзюк. У яе ўвайшлі і вершы, напісаныя не толькі па-беларуску, а і па-руску. Янішчыц жа, як і многія іншыя /гэта добра бачна з лістоў/ паступова вярталася да сваёй, матчынай мовы. Пісьмы цікавыя найперш шчырасцю, даверам юнай душы — уражлівай, рамантычнай.

А тыя, хто сёння пачынае, як складзецца іх лёс — і творчы, і асабісты? Хацелася б — каб шчасліва. А пакуль «Першацвет» прадстаўляе творы юнай змены: апавяданні Д.Майсеенкі, Л.Барадзейкі, Н.Шыдлоўскай, Т.Пяшко і іншых, вершы — А.Цвірко, І.Хадарэнкі, А.Дуброўскага, М.Віча, А.Дылюка, Б.Спаскага...

«Гасцёўня» запрасіла Л.Рублеўскую і С.Яновіча, якія выступаюць адпаведна з вершамі і апавяданнямі.

А ў раздзеле «Повязь» — знаёмства з малавядомым К.Каганцом. А.Пашкевіч /«З легенды Каруся Каганца»/ прапануе тры вершы пісьменніка, якія ўзяты з яго рукапіснага архіва і дагэтуль нідзе не друкаваліся — «Юр'е /Вясна/», «Купалле /Лета/» і «Наша малітва».

Крытычны сшытак аб'яднаў артыкул А.Данільчык «Паратунак душы — адчуванні», у якім разглядаецца творчасць М.Багдановіча і В.Брусава ў кантэксце сімвалізму, і рэцэнзіі А.Петрушкевіч /на выбранае У.Лісіцына «Беларусь — мая калыска»/ і Н.Якавенкі /на кніжку прозы І.Галубовіча, што выйшла ў «Бібліятэцы часопіса «Маладосць»/.

На апошніх старонках нумара — гумарыстычныя вершы І.Вараўкі /раздзел «Жароўня»/ і слова мастачкі Т.Грыбанавай.

А.М.

АНОНС

СВЯТЫ, СВЯТЫ, СВЯТЫ

Гораду Нясвіжу — 770 гадоў. Свята з гэтай нагоды прымеркавана да дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У праграме яго — выступленні майстроў мастацтва і святочны кірмаш. Спяшайцеся ў Нясвіж — 3 ліпеня!

Тым жа днём будзе свята і ў Мінску. Пачнецца яно ў 13 гадзін на праспекце Машэрава ля Палаца спорту. Удзельнікі свята, прысвечанага дню вызвалення, пабачаць і пачуюць выступленні хору ветэранаў Палаца культуры прафсаюзаў, ансамбля песні і танца Міністэрства абароны, ансамбля «Памяць сэрца», ансамбля «Харошкі» і дзіцячага ансамбля «Весялушкі», тэатра музычнай камедыі, ансамбля «Свята», аркестра духавых інструментаў «Няміга», Дзяржаўнага народнага хору Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам М.Фінберга.

У 23 гадзіны — святочны феерверк.

І, нарэшце, 6-7 ліпеня ў Мінску на ўсіх вадасховішчах пройдзе свята Купалля. Свята аздобяць усе вядучыя фальклорныя самадзейныя і прафесійныя калектывы сталіцы.

Усе дарогі вядуць на святы!

ВЫСТАЎКІ

ЭЛІТАРНАСЦЬ. ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАСЦЬ. ФАРМАТВОРЧАСЦЬ

Не, гэта не характарыстыка Веліміра Хлебнікава або Паўла Філонава. 10 чэрвеня ў Дзяржаўным мастацкім музеі адкрылася выстава Алеся Разанава і Віктара Маркаўца «Ісвы», «Функцыянальныя кантэксты». Анталогія з'яў, што ўласцівы чалавечаму існаванню, іх сутнасць і функцыянальны кантэкст, — усё прадэкларавaнае гэтым незвычайным для нашага сучаснага мастацтва тандэмам творцаў — паэта і жывапісца — для кожнага пакідае пытанне. Што гэта, пошук адпаведнай зместу формы? Ці погляд у сакральную глыбіню з'яў?

Апярэджваю ўсялякую недагаворанасць: перад намі не зварот да элітарнага сноба. Чалавек, схільны паразважаць, заўжды можа прыйсці да разумення творчасці як працэсу, што не мае канчатковай мэты. І ўключыцца ў гэты працэс адкрыццём у самім сабе нязведаных глыбінь падсвядомасці. Відаць, так меркавалі мастак і паэт, ладзячы гэтую выставу. І гэта лагічна ўпісваецца ў агульную задачу і класічнага, і сучаснага мастацтва — выхаванне інтэлекту грамадства.

Н.ШАРАНГОВІЧ

ЗДЫМАЎ НЯМЕЦКІ РАЗВЕДЧЫК...

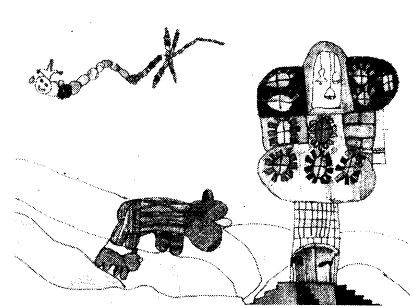
Выстаўка, якая працуе у гэтыя дні ў Мінску, у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, бадай, не ведае сабе роўных. Прынамсі, нечага падобнага ў гэтых сценах раней не назіралася. У экспазіцыі прадстаўлена не адна сотня чорна-белых і каляровых здымкаў, выкананых у час вайны тагачасным шэфам групы аэрафотаздымкаў 2-й нямецкай арміі Люфтвафэ Гансам Рузфам, а цяпер привезеныя ў сталіцу нашай дзяржавы яго дачкой, вядомай журналісткай Інгеборг Мюнцынг-Рузф.

Інгеборг Мюнцынг-Рузф не першы год аказвае дапамогу нашым дзецям, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, прывозіць ім цацкі, лекі. Згаданыя ж здымкі, зробленыя яе бацькам, яна адшукала ў сямейным архіве і вырашыла — іх месца ў Мінску. Таму і перадала іх музею.

Гэтыя дакументы вайны цікавыя тым, што на іх адлюстраваны і помнікі архітэктуры, што былі разбураны, асобныя здымкі ўзнаўляюць шырокую панараму тагачаснага нашага горада. Ёсць, безумоўна, на іх і воблікі мінчан.

Н.К.

МАСТАЧКА ЖЫВЕ Ў НАВАПОЛАЦКУ

Месяц таму, напрыканцы навучальнага года, у Наваполацку абвешчана аб адкрыцці новай планеты — Лулундзі. Нарадзілася планета на малюнках дзевяцігадовай мастачкі Улі Лук'яненкі. Уся гісторыя Лулундзі, жыццё яе насельнікаў, іх радасці і беды, тайны і сакрэты змешчаны на дзевятнаццаці малюнках. Выстава пад назвай «Свет, напоўнены цудамі» прайшла ў цэнтры нацыянальнай культуры.

— Ніводнае выстава не выклікала ў нас гэткай вялікай цікавасці, не прывяла да нас столькі экскурсій, як гэта, — сказала падчас яе закрыцця загадчыца цэнтра Жана Мацкевенка.

Чым выклікана нечаканая папулярнасць дзіцячых малюнкаў? Найперш, відаць, незвычайнай фантазіяй юнай мастачкі, якая надзіва выразна выявілася ў яе малюнках. Добрыя сардэчкі, заўсёды здзіўленыя лупавочкі, мудрая змяя і злы павук, паміж якімі ідзе зацятая барацьба, усё гэта дзівосная планета Лулундзі.

За той час, пакуль працавала выстава, давялося пачуць шмат самых нечаканых і найчасцей ухвальных водгукаў аб таленце Улі Лук'яненкі. Так, прафесійныя мастакі даволі ўпэнена ставяць гэтыя словы побач. Вось што, напрыклад, напісаў у кнізе водгукаў Сяргей Цімохаў: «Уля! У тваёй душы жыве вялікае сонца, патушыць якое ўжо нельга. Працуй і надалей вольна і смела».

На ўсялякі выпадак запамятайце гэтае імя: Уля Лук'яненка.

І.ЖАРНАСЕК

На здымку: малюнак У.Лук'яненкі.
Фота Э.ЦЕЦЯРЭЎСКАГА

Віншуем!

ФЁДАРУ КУЛЯШОВУ — 80

Вядомаму крытыку і літаратуразнаўцу Фёдару Куляшову —80 гадоў. Віншуем Фёдара Іванавіча з юбілеем, зычым яму яшчэ доўгіх і доўгіх год жыцця!

ВЫКЛАДЧЫК, ВУЧОНЫ, КРЫТЫК

У Фёдара Іванавіча Куляшова, вядомага літаратуразнаўцы і крытыка, старэйшага прафесара літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта — 80 год з дня нараджэння. Несумненна, што гэтая нагода, калі ўлічыць значнасць творчага ўкладу Фёдара Іванавіча ў развіццё беларускай даследчыцкай думкі пасляваеннага часу, з'яўляецца апраўданай падставай для роздуму над вострымі літаратурнымі праблемамі сённяшняга дня і для прыемнай душэўнай узрушанасці ўсіх, хто чытаў і чытае яго кнігі, хто слухаў яго лекцыі або проста знаёмы з ім.

Як асоба Фёдар Іванавіч надзвычай арыгінальны і цікавы чалавек. Пра тых, у каго за плячыма нямала гадоў, цяпер прынята казаць, што ён «сын свайго часу». Прычым, пры гэтым маецца на ўвазе, што жорсткі, маральна скажоны час не мог не пакінуць адбітку ў душы людзей цэлых пакаленняў. Пра Фёдара Іванавіча таксама можна сказаць, што ён «чалавек свайго часу», але з іншым удакладненнем сэнсу гэтага выразу. Фёдар Іванавіч належыць да ліку лепшых прадстаўнікоў свайго пакалення, якія супрацьстаялі ганебным тэндэнцыям свайго часу, імкнуліся захаваць чысціню сумлення. Ён арыштоўваўся і адбываў пяцігадовую ссылку ў Варкутлагу. Вырваўшыся на волю, Фёдар Іванавіч застаецца чалавекам прынцыповым, захоўвае чалавечую годнасць і павагу да людзей шчырых і прыстойных. Не ўсе ж і ў тыя страшныя сталінскія гады пакорліва паддаваліся агрэсіі зла і няпраўды.

Пабыўшы ў зняволенні, Ф.Куляшоў не мог не разумець хоць бы ў нейкай меры злавеснай сутнасці сваёй эпохі. Мне здаецца, што і славутая яго іронія як самая яскравая адзнака характару нейкім чынам звязана з яго светапогляднымі перакананнямі.

Асаблівасць Ф.Куляшова як даследчыка і крытыка ў тым, што ён пачынаў навукова-творчую дзейнасць з вывучэння рускай класічнай літаратуры. Чытаючы па ёй курсы лекцыі ў розных вышэйшых навучальных установах Расіі, а пасля і Беларусі, ён, натуральна, звяртаў увагу на праблемы, тэарэтычна недастаткова прасветленыя ў гісторыі рускай літаратуры, хоць рускае літаратуразнаўства заўсёды мела высокі навуковы ўзровень. Сваю першую кнігу Фёдар Іванавіч асмеліўся выдаць пра творчасць Л.Талстога /»Жизнь и творчество Льва Николаевича Толстого», Мн., 1953/. Выйшлі таксама кнігі пра жыццё і творчасць А.Чэхава, пра сатырычную паэзію М.Някрасава, пра М.Горкага. Апублікаваны яго «Лекции по истории русской литературы конца XIX— начала XX в.» — пра самы багаты і складаны перыяд у гісторыі духоўнай культуры Расіі. І асаблівая любоў Фёдара Іванавіча — А.Купрын. Кніга Ф.Куляшова «Творческий путь А.И.Куприна» вытрымала некалькі выданняў. Пра глыбокую дасведчанасць Фёдара Іванавіча ў творчасці гэтага выдатнага рускага пісьменніка пацвярджае і тое, што пад яго рэдакцыяй і з яго ўступным артыкулам у Маскве выйшаў дзевяцітомны збор твораў А.Купрына. Нічым падобным, здаецца, ніхто з беларускіх крытыкаў пахваліцца не можа. Адна з рэцэнзій на другое выданне кнігі «Творческий путь А.И.Куприна» называлася «Новае пра Купрына».

Думаецца, што і выбар творчасці А.Купрына для пажыццёвай зацікаўленасці і асабліва пільнага навуковага даследавання не выпадковы ў творчай біяграфіі Ф.Куляшова. А.Купрын — паслядоўны рэаліст, прыхільнік праўды ў мастацтве, апазіцыянер да ўсякага зла як у жыцці, так і ў літаратуры. Хоць творы А.Купрына зрэдку выдаваліся пры Савецкай уладзе, але сур'ёзных навуковых прац, прысвечаных яго творчасці, было няшмат. Імя пісьменніка ў той час, калі Ф.Куляшоў распачынаў сваё падрабязна-педантычнае /у лепшым сэнсе гэтага слова/ і маштабнае даследаванне, яшчэ выклікала падазронасць і эмацыянальную непрыхільнасць з боку афіцыйных ідэалагічных органаў за хісткую пазіцыю ў адносінах да бальшавікоў, за асабісты ўдзел у антыбальшавіцкай прапагандзе ў час грамадзянскай вайны і, урэшце, за доўгатэрміновую эміграцыю. І хоць пісьменнік пад канец жыцця вярнуўся на радзіму і пакаяўся за свае памылкі, не ўсё даравалася яму, пляма на яго імені ва ўяўленні тых, хто кіраваў ідэалагічнымі службамі, трымалася нязводнай доўга. Мне здаецца, уклад Ф.Куляшова ў даследаванне гісторыі рускай класічнай літаратуры не ацэнены належным чынам перш за ўсё рускімі літаратуразнаўцамі.

Многія артыкулы Фёдара Іванавіча прысвечаны творчасці І.Буніна, Л.Андрэева, У.Караленкі, У.Маякоўскага і іншых выдатных мастакоў слова Расіі.

Аднак Ф.Куляшова не пакідала і пачуццё вострай зацікаўленасці працэсамі развіцця роднай беларускай літаратуры. У 1961 з'яўляецца яго кніга «Міхась Лынькоў. Нарыс пра жыццё і творчасць». За ёю выходзяць «Эцюды аб прозе», «Іван Мележ. Літаратурная біяграфія», «Подвиг художника. Литературный путь И.Мележа», «Літаратурныя партрэты», «У дарозе. Літаратурна-крытычныя артыкулы». Апублікавана шмат артыкулаў і рэцэнзій па бягучых пытаннях сучаснага літаратурнага жыцця.

Трэба адзначыць, што Фёдару Іванавічу хутка стаць літаратарам, якому ўласціва глыбокая, праніклівая і прафесійна сталая думка, вельмі дапамагла вывучка на класічных узорах рускай літаратуры і крытыкі. Аднак важнейшай плённай асаблівасцю творчай манеры Ф.Куляшова як даследчыка і крытыка стала не адштурхоўванне ад гатовых тэарэтычных формул, хай сабе інтэлектуальна змястоўных і дасканала сканструяваных, а пастаянная гатоўнасць ісці ад жывой і хвалюючай літаратурнай рэчаіснасці. Як даследчык і крытык ён вельмі чуйны да новых, перспектыўных з'яў у літаратурным жыцці. Ф.Куляшоў быў адным з першых беларускіх крытыкаў, якія практычна, гэта значыць — навукова доказна прадказалі росквіт вялікага таленту І.Мележа.

Выступаў Фёдар Іванавіч зацікаўлена з артыкуламі і рэцэнзіямі таксама па творах П.Пестрака, А.Куляшова, І.Чыгрынава, Б.Сачанкі. Адзін пералік зробленага ім сведчыць пра жывую ўключанасць яго ў бягучы літаратурны працэс. Аднак, бадай, як у рускай, так і беларускай крытыцы яму найлепш удаецца жанр нарысу творчасці. Дзякуючы яму гэты жанр і колькасна і якасна стаў багацейшым, асабліва на беларускай крытычнай ніве.

Ф.Куляшову як даследчыку і крытыку ўласцівы жывасць і тонкасць літаратурнага выказвання, уменне раскрыць сутнасную выразнасць мастацкага вобраза, знайсці сэнсавую глыбіню літаратурнага сімвала, вызначыць творчую індывідуальнасць пісьменніка. Несумненна, што творчасць тых пісьменнікаў, пра якіх пісаў Ф.Куляшоў, успрымаецца тымі, хто чытаў яго кнігі і артыкулы, з больш дакладным сэнсавым разуменнем і больш тонкім эмацыянальным адчуваннем.

З юбілеем Вас, дарагі Фёдар Іванавіч!

Віктар КАВАЛЕНКА

МУЗЕЮ «МЕНКА»— БЫЦЬ!

У дзень святкавання Міжнароднага Дня музеяў на берагах Пцічы каля вёскі Строчыцы адбылося ўрачыстае адкрыццё чарговага экспазіцыйнага сезона Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. У рознай стадыі рэстаўрацыйна-аднаўленчых работ тут знаходзіцца каля трыццаці помнікаў народнага дойлідства. Сёлета для наведвальнікаў адчынілі свае дзверы тры сядзібы: з вёсак Агароднікі Слуцкага, Волева Дубровенскага, Будзічы Докшыцкага раёнаў. Сядзібамі з Волева і Будзіч адкрыты экспазіцыйныя сектары «Падняпроўе» і «Паазер'е». Асаблівую цікавасць уяўляе сядзіба з вёскі Будзічы. Яна складаецца з чыстага двара і гаспадарчага, з дзяннікам. На чыстым двары — хата з сенцамі і варыўнёй. Да хаты прыбудавана майстэрня, тут гаспадар вырабляў калаўроты. Насупраць — клець, паветка, свіран. За шырокімі варотамі — пляцоўка-дзяннік, вакол якой размешчаны хлявы. Ёсць тут і «хатка» батрака. Усе памяшканні сядзібы напоўнены разнастайным і арыгінальным этнаграфічным начыннем: прадметамі побыту, працы, рамёстваў.

Сёлета на ўрачыстае адкрыццё сезона прыехала шмат гасцей. Былі прадстаўнікі Белдзяржуніверсітэта, Інстытутаў гісторыі, мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі, Галоўмінскархітэктуры і іншых устаноў, якія працуюць над стварэннем музея.

Перад гасцямі з цёплай прамовай выступіў Георгій Ткацэвіч, дырэктар музея. Упрыгожылі свята сваімі звонкімі, пявучымі галасамі дзеці. Дзяўчаты і хлопчыкі з фальклорна-этнаграфічнага ансамбля «Жалейка» /клуб Мінскага завода вылічальнай тэхнікі, кіраўнік Людміла Рыжкова/ гукалі вясну, вадзілі карагоды перад уніяцкай царквою з вёскі Логнавічы. А ў самой царкве кранаў душу і сэрца пяшчотны голас заслужанай артысткі рэспублікі Таццяны Мархель, яна спявала журботныя і вясёлыя народныя песні. Суправаджаў незвычайную песенную дзею Таццяны Мархель музычны акампанемент — скрыпка, ліра, дуда, дудачка. Ігралі на гэтых інструментах наш вядомы музыка Уладзімір Пузыня і ягоны сын Алесь. Адбылася прэм'ера зробленай па заказе музея традыцыйнай батлейкі /мастак Т. Рэдлін/.

У грамадскім свірне з вёскі Касарычы разгарнулі выставу малюнкаў гурткоўцы студыі відарыснага мастацтва «Каляровы аловак» /кіраўнік Ірына Фокіна/. На некаторых малюнках можна было ўбачыць помнікі драўлянага дойлідства нашага музея: млын-вятрак з Паазер'я, сядзібы пагоннага тыпу з

АНТОН ШУКЕЛАЙЦЬ:

«У БЕЛАРУСІ АДБЫВАЮЦЦА НЕЗРАЗУМЕЛЫЯ ПАДЗЕІ»

БЕЛАРУСКАЕ ЗАМЕЖЖА: ЖЫВЫЯ ГАЛАСЫ

-- Спадар Шукелайць, мне неаднойчы даводзілася чуць у эміграцкіх асяродках, што вас называюць беларускай легендай Амерыкі. Якая яна — беларуская Амерыка?

— Беларуская Амерыка, на жаль, пакуль маладаследаваная і малавядомая на Беларусі. Але, на маю думку, гэта надзвычай унікальны і незвычайны феномен, створаны беларускай эміграцыяй у Амерыцы.

— Тым больш, што беларускі грамадскі рух у Амерыцы аформлены арганізацыйна і юрыдычна.

— Безумоўна. У ЗША ёсць цэлы шэраг беларуска-амерыканскіх арганізацый, зачартараваных у судзе, як арганізацыі, якія могуць дзейнічаць па цэлай Амерыцы. Яны маюць свае статуты і мэты і стараюцца іх рэалізаваць.

— Адной з найбольш беларускіх арганізацый у Амерыцы з'яўляецца Беларуска-амерыканскае задзіночанне — БАЗА , — якое ачольваеце вы?..

— Так, але БАЗА ёсць не адзіная ў Злучаных Штатах Амерыкі арганізацыя грамадска-палітычнага і дапамаговага характару. Ёсць арганізацыі большыя і меншыя. Сярод большых — Беларускі кангрэсавы камітэт. Хоць ён розніцца з намі арганізацыйнай структурай і да нядаўняга часу палітычным кірункам, — усе ж гэтая арганізацыя вельмі паважная ў Амерыцы. Ёсць меншыя арганізацыі. Напрыклад, частка Нью-Йоркскага аддзела БАЗА, якую ўзначальвае Кастусь Мярляк.

— Спадар Щукелайць, раскажыце, калі ласка, калі і як утварылася БАЗА?

— БАЗА заснавана ў 1949 годзе і зачартаравана як амерыканская арганізацыя ў 1950 годзе. Яна ёсць арганізацыя сяброў. Гэта значыць, мы маем аддзелы, іншыя арганізацыі ўнутры нашай галаўной арганізацыі. На нашым чартары працуе арганізацыя моладзі. А ў арганізацыі моладзі ёсць танцавальны гурток «Васілёк» і стыпендыяльны фонд імя Івана Любачкі.

Мы маем таксама арганізацыю, якая абараняе людзей, што знаходзяцца ў турмах Беларусі. Яна бароніць правы сумлення. Калісьці мы шмат дапамагалі Міхасю Кукабаку. Ён у Беларусі, на жаль, малавядомы, але гэты чалавек у свой час дзейнічаў на ўзроўні такіх міжнародных дзеячаў за правы Свабоды, як, напрыклад, Сахараў.

У часы, калі кантакты з Беларуссю былі вельмі слабыя, мы рэпрэзентавалі Беларусь у вольным свеце. Прывяду ў прыклад толькі адзін факт. Наш удзел у 41-ым Эўхарыстычным кангрэсе ў Філадэльфіі ў 1976 годзе быў вельмі высока ацэнены міжнароднай супольнасцю. Пераклады божых службаў, малітваў, зробленыя Антонам Адамовічам, Язэпам Германовічам, Томасам Бэрдам, прадстаўленыя на кангрэсе, былі зроблены вельмі фахова.

БАЗА ўдзельнічае ў некаторых міжнародных арганізацыях. З нагоды святкавання 25-га Сакавіка мы пішам лісты да ўсіх нашых сенатараў, губернатараў, кангрэсменаў, лісты, у якіх высняем самую балючую праблему на Беларусі ў дадзены момант. Мы прымаем удзел у шматлікіх этнічных фестывалях. Нашы калектывы выступалі ў самых прэстыжных залах Амерыкі. Напрыклад, у Лінкольн Цэнтры выступалі — танцавальны гурт «Васілёк», Данчык, Валянціна Пархоменка.

Раней у Беларусі супраць нашых дзеячаў пісалі вельмі шмат усякай лухты. Ды і цяпер яшчэ пішуць. Таму ў нас ёсць арганізацыя, якая займаецца абаронай ад паклёпаў. Цяпер я рыхтую артыкул у абарону генерала Францішка Кушаля. У Беларусі з'явіліся публікацыі, што ў час нямецкай акупацыі Кушаль працаваў на бальшавікоў. Дык вось як яно было на самай справе, калі пачалася вайна, мяне выпусцілі з турмы і я прыйшоў у Менск. Мой стары калега з Віленскага універсітэта Вітаўт Тумаш быў старшынёй управы Менска. Мы сустрэліся і ён запрасіў мяне да сябе на абед. А за абедам прыгадалі Кушаля. «А ведаеш, — кажа Тумаш, — Кушаль жа тут. У Дорах сваіх сядзіць. І мы вырашылі прывезці яго ў Менск. Была думка, што, можа, і Арсеннева пагодзіцца

Цэнтральнай Беларусі, вяночныя двары з Паазер'я і Падняпроўя.

Месца для стварэння нацыянальнага музея пад адкрытым небам абрана невыпадкова. Гэта куточак Мінскага ўзвышша, да якога з поўначы і поўдня, захаду і ўсходу цягнуцца марэнныя грады Ашмянскага, Капыльскага, Лагойскага ўзвышшаў. Непадалёку адсюль і найвышэйшая кропка Беларусі — 345 метраў над узроўнем мора. Сярод пагоркаў ляжаць валуны, прынесеныя з берагоў Ледавітага акіяна.

Крутыя пагоркі праразаюцца ўтульнымі рэчышчамі знакамітай Пцічы і легендарнай Менкі, ручая Дунаяя, лагчынамі і тальвегамі, што сілкавалі некалі сцёкавымі водамі Пціч. Многія з тутэйшых прадстаўнікоў фауны і флоры з'яўляюцца «чырванакніжнікамі»: гэта бабры, ласкі, куніцы, качкі, чаплі, буслы, стронга ў водах Пцічы. Сапраўды запаведныя прыродныя мясціны!

Глыбокі след на тутэйшых пагорках пакінула і гісторыя нашай Айчыны. Сведчанне таму — шматлікія групы курганных могільнікаў, знойдзеныя ў наваколлі скарбы, у тым ліку тры скарбы куфічных манет, і, Старажытнай Русі.

Навакольныя паселішчы — Строчыца, Гарадзішча, Воўкавічы, Новы Двор — вядомыя з XV—XVI стагоддзяў. Паміж імі пралягаюць сцежкі дзядоў, старажытныя шляхі, што вялі з Менска ў Заслаўе, Койданава, Івянец і далей, за мяжу. І вось гэтыя лугі і палеткі сталі зямлёю, у якой павінны прарасці карані помнікаў, што перавозяцца сюды з розных куткоў Беларусі, помнікаў, адарваных ад роднага асяроддзя, дзе яны, на жаль, не могуць захавацца. Прытуляць іх высокія пагоркі, а воды Менкі і Пцічы будуць пяшчотна шаптаць легенду сівых стагоддзяў. Вось чаму калектыў музея імкнецца пабудаваць не проста музей народнага дойлідства, скансэн, якіх шмат у свеце. Гэта павінен быць адзіны ў сваім родзе ландшафтна-этнаграфічны запаведнік, адзіны і непаўторны, бо больш нідзе няма, акрамя Беларусі, тых Менкі і Пцічы, таго гарадзішча, той вёскі Строчыцы, а з імі і тых помнікаў, што перавозяцца з Палесся і Панямоння, Падняпроўя і Паазер'я, з Міншчыны. І не знойдзецца для такога запаведніка больш сімвалічнай і змястоўнай назвы, як «Менка». На сённяшні дзень, калі

Дырэктар музея-запаведніка Георгій ТКАЦЭВІЧ гутарыць з удзельнікамі канферэнцыі.

Фота М. МІНІЧА

безумоўна, помнік старажытнаславянскай архітэктуры сусветнага значэння — гарадзішча на Менцы. На тэрыторыі гарадзішча і на трыццаці гектарах былых селішчаў вакол яго ўжо амаль два стагоддзі людзі знаходзяць прадметы старажытнасці. Вядомы пісьменнік і падарожнік Пётр Шпілеўскі яшчэ ў сярэдзіне мінулага стагоддзя адзначаў, што на палетках каля вёскі Гарадзішча, там, дзе ў Менку ўпадае ручай Дунай, сяляне знаходзяць на раллі прадметы, узрост якім да тысячы гадоў. Няма сумнення, што тысячагоддзе назад сюды, па водах Дняпра, Прыпяці і Пцічы, падымаліся ладдзі і віціны з Кіева і паўднёвых земель ідзе барацьба за зямлю, толькі ва ўмовах запаведніка можна захаваць і непаўторнасць прыроднага асяроддзя, і унікальнасць помнікаў ад тых шматлікіх бед, якімі пагражаюць прыгарадныя тэрыторыі вялікага горада.

Аляксандр ЛАКОТКА

P. S. ***Дырэктару запаведніка Г. Ткацэвічу нядаўна споўнілася пяцьдзесят гадоў. Калегі-музейшчыкі сардэчна павіншавалі юбіляра, «ЛіМ» таксама зычыць яму поспехаў у справе захавання народнай спадчыны.***

прыехаць. Бо ў Менску якраз пачалася праца па беларусізацыі гарадскіх устаноў, тэатра, школьніцтва...» Доўга не думаючы, Тумаш узяў машыну, паехаў у Доры і прывёз Кушаля. Ад таго часу Кушаль стаў займацца падрыхтоўкай настаўніцкіх, вайсковых курсаў. Ніколі ён не быў шэфам паліцыі. І ўвогуле аж да 1944 года ніякім начальнікам ён не быў. Першае яго прызначэнне было — камандзір Беларускай краёвай абароны. Вось як ён працаваў на бальшавікоў...

— Спадар Шукелайць, галоўнай мэтай дзейнасці палітычнай эміграцыі заўсёды была незалежнасць Беларусі. Сёння Беларусь — суверэнная дзяржава. Ці азначае гэта, што палітычная эміграцыя сваю функцыю выканала?

— Абсалютна не! Апошнія падзеі на Беларусі сведчаць аб тым, што беларуская эміграцыя мусіць быць вельмі і вельмі актыўнай. Я, як старшыня БАЗА, кожны крок у кірунку да незалежнасці вітаў спецыяльным лістом, пачынаючы з першага Сойма БНФ у Вільні. І сёння да мяне даходзяць вельмі балючыя весткі з бацькаўшчыны. Аказваецца, што там ужо робяць крок назад. Напрыклад, Вярхоўны Савет прагаласаваў супраць рэферэндуму. Гэта вельмі моцна падрывае аўтарытэт Беларусі ў вольным свеце і азначае, што Вярхоўны Савет ідзе ў кірунку аўтарытарнай улады, дыктатуры. І гэта ў той абстаноўцы, калі аднаўлена дзейнасць камуністычнай партыі. Вельмі небяспечная абстаноўка, якая можа прывесці да дыктатуры. Дзіўна і трывожна чуць нам у Амерыцы пра ўвядзенне ў Беларусі двухмоўя. Гэта сведчыць аб тым, што, як пішуць цяпер у Амерыцы, Беларусь інтэгруецца не ў Савецкі Саюз, як раней, а ў Расею. Аб гэтым мы будзем інфармаваць амерыканскіх палітычных дзеячаў у дзярждэпартаменце, Кангрэсе, Сенаце.

На Беларусі адбываюцца незразумелыя падзеі!

— Нядаўна ў адным з вашых інтэрв'ю прачытаў, што мы, беларусы, не можам паслугоўвацца нацыяналізмам. Але многія нашы суродзічы на бацькаўшчыне лічаць, што толькі нацыяналізм можа выратаваць Беларусь і павярнуць народ да беларускасці...

— Я іншага погляду. Будучы вучнем польскай гімназіі ў Ашмяне, я быў запрошаны ў беларускі сацыялістычны гурток. Кіраваў ім адвакат Барановіч — стары рэвалюцыянер часоў першай літоўскай сацыялістычнай партыі. Там мне паставілі хрыбет. І тымі поглядамі я карыстаюся да сённяшняга дня. Я супраць нацыяналізму ўсякага — беларускага, польскага, расейскага. Я заўсёды ўважаю, што ён можа перарадзіцца ў дзікую форму нацыяналізму, шкодную для народа. Беларускі народ, апрача матэрыяльнай культуры, мае выдатныя духоўныя прыкметы. Гэта — лібералізм, свабода, пашана да іншых людзей, працавітасць. Гэтым мы рознімся ад нашых суседзяў.

Я перакананы, што не нацыяналізм будзе рэпрэзентаваць нас у свеце, а прыкметы нашага Духу!

Гутарыў Леанід ПРАНЧАК

БЕЛАРУСКІ КУТОЧАК У ЦЭНТРЫ ВАРШАВЫ

Сярод мнагалюдных, гаманкіх вуліц у цэнтры польскай сталіцы прываблівае сваім спакоем вуліца Тамка. Знайсці яе даволі лёгка нават таму, хто не так часта бывае ў Варшаве. Не доўга давялося блукаць і мне, каб убачыць шыльдачку з патрэбным мне адрасам — Тамка, 49. Шматпавярховы гмах відаць здалёку. Тут пасля майго званка дзверы адной з кватэр гасцінна адчыніліся, і я пасля тыдня, праведзенага ў чужым, сцюдзёным горадзе, апынулася як быццам бы дома. Цудоўная беларуская гаворка, ветлівыя ўсмешкі гаспадароў стварылі найлепшае ўражанне. Спадар Юры Туронак і яго жонка спадарыня Зінаіда заўсёды рады гасцям з Беларусі, бо самі хоць і жывуць у Варшаве, але ва ўсіх адносінах засталіся самымі шчырымі беларусамі. Таму, відаць, і шлях да дома Туронкаў знаёмы вельмі многім беларускім навукоўцам, пісьменнікам і іншым дзеячам культуры. Сюды спяшаюцца патрапіць усе тыя, хто цікавіцца беларускай гісторыяй, бо спадар Юры, найперш, вядомы ў Беларусі як знакаміты гісторык. Пра пакручастыя шляхі нашага мінулага са спадаром Туронкам можна гаварыць бясконца і ўвесь час будзеш адкрываць для сябе нешта новае. Яго крытычны, глыбокі, усебаковы разгляд нават самых дробязных гістарычных падзей з'яўляецца сапраўдным узорам навуковай грунтоўнасці, аб'ектыўнасці і высокай сумленнасці. Усе гэтыя якасці Ю.Туронка спрыялі таму, што ён здолеў знайсці ў гістарычнай навуцы свой самастойны шлях.

Беларускаму грамадству імя Ю.Туронка стала найбольш вядома пасля публікацыі ў часопісе «Нёман» у 1991 годзе /N 10/ урыўкаў з яго кнігі «Беларусь пад нямецкай акупацыяй», выдадзенай у Польшчы ў 1989 годзе. У гэтай кнізе даследуюцца падзеі Другой сусветнай вайны ў Беларусі з пункту гледжання талерантнага гісторыка, які не абцяжараны ідэалагічнымі догмамі і абапіраецца на канкрэтныя факты. Пра гэты доослед яшчэ будуць гаварыць у Беларусі, бо, магчыма, сёлета кніга будзе выдадзена ў перакладзе на беларускую мову. Прынамсі, выданне падрыхтавана.

Але спадар Юры з'яўляецца аўтарам і іншых даследаванняў па гісторыі Беларусі: «Каталіцызм у Беларусі — маштаб праблемы», «Нарысы развіцця школьніцтва на Беласточчыне», «Нежаданая рэспубліка» /пра БНР/, «Да гісторыі Друйскага марыянскага манастыра», «Па слядах «Свабоды», «Непакорная Вера» /пра Веру Матэйчук/, пра Гальяша Леўчыка, а таксама цэлага шэрагу артыкулаў у «Ніве», «Беларускім календары» і навуковых зборніках.

Найбольш падрабязнае знаёмства беларускай творчай і навуковай грамадскасці са спадаром Юры Туронкам адбылося дзякуючы публікацыі ў «ЛіМе» ад 16 кастрычніка 1992 года яго інтэрв'ю. Беларускасць Ю.Туронка мае глыбокія карані. Ягоны род паходзіць з Дзісненшчыны. Ягоны бацька Браніслаў Туронак у міжваенны час у Вільні быў вядомым беларускім грамадскім дзеячам. Лекар па адукацыі, ён яшчэ ў студэнцкія гады далучыўся да беларускага адраджэнскага руху. Найбольш вядома яго актыўная грамадская дзейнасць у Беларускім студэнцкім саюзе, у газеце «Крыніца», у Беларускім сялянскім саюзе і ў Беларускім інстытуце гаспадаркі і культуры ў Вільні. Ён памёр у 1938 годзе, пражыўшы ўсяго 42 гады, пакінуў пасля сябе трох сыноў. У 1990 годзе беларускай эміграцыяй у Нью-Йорку была выдадзена кніжка Ю.Туронка «Памяці Браніслава Туронка».

Кожны, хто прачытаў згаданае вышэй інтэрв'ю з Ю.Туронкам, мог зразумець, што галоўнай, найбольш дарагой для даследчыка тэмаю стала вывучэнне гісторыі станаўлення беларускай адраджэнскай ідэі. Таму Ю.Туронка не магла не зацікавіць постаць Вацлава Іваноўскага. Зробленае ім даследаванне дзейнасці Іваноўскага аказалася настолькі грунтоўным, што яно выклікала зацікаўленасць Інстытута гісторыі Польскай акадэміі навук. Пад грыфам інстытута праца была выдадзена летась у Варшаве асобнаю кніжкаю «Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi» /«Вацлаў Іваноўскі і адраджэнне Беларусі»/. Даводзіцца шкадаваць, што ў Беларусь трапіла толькі некалькі экземпляраў выдання і для большасці нашых чытачоў гэта кніжка застаецца невядомаю. На жаль, няма да сёння і добрай інфармацыі пра яе ў Беларусі, няма навуковай рэцэнзіі. Адным словам, быццам бы і кніжкі няма. А між тым кніга гэтая — з'ява ў беларускай гістарычнай навуцы. З уласцівай яму грунтоўнасцю, дасканаласцю аўтар разглядае шляхі развіцця беларускай грамадскай думкі на пачатку 20 стагоддзя, калі ўжо адчуваюцца штуршкі будучых сацыяльных катаклізмаў, што прывядуць да разбурэння Расійскай імперыі, ускалыхнуць свет і народзяць новыя праблемы. І ў кантэксце гэтых глабальных падзей — лёс беларускага народа. Страта дзяржаўнасці, нацыянальнай свядомасці, эканамічны і культурны заняпад — і ў гэтых умовах парасткі духоўнага адраджэння нацыі. Носьбітамі іх былі адзінкі, тыя, хто здолеў адчуць сябе прыналежным да народа, які яшчэ толькі падымаецца з калень. І В.Іваноўскі разважае аб шляхах выратавання і развіцця нацыі. У федэрацыі з заходнімі ці ўсходнімі суседзямі, ці шлях да незалежнасці? Які з іх рэальна магчымы? З чаго пачынаць, як абудзіць народ? Як адказ на гэта пытанне — асвета, выданне кніг і праз іх вяртанне народу яго мовы, а ўжо праз яе — нацыянальнага самаўсведамлення, імкнення людзьмі звацца. Таму менавіта так падрабязна аналізуе Ю.Туронак культурна-асветніцкую выдавецкую дзейнасць В.Іваноўскага, асабліва ў суполцы «Загляне сонца і ў наша ваконца».

Шлях В.Іваноўскага да беларускасці быў не простым. Дый ці мог ён быць простым? Усведамленне сябе беларусам і нашчадкам старадаўняга беларускага, але страціўшага сваю нацыянальную прыналежнасць, роду давалася цяжка. Толькі Вацлаў з трох братоў Іваноўскіх пайшоў гэтым шляхам. Адзін з яго братоў — Тадэвуш — пачуваў сябе летувісам і стаў вядомым у суседняй краіне дзеячам Тадасам Іваноўскасам. Другі — Юры — стаўся палякам, таксама вядомым палітычным дзеячам у Польшчы. Дзіўны факт у гісторыі — тры родныя браты мелі тры розныя нацыянальнасці. Прыклад роду Іваноўскіх яскрава сведчыў пра ўвесь драматызм сітуацыі з нацыянальным самаўсведамленнем на беларускіх землях у той час. Як кажуць, амаль нулявы цыкл. І таму, відавочна, мы павінны вельмі высока ацаніць той выбар, які зрабіў для сябе на карысць беларускасці малады Вацлаў Іваноўскі. У гэтым, найперш, значнасць яго асобы. Але яшчэ больш важна тое, што ён зрабіў гэты выбар назаўсёды і прайшоў гэтым шляхам да канца свайго жыцця, знаходзячыся ўвесь час у пошуку магчымых у канкрэтных абставінах шляхоў рэалізацыі беларускай ідэі. Гэта было жыццё цвярозага палітыка, які ўвесь час аналізаваў сітуацыю і даволі дакладна арыентаваўся ў ёй. Гэта было таксама і жыццё актыўнага дзеяча, які нават пры неспрыяльных умовах знаходзіў магчымасць змагацца за ідэю, ці, скажам, хоць падкручваць маленькія вінцікі ў гэтай вялікай справе, калі не было іншага выйсця. Але гэта было і жыццё рамантыка, які горача верыў у сваю справу, захапляўся ёю і таму, як большасць рамантыкаў, стаўся ахвяраю ў вечнай барацьбе дабра са злом. Гэтак выглядае і яго апошняя спроба скарыстаць новы шанс рэалізацыі ідэі незалежнай Беларусі ў час Другой сусветнай вайны і яго гібель у Мінску ў 1943 годзе.

Кніга Ю.Туронка вярнула з забыцця яшчэ адно імя нацыянальнага дзеяча з тых, хто стаяў ля калыскі беларускага Адраджэння. І гэта надзвычай важна. Бо і сёння мы знаходзімся перад складанымі праблемамі. Дзякуючы такім людзям, як Іваноўскі, мы трывала засвоілі безумоўную неабходнасць незалежнага шляху для нашай Бацькаўшчыны. Але на гэтым шляху паўстае мноства новых пытанняў ідэйнага, тэарэтычнага плана. Найперш, безумоўна, далейшае развіццё беларускай ідэі ў новых гістарычных варунках. Калі да гэтага часу асноўным у ёй была незалежніцкая канцэпцыя, то цяпер акрэсліваецца перспектыва новага якаснага ўзроўню развіцця гэтай ідэі. На маю думку, яго сутнасцю павінна быць распрацоўка канцэпцыі нацыянальнага дзяржаўнага будаўніцтва Беларусі. Нашы папярэднікі даказалі нам неабходнасць незалежнага, самастойнага існавання беларускай дзяржавы, а мы павінны акрэсліць, якой гэта дзяржава павінна стаць. Нацыянальнае дзяржаўнае будаўніцтва з улікам собскага гістарычнага вопыту, ці арыентацыя толькі на чужыя здабыткі /«амерыканскі», «фінляндскі», ці нейкія іншыя варыянты/, ці спалучэнне таго і другога? Пошукі адказаў на гэтыя пытанні магчымы толькі на высокім навуковым, тэарэтычным узроўні, з выкарыстаннем ідэйных напрацовак, зробленых у галіне беларускай грамадскай думкі лепшымі прадстаўнікамі нацыі.

Усё гэта добра разумее беларус з Польшчы Ю.Туронак. Там, у створаным ім беларускім куточку ў цэнтры Варшавы, ён самааддана працуе на Беларусь. Грунтоўнае даследаванне ім забытых старонак мінулага дапамагае нам сёння дакладней вызначыць шляхі ў будучыню.

Ганна СУРМАЧ

Крэскі жыцця

БЦМ — ГЭТА ПОШУК!

Зусім не мексіканскімі тэлесерыяламі пра ўладальніц Дома мадэляў мачаху Даніэлу і самаахвярную Марыю выклікана гэтая публікацыя. Найперш — тым незабыўным, хоць і неадназначным уражаннем, якое засталося ад, можна сказаць, выпадковага наведання Беларускага цэнтра моды ў час нядаўняга паказу мод «Вясна—лета-1994».

Прыгажосць, элегантнасць, высакароднасць, вытанчаная прастата, дакладнасць ліній і яркія, сапраўды вяснова-летнія фарбы — запамінальныя складнікі амаль кожнай дэманстраванай мадэлі, што і было непазбежнай гарантыяй поспеху. Колькі было ўкладзена ў кожную мадэль натхнёнай працы, высокага майстэрства і, не пабаюся гэтага слова, — мастацтва! Гэта — з аднаго боку. А з другога... Зайшла пасля ў адзін, другі магазін. Увесь светлы і прыўзняты настрой знік імгненна. Тут пануе беднасць выбару, убоства фасонаў, шэрасць колераў, а часам і ўвогуле адсутнасць элементарнага эстэтычнага густу. А як бы хацелася ўсім нам зайсці ў спецыялізаваны магазін адзення і апрануцца там з галавы да ног, купіць простыя, зручныя, не надта дарагія, але дыхтоўныя, высокай якасці і, само сабою, модныя рэчы! Ды, на жаль, гэта пакуль што — з галіны фантастыкі.

Ды і ўвогуле — ці пра гэта сёння гаварыць? Хіба няма ў нас іншых, куды больш вострых і балючых праблем? Вядома ж, ёсць. Прытым процьма і самых розных. Рост цэн, зніжэнне жыццёвага ўзроўню насельніцтва, спад вытворчасці, нестабільнасць грашовага абарачэння, зніжэнне эстэтычнага ўзроўню людзей — ад усяго гэтага вунь які скрут у нашых галовах! А тут — раскошнае свята моды, чароўнасць музыкі, асляпляльныя ўсмешкі прыгажунь-манекеншчыц, вадаспад фантастычных колераў і адценняў, лёгкі, быццам пад вясновым ветрыкам, шоргат шоўку...

З такімі думкамі іду ў Беларускі цэнтр моды на сустрэчу з мастаком-мадэльерам Галінай Якаўлеўнай Мяшковай.

Даведка. *Г.Мяшкова скончыла Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут /сённяшняя акадэмія мастацтваў/, факультэт дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва па спецыяльнасці мадэляванне швейных і трыкатажных вырабаў. Скончыла з чырвоным дыпломам. Акрамя асноўнай працы, выкладае праектаванне касцюма ў студыі дызайна, якая існуе пры БЦМ ад Беларускай акадэміі мастацтваў. Мае дачку Кацю, якая піша вершы /на беларускай мове/, друкуецца ў рэспубліканскім друку, у «Бібліятэцы «Маладосці» неўзабаве выйдзе яе першая кніжка.*

— Спадарыня Галіна, дом, у якім вы працуеце, завецца ў народзе Домам мадэляў, нават прыпынак тралейбусны мае гэтую ж назву...

— Гэта памылковая назва. Ужо мінула пяць гадоў — з 1988-га, як наш Дом мадэляўператварыўся ў Беларускі цэнтр моды — дзеля ажыццяўлення ў рэспубліцы адзінай асартыментнай палітыкі і забеспячэння комплекснага вырашэння пытанняў развіцця і павышэння ўзроўню якасці тавараў лёгкай прамысловасці...

Даведка. *Створаны Дом мадэляў быў ажно ў далёкім пасляваенным 1948 годзе. Напачатку гэта была невялікая лабараторыя, у якой працавалі два дзесяткі чалавек. Але ўжо ў тым жа сорак восьмым годзе лабараторыя распрацавала і прапанавала вытворчасці 380 мадэляў адзення. Мадэляваннем тады займаліся і самі швейныя фабрыкі. У 1968 годзе быў уведзены ў эксплуатацыю новы будынак, плошчай 8 тысяч квадратных метраў, па адрасе праспект Машэрава, 1. Гэты адрас мае і сённяшні БЦМ.*

— Спадарыня Галіна, якія галоўныя задачы стаяць сёння перад БЦМ?

— Асноўная наша задача — распрацоўка прамысловых швейных вырабаў і тэхнічнай дакументацыі, стварэнне перспектыўных калекцый мадэляў адзення. Варта назваць і такую задачу, як выпуск асабліва модных вырабаў.

— Такіх, якія мы бачылі на паказе «Вясна—лета-94»? Сапраўды, там былі самыя модныя рэчы. Якая элегантнасць колераў і фасонаў, якія смелыя і нечаканыя спалучэнні таноў і расфарбовак! Але, выбачайце, куды гэтак апранацца? І каму? Нованароджаным багацеям? Людзям з сярэднім заробкам /не кажу ўжо пра нізкааплачваемых/ такіх рэчаў, бадай, не купіць. А з другога боку, ці апраўдваецца, на ваш погляд, прымаўка «Сустракаюць па адзенні, а праводзяць па розуму»?

— Галоўнае ў модзе — апранацца акуратна, аддаваць перавагу адзенню ў спакойным, некрыклівым стылі, мець пачуццё меры і густу. Часам бачыш, як у нашым наогул небагатым грамадстве жанчыны імкнуцца апранацца найперш эфектна. І што ў выніку? Тут і згадаеш гэтую самую прымаўку. Эфектна, але — безгустоўна і эклектычна. Абзавядзецца жанчынка якой-небудзь квятастай супер-блузкай, а потым, у дадатак, намагаецца падабраць да яе спадніцу ў клетку, бо клетка, ці бачыце, увайшла ў моду. Стараецца, здабывае тую спадніцу, а вынік — сумны...

— Спадарыня Галіна, што вы мелі на ўвазе, калі гаварылі пра выпуск асабліва модных вырабаў?

— У нас створаны патокі дробных, малых серый адзення — да 500 адзінак. Пры гэтым улічваецца канкурэнцыя рынку. Пры БЦМ ёсць фірменны салон-магазін, дзе прадаюцца гэтыя мадэлі. Ёсць і валютная секцыя.

— Беларускі цэнтр моды распрацоўвае толькі мадэлі адзення? І хто гэтым канкрэтна займаецца?

— Гэта памылковае ўяўленне, што мы займаемся толькі мадэляваннем адзення. БЦМ — мадэлюючы цэнтр для ўсіх прамысловых прадпрыемстваў краіны, уключаючы швейную вытворчасць, абутковую, тэкстыльную, галантарэйную і трыкатажную.

БЦМ праводзіць цэнтралізаванае кіраўніцтва модай. Усе спецыялісты мастацкага профілю прадпрыемстваў прыязджаюць да нас, і мы даём ім метадычныя рэкамендацыі па накірунках моды, інструкцыі па тэхналогіі швейных вырабаў, узоры мадэляў з тэхнічнай дакументацыяй, тэматычныя малюнкі, сімволіку і тэксты для афармлення вырабаў лёгкай прамысловасці, базавыя канструкцыі новых сілуэтных форм, шкалы даўжыні і памера-ростаў, уніфікацыі дэталяў і вузлоў.

У нас ёсць група перспектыўнага мадэлявання. Яна — сэрца нашага прадпрыемства. Галоўны мастацкі кіраўнік цэнтра — Уладзімір Васільевіч Булгакаў. Вядучы мастак — Ніна Асіпенка, мастакі — Вольга Ламака, Надзея Прышчэп і Жанна Гушча.

Ёсць у нас і трыкатажная група. Яе прадстаўляюць мастакі Маргарыта Сычова і Таццяна Цэрахава.

Усе гэтыя мастакі распрацоўваюць перспектыўную базавую калекцыю па сезонах. На аснове яе ствараюцца групы прамысловага мадэлявання.

— Спадарыня Галіна, ці мае БЦМ выхад за межы Беларусі?

— Так, наш цэнтр прымаў удзел у міжнародных выстаўках моды ў многіх краінах свету, у прыватнасці, у Францыі, Італіі, Японіі, Польшчы, Індыі. І, дарэчы, займалі там нашы мадэлі прызавыя месцы. Нашы дызайнеры запрашаліся на паказ калекцыі трэт-а-партэ, гэта значыць калекцыі, прызначанай для масавай публікі, а не элітарнай. Супрацоўнічаем мы і з замежнымі фірмамі, дзеля чаго маем аддзел па знешніх эканамічных сувязях. Тканіны для сваіх мадэляў мы часта купляем за мяжой за валюту, якую зарабляем у валютнай секцыі фірменнага магазіна-салона.

— Нашы, айчынныя тканіны вас не задавальняюць ці іх проста не хапае?

— Мушу прызнацца, што наша тэкстыльная прамысловасць, на жаль, не заўсёды дасягае сусветнага ўзроўню. Працуюць у нас і Магілёўскі шоўкавы камбінат, і Аршанскі льнокамбінат, і Мінскія камвольны і тонкасуконны камбінаты, і Гродзенскі тонкасуконны, але, што грахі ўтойваць, іх тканіны пакуль што горшыя за імпартныя. Практычна няма ў нас баваўняных тканін, няма сучасных фарбавальнікаў, пракладачных матэрыялаў. Усё гэта трэба везці з-за мяжы. Нават гузікаў няма — іх мы купляем у Расіі. Ды ці толькі гузікаў? Раней метадычным цэнтрам была Масква, адтуль мы атрымлівалі практычна ўсё неабходнае. Цяпер жа даводзіцца круціцца самім. Ну вось, скажам, каляровыя слайды. Дробязь, здавалася б, ды без іх не абысціся, а каштуюць яны надзвычай дорага. Вось і круцімся, шукаем рэзервы, каб не варыцца ва ўласным соку, каб годна, як кажуць, паказацца ў свеце.

Зрэшты, цяжкасці ў нас агульныя, тыя ж, што і ўва ўсёй краіне. Аднак стараемся працаваць без крэдытаў, беражом сваіх супрацоўнікаў — наш залаты фонд. Няма ў нас уласнай сыравіны, але ж затое ёсць выдатныя спецыялісты, кваліфікаваная рабочая сіла, і таму трэба скарыстоўваць гэты надзейны патэнцыял, а не завозіць тавары з-за мяжы. Ды хіба ж гэта тавары, якімі завалілі нас з Польшчы і Турцыі? Гэта ж, калі папраўдзе, транты, танны, грубы шырспажыў, разлічаны на самы непатрабавальны густ. Вельмі і вельмі шкада, што ў нас адчынены ўсе дзверы для завозу гэтага барахла, чым, вядома, наносіцца шкода і нам, мадэльерам.

— Спадарыня Галіна, назва вашага прадпрыемства пачынаецца са слова беларускі. Наколькі яна апраўданая ў гэтым сэнсе?

— Мы мяркуем, што апраўдваем сваё імя — імя менавіта беларускага цэнтра моды. І апраўдваем не толькі вонкава — скажам, выкарыстаннем у нашых мадэлях беларускага арнаменту, як гэта практыкавалася раней. Практычна мы заўсёды што-небудзь выкарыстоўваем з беларускага нацыянальнага касцюма, ніводная калекцыя не абыходзіцца без самых розных элементаў з беларускіх строяў. Ну, а што тычыцца вырабаў з лёну, дык тут без нацыянальных традыцый наогул аніяк нельга. Калекцыя з лёну Ніны Прышчэп, скажам, зрабіла ў Італіі сапраўдны фурор.

— Спадарыня Галіна, дзе вы знаходзіце такіх чароўных манекеншчыц?

— БЦМ супрацоўнічае з рэкламным агенцтвам Тамары Ганчаровай, якая ўзначальвае школу манекеншчыц. У школу набіраюцца дзяўчаты і хлопцы на конкурснай аснове ва ўзросце ад 17 да 27 гадоў. З дзяўчатамі праблем няма, хоць і атрымліваюць яны мізэрную, проста сімвалічную зарплату, працуюць больш на энтузіязме — ім падабаецца ездзіць па краіне і за мяжу. А вось з хлопцамі цяжэй, знайсці, заахвоціць іх не так і лёгка. У нас, дарэчы будзе сказаць, сярэдняя зарплата таксама не надта вялікая, прынамсі, куды меншая, чым у банкаўскіх служачых.

— І апошняе пытанне, спадарыня Галіна. Што будзе модна ў наступным сезоне?

— Мода ўжо не ўпершыню намагаецца кампенсаваць наш унутраны дыскамфорт. Вось і ў будучым вясенне-летнім сезоне мы хочам дапамагчы нашым спажыўцам стварыць спакойны, лёгкі настрой. Пэўна, нездарма мода вяртаецца да добрых мінулых часоў. Вызначальныя яе рысы — прастата і непасрэднасць, адзінства формы і функцыі, элегантнасць і вонкавая стрыманасць. Захапленне мініспадніцамі праходзіць свой пік. Карацей кажучы, новая работы дызайнераў цэнтра фарміруе вобраз сучаснага чалавека — мужчыны і, вядома ж, жанчыны: дагледжанай, упэўненай у сабе, падцягнутай, з грацыёзнай паходкай, не пазбаўленай стрыманай арыстакратычнай жаноцкасці.

Характэрная адметнасць будучай калекцыі ў тым, што яна выканана з айчынных тканін і матэрыялаў. А кожная мадэль — гэта мадэль-вобраз, мадэль-ідэя, на аснове якіх можна ствараць серыі мадэляў, праектаваць прамысловыя калекцыі для нашых швейных прадпрыемстваў.

— Дзякуй, спадарыня Галіна, за гутарку!

Інтэрв'ю брала М.МІХАЙЛАВА

ЛіМ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ І МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА

ГАЗЕТУ РЭДАГАВАЛІ:

Х.ДУНЕЦ	(1932-35)
І.ГУРСКІ	(1935-41)
А.КУЛЯШОЎ	(1945-46)
М.ГОРЦАЎ	(1947-49)
П.КАВАЛЁЎ	(1949-50)
В.ВІТКА	(1951-57)
М.ТКАЧОЎ	(1957-59)
Я.ШАРАХОЎСКІ	(1959-61)
Н.ПАШКЕВІЧ	(1961-69)
Л.ПРОКША	(1969-72)
Х.ЖЫЧКА	(1972-76)
А.АСІПЕНКА	(1976-80)
А.ЖУК	(1980-86)
А.ВЯРЦІНСКІ	(1986-90)

Галоўны рэдактар Мікола ГІЛЬ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, Андрэй ГАНЧАРОЎ (першы намеснік галоўнага рэдактара), Юрась ЗАЛОСКА, Міхась ЗАМСКІ, Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ, Барыс ПЯТРОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), Юрась СВІРКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі -- 33-24-61; намеснікі галоўнага рэдактара -- 33-25-25; 33-19-85; аддзелы: публіцыстыкі -- 33-25-25, пісьмаў і грамадскай думкі -- 33-19-85, літаратурнага жыцця -- 33-24-62, крытыкі і бібліяграфіі -- 33-22-04, паэзіі і прозы -- 33-22-04, музыкі -- 33-21-53, тэатра, кіно і тэлебачання -- 33-21-53, выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў -- 33-24-62, навін -- 33-19-85, мастацкага афармлення -- 33-24-62; фотакарэспандэнт -- 33-24-62; бухгалтэрыя -- 26-86-40.

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня "Беларускі Дом друку"

Індэкс 63856. Тыраж 15.000. Нумар падпісаны 24.06.1993 г.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12